ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME BİLİM DALI

DEYİM VE ATASÖZLERİNİN ÖĞRETİMİNDE KARİKATÜRÜN ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Canan GÜNEY MÜRSEL

Ankara
Mart, 2009

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME BİLİM DALI

DEYİM VE ATASÖZLERİNİN ÖĞRETİMİNDE KARİKATÜRÜN ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Canan GÜNEY MÜRSEL

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Cem BABADOĞAN

Ankara
Mart, 2009

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Canan GÜNEY MÜRSEL'e ait "Deyim ve Atasözlerinin Öğretiminde Karikatürün Etkisi" adlı çalışma jürimiz tarafından Eğitimde Program Geliştirme Bilim Dalında yüksek lisans tez çalışması raporu olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Prof. Dr. Sedat SEVER

Üye
Yrd. Doç. Dr. Cem BABADOĞAN

Üye
Yrd. Doç. Dr. Canan KARABABA

Onay
Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.
/ / 2009

Prof. Dr. Ayşe ÇAKIR İLHAN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu araştırmada söz varlığını oluşturan öğelerden olan deyim ve atasözlerinin öğretiminde karikatürün etkisi olup olmadığı incelenmiştir.

Karikatürün öğretimde etkili bir araç olduğu dünyada yeni bir görüş olmamakla birlikte ülkemizde yaygın bir kullanımının olmadığı bilinmektedir. Bu çalışmayla karikatürün etkili bir öğrenme ve öğretim aracı olduğu ortaya konularak konu ile ilgili uygulamaların yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Uygulama sürecinde çalışmaya katılan öğrencilerin gösterdikleri olumlu tutumun derste karikatür kullanımından kaynaklandığını düşünüyorum. Karikatürü sınıf yönetiminde, farklı derslerde bir öğretim aracı olarak kullanmış bir eğitimci olarak öğrencilerimde oluşturduğu etkileri gözlemleme şansım oldu. Birçok eğitimcinin bu konuyla ilgilenmekle beraber konularıyla ilgili karikatür bulamadıkları için karikatür kullanmadıkları bilinmektedir. Oysa karikatürler öğrencilere çizdirilerek de bu etkinin sağlanabildiği gözlenmiştir.

Bu çalışmanın öğrencilerde öğrenmeye karşı olumlu bir tutum gelişmesini destekleyen karikatürün anadili öğretimine getireceği katkıların fark edilmesini sağlayarak başta Türkçe olmak üzere diğer derslerin öğretiminde de kullanılan bir araç olmasını dilerim.

Canan GÜNEY MÜRSEL
Mart 2009

ÖZET

DEYİM VE ATASÖZLERİNİN ÖĞRETİMİNDE KARİKATÜRÜN ETKİSİ

MÜRSEL, GÜNEY Canan
Yüksek Lisans, Eğitim Programları Anabilim Dalı
Program Geliştirme Programı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Cem Babadoğan
Mart, 2009, (ix+108 sayfa)

Bu çalışmada deyim ve atasözlerinin öğretiminde karikatürün etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın verileri 2006- 2007 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde İhsan Doğramacı Vakfı Özel Bilkent İlköğretim Okulu'nun 4. sınıflarında okuyan öğrencilerinden elde edilmiştir. Veri toplamak için Başarı Testi kullanılmıştır. Araştırma, deneme modellerden sontest kontrol gruplu modele göre desenlenmiştir. Düzeye göre seçilen metinler deney ve kontrol gruplarında işlenmiştir. Kontrol grubunda metinler ve belirlenen deyim ve atasözleri her zamanki gibi işlenmiştir. Deney grubunda aynı metinler işlenmiş ancak belirlenen deyim ve atasözleri karikatürle desteklenmiştir. Uygulama öncesinde her iki gruba da okuduğunu anlama ve sözcük bilgisini ölçmeyi amaçlayan standart bir ölçme aracı uygulanmış gruplar arasında okuduğunu anlama açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Uygulama sonrasında her iki gruba da okuduğunu anlama, deyim ve atasözlerinin anlamlarını kavrama ve yerli yerinde kullanma davranışlarını belirlemeyi amaçlayan bir ölçme aracı uygulanmıştır. Araştırmanın verileri SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Uygulama sonucunda deney grubu ile kontrol grubu başarı puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark gözlenmiştir.

ABSTRACT

THE EFFECTIVENESS OF CARTOONS ON IDIOM AND PROVERBS TEACHING

MÜRSEL, GÜNEY Canan
Master, Department of Curriculum Studies
Curriculum Development Program
Advisor: Assist. Prof. Dr. Cem BABADOĞAN
February, 2009, (ix+ 108 pages)

In this study, the effect of cartoons for teaching idiom and proverbs was researched. The data's of the research was gathered at the 4th grade students of İhsan Doğramacı Foundation Private Primary School, during the educational period of 2006-2007 second semester. In order to gain the data success Test was used. The research was designed according to the final test control group method which is an experimental method. The texts, which are selected according to the level, was studied in the experiment and control groups. In the control group the texts and the selected idioms and proverbs were studied through as usual. In the experiment group same texts was studied but the idioms and proverbs were supported by cartoons. After the practice a test was given to the each group which includes comprehending, understanding the meaning of the idioms and proverbs and using the idioms and proverbs truly. The datas of the research was analyzed by using the SPSS. It was determined that there is a meaningful difference among the success point between experiment group and the control group.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI iii
ÖNSÖZ iv
ÖZET v
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER vii
ÇİZELGELER LİSTESİ x
KARİKATÜR LİSTESİ ix
BÖLÜM 1 GİRİŞ
Problem 1
Amaç 12
Önem 13
Tanımlar 14
Kısaltmalar 14
BÖLÜM 2 KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR
Kuramsal Çerçeve 15
Karikatürün Tarihçesi 18
Türkiye'de Karikatür 21
Başlangıç Dönemi 21
Klasik Karikatür Dönemi 22
Çağdaş Karikatür Dönemi 24
Yeni Karikatür Dönemi 26
Karikatürün Sınıflandırılması 28
İfade Tarzına Göre Karikatürler 29
Tekniğine Göre Karikatürler 31
Kurgu- Yapı Özelliğine Göre Karikatürler 33
Eğitimde Karikatür Kullanımı 35
Eğitimde Karikatür Kullanmanın Yararları 39
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 43
BÖLÜM 3 YÖNTEM
Araştırmanın Modeli 48
Çalışma Grubu 48
Verilerin Toplanması 49
Verilerin Çözümlenmesi 49
BÖLÜM 4 BULGULAR VE YORUM
Birinci Alt Problemle İlgili Bulgular 51
İkinci Alt Problemle İlgili Bulgular 51
Üçüncü Ve Dördüncü Alt Problemle İlgili Bulgular 59
BÖLÜM 5 SONUÇ VE ÖNERİLER
Sonuç 66
Öneriler 67
KAYNAKLAR 69
EK 1 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI
Çalışmada Kullanılan Metinler 75
Sontest 81
EK 2 ÖĞRENCİ ÇİZİMLERİ 85
EK 3 ATASÖZLERİNİN VE DEYİMLERİN KARİKATÜRLERİ 102

ÇİZELGELER LİSTESİ

ÇİZELGE		SAYFA
1	İlköğretim 1.- 5. sınıflar haftalık ders çizelgesi	2
2	Araştırma Modelinin Sembolik Gösterimi	48
3	Birinci Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**51**
4	İkinci Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**52**
5	Üçüncü Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**53**
6	Dördüncü Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**54**
7	Beşinci Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**55**
8	Altıncı Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**55**
9	Yedinci Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**56**
10	Sekizinci Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**57**
11	Dokuzuncu Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**57**
12	Onuncu Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**58**
13	On Birinci Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**59**
14	Birinci Atasözü sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**60**
15	İkinci Atasözü sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**61**
16	Üçüncü Atasözü sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**62**
17	Dördüncü Atasözü sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri	**62**
18	Öğrencilerin Başarı Ortalamaları	**63**
19	Tek Örneklemli Kolmogorov-Smirnov Testi	**63**
20	Ortalama, Standart Sapma, Standart Hata Ortalama Değerleri	**64**
21	Deney ve Kontrol Gruplarının son test başarı puanına göre U-Testi Sonuçları	**64**

KARİKATÜRLER LİSTESİ

KARİKATÜR		SAYFA
1	Pompei antik kentinde bir politikacının graffiti olarak yapılan karikatürü	18
2	Cemal Nadir Güler'in “Hicret” i anlatan karikatürü	23
3	Turhan Selçuk’un çizimine Örnek	25
4	Oğuz Aral’ın çizimine Örnek	27
5	Yazılı Karikatür Örneği, Cihan Demirci	29
6	Yazısız Karikatür Örneği, Bülent Okutan	30
7	Renkli Karikatür Örneği, Eray Özbek	31
8	Siyah-Beyaz Karikatür Örneği, Cezmi Ermiş	32
9	Tek Kare Karikatür Örneği, Tan Oral	33
10	Bant Karikatür Örneği, Oğuz Aral	34

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıltı ve sınırlılıkları ile araştırmada geçen bazı kavramların tanımları yer almaktadır.

PROBLEM

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 1. Maddesinde; "İlköğretim kadın, erkek, bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir." denilmektedir. Burada ilköğretim ve temel eğitim kavramlarının içiçe kullanıldığı görülmektedir. Daha sonra 1973 tarihli 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda "Temel Eğitim" olarak ifade edilen bu kademe 1983 yılında 2842 sayılı kanunun 7. Maddesi ile "ilköğretim" olarak değiştirilmiştir. (Gürkan ve Gökçe, 1999)

Piaget' e göre, ilkokul yıllarındaki çocuklar, bilişsel yeterlilikler bakımından çok hızlı gelişme gösterirler. İlkokul dönemindeki çocukların düşünmesi, okulöncesi dönemden çok farklıdır. Tüm dünyada çocukların somut işlemler döneminde okula başlamaları bir rastlantı değildir. Bu dönemde çocuklar bazı işlemleri zihinsel olarak yapabilecek durumdadırlar. Bir grup nesnenin bir başka grubun alt sınıfı olabileceğini anlarlar. Nesneleri belli özelliklerine göre sıralayabilirler. Çocuklar, somut olduğu sürece karmaşık problemleri çözebilirler. Soyut problemleri ise çözemezler. Soyut kavramları, çevresindekileri model alma yoluyla yerinde kullanmalarına rağmen, anlamlarını açıklayamazlar.

Piaget somut işlemler dönemindeki (7-11 yaş, ilköğretim 1.- 5. sınıf öğrencileri) çocukların dil gelişimiyle ilgili şunları söylemiştir: Çocuklar bu dönemde dili etkili olarak kullanmakla birlikte vatan, millet, ülke gibi soyut kavramları anlayamazlar. Soyut kavram ve deyimlerin somut yollarla açıklanmaları gerekir. (Senemoğlu, 2002)

İlköğretim okulu 1.- 5. sınıflarda okutulan derslerin haftalık süreleri Çizelge 1'de gösterilmiştir. (MEB, 2005)

Çizelge 1: İlköğretim 1.- 5. sınıflar haftalık ders çizelgesi

DERSLER	**SINIFLAR**				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**
Türkçe	12	12	12	6	6
Matematik	4	4	4	4	4
Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-
Fen ve Teknoloji	-	-	-	4	4
Sosyal Bilgiler	-	-	-	3	3
Yabancı Dil	-	-	-	2	2
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	2	2
Görsel Sanatlar	2	2	2	1	1
Müzik	2	2	2	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	1	1
Teknoloji ve Tasarım	-	-	-	2	2
Trafik ve İlkyardım	-	-	-	1	1
Rehberlik/Sosyal Etkinlikler	1	1	1	1	1
TOPLAM	**28**	**28**	**28**	**26**	**26**

Çizelgede görüldüğü gibi Türkçe dersi haftalık ders saati açısından ilköğretim 1.- 5. sınıflarda okutulan dersler arasında en yoğun olanıdır.

İlköğretim okullarında Türkçe öğretiminin genel amaçlarına bakıldığında şu üç amaç dikkat çekicidir:

Öğrencilerin;

1. Dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu dil becerilerini geliştirmek,
2. Türkçeyi sevmelerini, doğru ve etkili kullanmalarını sağlamak,
3. Yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü tanımalarını sağlamak (MEB, 2005:16)

Hengirmen'e (2002) göre, anadilimiz, duygularımızın, düşüncelerimizin, kültürümüzün, kısacası kişiliğimizin aynasıdır. Ne var ki ülkemizde bu konunun önemi henüz tam olarak anlaşılmamıştır. Liseyi bitiren bir öğrenci on sekiz yaşına geldiği halde, anadilini tam olarak öğrenememekte ve üniversitelerde ek olarak Türk Dili dersleri okumaktadır.

Ateş'e (2000) göre, Türkçe dersi öğretimin her aşamasında önemlidir: İlkokulda, lisede, üniversitede. Öğrencinin dildeki yetersizliğinden doğan sorunları yalnız Türkçe dersinin sınırları içinde kalmaz, öteki derslerine de yansır, dahası bütün yaşamında kendisini gösterir.

Birinci'ye (2004)' ye, Türkçe, dilbilgisi kuralları çerçevesi içinde değil, çıkış noktası söze dayalı metinler aracılığıyla öğrenciye verilmelidir. Bu metinler, masallar, halk hikâyeleri, atasözleri, deyimler, bilmeceler, tekerlemeler olmalıdır.

Filoloji ve dilbilim çalışmalarında, bir dilin sözcükleri, terimleri, yabancı dillerden gelme öğeleri, atasözleri, deyimleri, insanlar arasındaki ilişkilerde kullanılması gelenek olmuş kalıp sözleri ve kalıplaşmış birtakım özdeyişler, bir bütün olarak sözcük hazinesi adı altında ele alınır. (Aksan, 2002)

Türkçe sözcük hazinesi zengin, işlek, kıvrak, sürekli gelişen ve yaşayan bir dildir. Her dilde olduğu gibi, Türk dilinde de atasözleri ve deyimler vardır.

Tarih, felsefe, sosyoloji, ekonomi, iletişim, eğitim, ekoloji, folklor, tıp, mantık, tasavvuf, ahlak gibi konuları kapsayan atasözleri ve deyimler bakımından da Türkçe zengindir. Türk toplumu varolduğundan günümüze dek deyim ve atasözü sayısal olarak çoğalmış, varlığını sürdürmüştür.

Atasözü; bir deneyimi, birikimi aktarırken değer yargısı oluşturan ve değer yargılarını yaşatan, akılda kalıcı, özlü sözlerdir. Atasözleri tümce biçimindedir; çünkü bütün atasözleri bir yargı bildirir. Atasözünde sözcükler temel anlamın arkasında bir anlam taşır. "Ayağını yorganına göre uzat." Atasözünde uzatmazsan ayağın dışarıda kalır, üşütür, hastalanırsın, anlamı doğrudur; ama atasözünün asıl söylemek istediği bu değil, "harcamalarını bütçene göre yapmazsan zor durumda kalırsın" anlamıdır.

Deyim; en az iki sözcüğün kendi temel anlamlarını yitirerek, yeni ve soyut bir kavramı karşılamasıdır. Deyimin karşıladığı kavram, anlatılması güç, soyut bir kavramdır. Deyim bilmeyen kişinin Türkçe'yi bütün olanaklarıyla kullanmasından söz edemeyiz; çünkü deyimler,

gerçekten Türkçe'nin önemli bir zenginliğidir. Deyim bir durumu, bir davranışı, bir duyguyu anlatır. En çok bu özelliğiyle atasözünden ayrılır. (Hepçilingirler, 2004)

Deyim ve atasözlerinin ilköğretim birinci kademe öğrencilerine öğretilmesinde dikkat edilmesi gereken nokta hem deyimlerde hem de atasözlerinde sözcüklerin temel anlamlarından bir başka deyişle gerçek anlamlarından uzaklaşıp soyut kavramları anlatıyor olmalarıdır.

Özdemir'e göre deyimlerin öğretilmesinde bazı deyimlerin bağlı oldukları öyküleri araştırma sözcüklerin kullanılışları üzerinde ilgiyi geliştirip bunları kullanmaya teşvik eder. Örneğin "Dut yemiş bülbüle dönmek, çocuktan al haberi, kel başa şimşir tarak" gibi (Özdemir, 2002).

Buraya kadar anlatılanlar ışığında deyim ve atasözlerinin öğretiminde soyut kavramlar olması nedeniyle öğretimde somut yollar kullanılması gereği açıktır. Seçilen somut yollar öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırıcı ve akılda kalıcı olmalıdır.

Sever'e göre, bireyler erken çocukluk dönemiyle beraber, kendi anlam evrenlerine uygun görsel, işitsel ve dilsel iletilerle beslenirlerse sanatın bireysel ve toplumsal işlevlerinden yararlanabilirler. Bu yolla sanatçı duyarlılığı ile buluşan bireyler toplumsal ilişkilere yönelik deneyimler edinmenin yanı sıra dilsel ve görsel anlatımlarını geliştirebilirler (Sever, 2008).

Bilindiği gibi mizah ve gülmece bireylerde olumlu duygular uyandırır ve öğrenme ortamı olumlu olursa öğrenme kolay ve kalıcı olmaktadır. Böyle bir öğrenmeyi sağlamanın bir yolu da karikatürdür.

Karikatürle ilgili alanyazında farklı tanımlamalara rastlanmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Karikatür, grafik mizahtır. Çizgi ile anlatım, çizgi ile mizah sanatıdır (Uslu,1999).

Karikatür, herhangi bir insanın, fikrin veya bir olayın resimlendirilerek gülünç şekilde anlatılmasıdır. Bir insanın veya bir olayın ayrıntılarına girmeksizin, kısa, düşündürücü ve özlü bir fikir vermek veya genellikle güldürmek için bazı özelliklerinin göze çarpıcı bir şekilde resimlendirilmesidir. Karikatür, bir resim sanatıdır. Bu resimleri çizenlere karikatürcü veya karikatürist denir.

Eğitimde grafik öğelerin önemli bir yeri vardır. Karikatür öğretimi ilginç kılacak bir araçtır. Karikatürün görselliği, tartışma fırsatı yaratması, öğrenciyi motive etmesi onu kullanmak için birer nedendir.

Topuz, "İletişimde Karikatür ve Toplum" adlı kitabında "karikatür eğitimde; okul dışı eğitimde, yetişkinlerin eğitiminde bir işlev bulabilir" dedikten sonra, bu konuda Küba'da, Hindistan'da, Almanya'da, Fransa'da yapılan uygulamalardan söz etmektedir. (Topuz, 1986)

Yapılan bir araştırmada bir grup öğrenciye “komik” bir film, diğer bir gruba da “ciddi” bir film seyrettirilmiştir. Gösterinin hemen ardından yapılan testte komedi filmi seyrettirilenlerin yaratıcılık seviyelerinin diğerlerine oranla daha fazla olduğu sonucu çıkmıştır. Hatta bir başka gruba da komedinin içinde yer alma (karikatür çizme, rol yapma vb.) fırsatı verilmiş ve bu grubun daha da başarılı olduğu görülmüştür. (Süvarioğlu, 2000).

Rozental’a (2005) göre, çizgi roman özellikle Fransız dili ve eğitimi çevresinde etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Bunun nedeninin eğitimcilerin, çocukların çizgi romana olan yoğun ilgilerini fark etmiş olmaları olduğu düşünülmektedir. Çizgi romanların, okunması kolay oluşları ve konuşma balonlarının merak dürtüsünü harekete geçirerek okurun dikkatini çekmesi sebebiyle okuma yazmada önemli bir araç olduğu vurgulanmaktadır. Aynı şekilde bant karikatürün ya da tek karelik yazılı karikatürün de bu işlevi yerine getireceği düşünülürse doğru ve güzel bir Türkçe ile yazılmış karikatürlerle desteklenecek derslerin Türkçe’yi doğru konuşup yazmaya faydası olacağı düşünülmektedir.

> Pek çok ülkede, özellikle de Fransız dili ve eğitim çevresinde, çizgi roman, eğitimde temel bir işlev üstlenmiştir. Çocukların çizgi romana olan yoğun ilgileri, eğitimcilerin dikkatinden kaçmamıştır. Nitekim ilköğretimin çeşitli evrelerinde bu türden sıklıkla yararlanılır. Çizgi romanlardaki konuşma balonu, merak dürtüsüyle okurun dikkatini çektiğinden, okunması da kolay olduğundan, önemli bir okutma aracıdır. Bant karikatür, ya da tek karelik yazılı karikatür de aynı işlevi gerçekleştirir. Bu nedenle, yazım ve noktalama işaretlerinin hatasız kullanıldığı doğru ve güzel bir Türkçe ile kaleme alınmış karikatürlerle desteklenecek ders kitaplarının; önceden çizilen karikatürlere alt yazı bulma alıştırmalarının; hatta sıfırdan karikatür çizmenin dahi, öğrencinin dil mantığını geliştirmesine ve Türkçe’yi doğru konuşup yazmasına faydası olur (Rozental, 2005).

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Türkçe Öğretim Programında Görsel Okuma başlığı altındaki 4. ve 5. sınıf kazanımlarından biri "Karikatürde verilen mesajı algılar" dır (MEB, 2005:105, 131).

Bakanlığın bu yaklaşımı " Yapılandırmacı Yaklaşım" ve "Çoklu Zeka Kuramı" na dayanmaktadır. Bu yolla öğrenci, konuya zenginlik katmanın ötesinde, düşüncesini bilişsel bir tabana dayandıracaktır. İşin ayrı bir boyutu da öğrenciye bu yolla verilecek olan dersin daha zevkli ve çekici hale getirilecek olmasıdır. Ders, böylece, yalnızca alınması gereken mekanik bir algılama durumundan çıkacak, farklı disiplinlerin birlikte düşünülmesiyle öğrenciyi yaratıcı olmaya itecektir.

Sever'e (2007) göre, Türkçe öğretiminde, anlama ve anlatma becerilerinin uygulamalarla geliştirilebilmesi için, öğrencilerin duygu ve düşünce üretmelerine olanak sağlayacak çok uyaranlı eğitim ortamlarının oluşturulması gerekir. Karikatürler, kişilerin duygu ve düşünce dünyalarında etkiler yaratabilen uyaranlardır. Etkileşim sürecinde, kişinin duyma ve düşünme dürtüsünü devindirir. Kişiyi, çizgiyle aktarılanları anlamaya, iletilmek istenenler üzerine düşünce üretmeye isteklendirir. Sanatsal bir anlayışla çizilmiş karikatürlerle iletişime giren kişiler, çizgiyle sunulanların kılavuzluğunda, anlamın oluşturulması sorumluluğunu üstlenirler. Karikatürler, alımlayıcılara, çizginin ve yaratıcı düşüncenin olanaklarıyla kurgulanmış çeşitli yaşantılar sunar. Yaşam ve insan gerçekliğinin sayfalarca yazılarak yansıtılabilecek bir durumu, çizginin estetik nitelikli yaratma gücüyle, bir karikatürle anlatılabilir.

Karikatür diğer yandan kendine güvenen, toplum içinde sorunları ortaya koyan, çözüm üreten bir nesil yetiştirilmesine yardımcı olacaktır. Bu duruma son zamanlarda daha çok ihtiyaç duyulmaktadır (Aydın, 2005).

> Sever'e (2007) göre, estetik nitelikli karikatürlerin en önemli özelliği, çizgilerle aktarılan iletilerin kılavuzluğunda öğrencilerin özgürce düşünmesine, düşlemesine olanak sağlamasıdır. Başka bir söyleyişle, karikatürün estetik bir araç olarak önemi, okulun kuramsal amaçlı öğretme anlayışının dışında, çocukların da kendi yeterliklerini kullanarak, sınayarak öğrenme ortamları yaratmasıdır. Karikatürlerle kurulan her etkileşimde öğrenci, öğretme

> sürecinin bir nesnesi olmaktan çok, çizgilerle anlatılanları anlamaya, yorumlamaya, anlatmaya çalışan; iletişim sürecinin etkin bir öğesi konumuna sokulmaktadır.

Sever (2007), karikatürün, öğretme-öğrenme süreçlerinde, öğrencilere Türkçe dersinin amaçlarının kazandırılmasında sağlayacağı yararları beş başlık altında özetlemiştir:

> *1. Karikatürler, öğrencilerin ilgisini derse yöneltmelerine, ilgilerini sürekli kılmalarına katkı sağlayabilir.*
>
> Türkçe öğretiminde, anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi amacıyla hazırlanan eğitim ortamlarında, sanatsal nitelikli karikatürlerin kullanılması öğrencilerin ilgilerini derse yöneltmelerine önemli katkılar sağlayabilir. Her şeyden önemlisi de öğretim sürecinde kullanılan dilsel araçların (öykü, şiir vb.) uyandırdığı etki, oluşturduğu anlam evreni, çocuğa uygun sanatsal nitelik taşıyan görsel metinlerin (karikatürlerin) iletileriyle çeşitlendirilmiş olur. Çok uyaranlı ortamlarda, alımlayıcı durumuna getirilen öğrenciler, amaca uygun ipuçları ve yönlendirmelerle birden çok duyusunu öğrenmeye katabilir.
>
> Türkçe öğretiminde dilsel becerilerin edinilmesine koşut olarak sağlıklı düşünme tartışma ve etkili iletişim kurma becerileri de gelişme gösterir. Karikatür, düşündüren, güldüren, şaşırtan bir uyaran olarak öğrencilerin dilsel becerilerini uygulama yaparak geliştirmelerine olanak sağlayacak bir eğitim aracı olarak düşünülmelidir.

Sever (2007)' in belirttiği gibi karikatürler, Türkçe dersinde kullanılan dilsel araçların uyandıracağı etkiyi artırabilir, birden çok duyunun öğrenmeye katılmasının sonucu olarak öğrenme daha kalıcı hale gelebilir ve öğrencilerin ilgisini sürekli kılmaya yardımcı olabilir.

Karikatür, ister bir çizere ait olsun ister öğrencilere öğretim sürecinde çizdirilmiş olsun öğretim süreçlerinin etkililiğini ve öğrenmenin kalıcılığını artırabilecek bir araç olarak kullanılabilir. Karikatürlerle kurulan her etkileşimde öğrencilerin, öğretim sürecinin etkin bir öğesi olması sağlanabilir.

> *2. Karikatür, anlama ve anlatma becerilerinin kullanılması için doğal uygulama ortamları yaratabilir.*
>
> Karikatürlerde çizgilerle biçimlendirilen yaşam durumları için, "Acaba, burada anlatılan nedir?", "Acaba, bu çizgiler bize ne anlatmak istiyor?" gibi sorulara yanıt verme sürecinde her öğrenci iletileri alımlamaya çalışan bir özne konumuna girecektir. Bu sürecin, amaca uygun

olarak yürütülen bir anadili öğretiminde; her öğrenciye bilişsel, duyuşsal ve devinişsel öğrenmelerini sınama ve onları uygulamalarla geliştirme olanakları yaratması beklenir. Düşünme, konuşma, gülme, tartışma gibi çeşitli etkinliklerle sürekli beslenerek, çeşitlenerek sürdürülen bir derste, anadilinin bir düşünme ve iletişim aracı olarak kullanılması için doğal uygulama ortamları da yaratılmış olur.

Karikatürcü anlatmak istediği düşünceyi çizgileri kullanarak oluşturduğu karikatürle anlatır. Ortaya çıkan düşünce ürününün içerdiği ileti karikatürü inceleyenler tarafından karikatürü anlamaya yönelik sorular sorularak yorumlanır ve ileti algılanır. Öğrencilerin bu süreci yaşama sıklığı arttıkça düşünme ve yorumlama becerileri doğal olarak gelişecektir.

3. Karikatürler, duyma ve düşünme dürtüsünü devindirerek öğrencileri düş ve düşünce üretmeye isteklendirebilir.

Karikatürler, etkileşim sürecinde, kişinin duyma ve düşünme dürtüsünü harekete geçirir. Kişiyi, çizgiyle aktarılanları anlamaya, iletilmek istenenler üzerine düşünce üretmeye isteklendirir. Bu çizgilerle anlatılmak istenen "ne/neler" üzerine düşünme süreci; bakma, görme, imgeleme, yargı/yargılar oluşturma vb. bilişsel; gülme, hüzünlenme, kaygılanma vb. duyuşsal yetilerin kullanılmasını gerektirir. Bu yetilerin devindirilerek geliştirilebilmesi için uyaranlara gereksinim vardır. Karikatürler de oluşturduğu özgün duygu ve düşünce değerleriyle, çocukların bakma, görme, imgeleme yetilerinin gelişmesini sağlar, soyut kavramları algılamalarını kolaylaştırır. Düş, düşlem ve düşünce gücünü uyaran çizgilerin kılavuzluğunda, çocuklar da duygu ve düşünce üretme isteği duyar.

Derslerde kullanılacak karikatürler, öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal yetilerini kullanmasını gerektirir. Karikatürlerde anlatılmak istenen iletiyi algılama sürecinde yaşanan duyuşsal tepkiler iletinin içerdiği soyut kavramların somutlaşmasını sağlar. Böylece karikatürler bilişsel ve duyuşsal yetilerin gelişmesine katkıda bulunur. Bilişsel ve duyuşsal yetileri gelişmiş bireyler düşünce üretmeye, düşüncelerini sözlü ya da yazılı olarak paylaşmaya daha istekli olabilirler.

4. Karikatürler, sınıfta demokratik bir kültür ortamının oluşmasına katkı sağlayabilir.

Öğretmenin çeşitli kaynaklardan derlediği, öğretimin amaçlarıyla tutarlı karikatürlerle önce kendisi bir iletişime girer. Efe (2005:14-15)'ye göre, öğretmen sınıfa girmeden önce karikatürlerin iletilerini anlamlandırmaya, yorumlamaya çalışır. Bu, öğretmen için yeniden üretim sürecidir. Sınıfta aynı karikatür / karikatürler üzerinde yapılan çalışmalarla karikatür / karikatürler bu kez de öğrenciler tarafından yeniden üretilir. Özlü bir söyleyişle, aynı karikatür bir eğitim ortamında, değişik alımlayıcıların (öğretmen ve öğrenciler) farklı duygu ve düşünceler üretmelerine kaynaklık eden estetik bir araç (uyaran) sorumluluğu üstlenebilir.

Karikatürleri yorumlayan bireyler, onu incelerken kendi bilgileri, birikimleri ve bakış açılarına göre bir yorum yapacaklardır. Öğretmenin derste kullanacağı karikatürü sınıf ortamındaki öğrencilerin yorumlaması sağlanırsa öğrenci sayısı kadar farklı bakış açısı ortaya çıkabilir. Böyle bir ortam farklı görüşlerin, farklı bakış açılarının karikatürdeki iletiyi algılama sürecine katkı sağlayacağı gibi demokratik bir kültürün oluşmasına da katkı sağlayabilir.

5. Karikatürler, öğretimde incelenen metnin iletisini / iletilerini destekleyen görsel bir metin olarak kullanılabilir.

Yazınsal metinlerde, yazarın metnin dokusuna işlediği duygu ve düşünce örüntülerini anlama ve anlatmaya dayalı çalışmalar, Türkçe derslerini amacına ulaştıran etkinliklerdir. Çocukların duygu ve düşünce dünyalarını; insan sevgisi, yurt sevgisi, doğa ve hayvan sevgisi gibi iletilerle beslemek, onlarda barışa ilişkin duyarlıklar geliştirmek Türkçe öğretiminin olduğu gibi, okul türü öğretimin de öncelikli amaçlarıdır. Düzeye uygun olarak seçilmiş sanatsal nitelikli karikatürler, bu amaca, çizgilerin yarattığı anlam dünyasıyla katkı sağlar.

Türkçe derslerinde işlenen metinlerdeki iletileri desteklemesi için görsel öğeler kullanılır. Hatta öğretmenler, öğrencilerin, metni işlemeye başlarken önce metinle ilgili görsel öğeleri incelemelerini ve metnin içeriğini, iletisini, izleğini tahmin etmelerini isterler. Bu süreçlerde yararlanılacak görsel öğelerden biri de metnin iletisini destekleyen bir karikatür olabilir.

Efe (2002) karikatürü çizgiyle yapılan bir abartma sanatı olarak tanımlamakta ve gelişmiş ülkelerde örgün ve yaygın eğitimde

karikatürün sıkça kullanılan bir estetik araç olduğunu söylemektedir. Okullarda birçok derste öğretmenlerin karikatürü araç olarak kullanmasının öğrencilerin konuya ilgilerini artıracağını, düşünce ve beğeni düzeyini geliştireceğini vurgulamaktadır.

Mutluay (1990), deyim ve atasözlerinin Türkçe'nin dil zenginlikleri olduğunu vurgulamaktadır. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde çeşitli deyim ve atasözlerine yer verildiği görülmektedir. Deyim ve atasözlerinin öğretiminde somut yollara başvurulması gerektiği bilinmektedir. Bu yollardan biri de karikatür olabilir. Karikatürün kullanılması öğrenmeyi zevkli ve kalıcı hale getirebilir.

Deyim ve atasözlerinin öğretiminde karikatürün etkisi belirlendiğinde ilköğretim birinci kademe derslerinin çeşitli konularının öğretiminde de karikatürden yararlanılabilir, ders kitaplarında da kullanılabilir.

Sever' in (2007) görüşlerine göre, anadili, kişinin anlama, anlatma ve düşünme aracıdır. Bu aracın temel değişkenleri kavramlardır. Kavramların sayısı, bellekte örgütlenme yeterliği, bunların konuşma örgenleri ya da yazı aracılığıyla dışavurumu, kişinin iletişim ve düşünme yetkinliğinin de belirleyicileridir. Kişi, çevresindeki görsel, işitsel ve dilsel uyaranların niteliğine ve çeşitliliğine koşut olarak kavramsal gelişimini sürdürür.

Özer'in (1998:45) belirttiği gibi, karikatürde çizgiler vardır, simgeler vardır, tüm bunların taşıdığı bir ileti (mesaj) vardır. İletişimden beklenen (arzulanan) doğru ve etkili iletişimdir, anlaşmadır. Etkili iletişimde karikatür önemli bir görev üstlenmektedir. Karikatürcü bir iletiyi (mesajı) hazırlarken, yani karikatürünü çizerken ya da çizmeden önce sürekli kendi kendisiyle iletişim içinde olur. Buna "iç iletişim" denmektedir. Bu iç iletişimde karikatürcü düşüncelerini, hayallerini, üzüntülerini, zevklerini kontrol etmektedir. İç iletişim aslında oldukça karmaşıktır. Özellikle sanatçı için kendi kendisiyle hesaplaşma neredeyse süreklidir. Son derece karmaşık zihinsel etkileşimler içindedir. Karikatürcü iç iletişimle çeşitli olayları, duyguları ve düşünceleri kafasında yoğurur, bunlardan soyutlamalar yapar ve

kendine özgü (has) çizgisiyle bir yorum çıkarır. Bu yorum bazen güldürücü, bazen şaşırtıcı, bazen de düşündürücü olabilir.

Karikatürcünün iç iletişimin sonucunda ortaya çıkardığı yorumun öğrenciler tarafından algılanması her karikatür için kolayca ve bir bakışta olmayacaktır. Öğrencilerin, karikatürcünün çizgiyle anlattığı yorumu anlaması öğrencinin yaşıyla birlikte zihinsel gelişimine, dilsel gelişimine, kültürel birikimine de bağlı olacaktır. Bu nedenle derste kullanılacak karikatürlerin öğrencilerin anlayabileceği kadar basit bir yorumu, bir bakışta anlayamayacakları düzeyde ustalıkla vermiş olması karikatürün etkisini artıracaktır.

Sever'in (2007) anadili öğretimi ile ilgili açıklamalarında belirttiği gibi anadili öğretiminde yalnızca ders kitabına bağlı kalınmayıp öğrencileri duygu ve düşünce üretmeye isteklendirecek çok uyaranlı eğitim ortamlarının yaratılması gerekir. İlköğretim birinci sınıftan başlayarak öğrencilerin alımlama yeterliğine uygun karikatürlerin Türkçe öğretiminde kullanılması, anlama ve anlatma becerilerinin amaca uygun etkinliklerle geliştirilebilmesine olanak sağlar.

Karikatürler farklı yollarla ders sürecine katılabilir. Belirlenen karikatürün dersin başında merak uyandıracak bir araç olarak kullanması ya da sınıfça yapılacak tartışmalarla karikatürde verilmek istenen iletinin belirlenmesi ve bu ileti üzerine çeşitli etkinlikler düzenlenmesi gibi çeşitli yollarla karikatür derse dahil edilebilir.

Öğrencilerin dilsel gelişimlerini nitelikli olarak sürdürmelerini sağlamak için nitelikli görsel, işitsel ve dilsel çeşitli uyaranların ders işleniş süreçlerine dahil edilmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin bu konuda yardım alabileceği çeşitli kaynaklar vardır, bu kaynaklardan biri de kitaplardır. Kitaplarda yer alacak karikatürlerin öğrencilerin ilgisini çekecek ve karikatürde verilmek istenen iletiyi anlamak için zihinsel süreç geçirmelerini sağlayacak nitelikte olması karikatürün etkili bir araç olarak kullanılmasını sağlayacaktır.

Örs'e (2007) göre, öğrenme ve güdüleme kuramlarına göre hareketli, farklı, ilgi çekici imge ve simgeler, bireylerin zihninde daha fazla yer etmekte, hatırlanmaları daha kolay olmaktadır. Örneğin,

yüzlerce sayfalık bir kitabın okunması ile anımsanan sadece yüzde 10 iken, izlenen bir filmin ardından yüzde 50'si hatırlanmaktadır.

Okuma kültürü edinmiş, düşünen duyarlı bireyler yetiştirebilmek için, Türkçe öğretiminde öğrencilerin Türkçenin anlatım olanaklarının yansıtıldığı metinleri anlama ve anlatma sorumluluğu üstlenmiş özne durumuna getirilmesi temel bir ilke olarak benimsenmelidir. Bu ilke gereğince, zengin uyaranlı öğrenme ve öğretme süreçlerinde, öğrenciler daha çok duymaya ve düşünmeye yöneltilmeli; öğrenciler üstlendikleri bu sorumlulukla duygu ve düşüncelerini yazılı ve sözlü olarak anlatma isteği duymalıdır(Sever, 2006: 9).

Öğrencilerin içinde bulunacağı öğrenme ve öğretme süreçlerini zenginleştirmenin yollarından biri de karikatürdür. Karikatür çizgilerle aktarılan iletilerle öğrenciyi düşünmeye ve üretmeye teşvik eder. Öğretmenler öğrencilerden, yazılı anlatım çalışmalarında zaman zaman sunulan bir resmi yorumlayarak o resmin onlara düşündürdüklerini anlatmalarını isterler. Bu çalışma karikatürü ve vermek istediği mesajı yorumlamalarını isteyerek de yapılabilir. Bu şekilde farklılaştırılan uygulamalar öğrencilerin düş ve ifade gücünü besleyebilir.

İnsanlar, gördüklerine, duyduklarından ya da okuduklarından daha fazla inanmaktadırlar. Görüntülü iletiler, okumaya nazaran zihinde daha kolay çözümlenmektedir. İmgeler, izleyicinin ilgisini ve dikkatini daima canlı tutmaktadır. Bu bağlamda, görsel bir iletişim aracı olan karikatürün eğitim-öğretim uygulamalarında kullanımının başarılı sonuçlar sağlayacağını söylemek yanlış olmayacaktır (Örs, 2007)

PROBLEM

İhsan Doğramacı Vakfı Özel Bilkent İlköğretim Okulu 4. sınıf öğrencilerinin, deyim ve atasözlerinin anlamlarını kavramalarında karikatürün etkisini test etmektir.

AMAÇ

Bu araştırmanın genel amacı, İhsan Doğramacı Vakfı Özel Bilkent İlköğretim Okulu 4. sınıf öğrencilerinin, deyim ve atasözlerinin anlamlarını kavramalarında karikatürün etkisini belirlemektir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Deyimlerin anlamlarının kavranmasında karikatür kullanılmasının öğrenme üzerinde etkisi nedir?
2. Atasözlerinin anlamlarının kavranmasında karikatür kullanılmasının öğrenme üzerinde etkisi nedir?
3. Karikatür kullanılarak deyimlerin anlamlarının kavranmasında deney ve kontrol gruplarının son test sonuçları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Karikatür kullanılarak atasözlerinin anlamlarının kavranmasında deney ve kontrol gruplarının son test sonuçları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

ÖNEM

Günümüzde eğitim en önemli konulardan biridir. Eğitim süreci içinde en önemli öğretim kademesi ilköğretimdir. İlköğretimde Türkçe öğretiminin ayrı bir yeri vardır. İlköğretim okulu programında Türkçe dersine ayrılan haftalık ders saati süreleri 1., 2., 3. sınıflarda 12 ders saati; 4., 5. sınıflarda da 6 ders saatidir. Türkçe öğretimi Milli Eğitim Bakanlığının belirlediği ve yayımlanmış Türkçe dersi programına uygun şekilde yürütülmektedir. Programda Türkçe öğretimi ile ilgili genel amaçlardan biri öğrencilere "Türkçeyi sevdirmek, doğru ve etkili kullanmalarını sağlamak" tır.

Türkçede sözcüklerin birden fazla anlamı vardır; somut anlam, soyut anlam, temel anlam, yan anlam gibi. İlköğretim çağı öğrencilerinin gelişimsel özellikleri incelendiğinde somut kavramları, somut anlamlı

sözcükleri öğrenmede zorlanmadıkları ancak, temel anlamı, yan anlamı ve soyut anlamı kavramakta zorlandıkları görülmektedir. Bu nedenle sözcüklerin ya da söz dizilerinin anlamlarını kavratırken öykülerden, resimlerden sıkça yararlanılmaktadır. Resim ve görsel öğelerin öğretimi kolaylaştıran öğeler olduğu bilinmektedir.

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde çeşitli deyim ve atasözlerine yer verildiği görülmektedir. Deyim ve atasözlerinin öğretiminde somut yollara başvurulması gerektiği bilinmektedir. Bu yollardan biri de karikatür olabilir. Karikatürün kullanılması öğrenmeyi zevkli ve kalıcı hale getirebilir.

Deyim ve atasözlerinin öğretiminde karikatürün etkisi belirlendiğinde ilköğretim birinci kademe derslerinin çeşitli konularının öğretiminde de karikatürden yararlanılabileceği düşünülmektedir. Görsel öğelerin çeşitliliği öğrenme ortamındaki uyaranların zenginleşmesini sağlayabilir. Karikatürün etkili bir görsel öğe olarak deyim ve atasözlerinin öğretiminde kullanılabileceği düşünülerek bu konu araştırmaya değer bulunmuştur.

TANIMLAR

Karikatür: “Caricare” İtalyanca bir kelime olup insanın ve eşyanın abartılarak çizilmesi, komik şekilde çizilerek çizgide mizah yapma olayıdır (Kar,2003).

Deyim: En az iki sözcüğün kendi temel anlamlarını yitirerek, yeni ve soyut bir kavramı karşılamasıdır.

Atasözü: Bir deneyimi, birikimi aktarırken değer yargısı oluşturan ve değer yargılarını yaşatan, akılda kalıcı, özlü sözlerdir.

KISALTMALAR

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

İDV : İhsan Doğramacı Vakfı

NACAE : National Association of Comics Art Educators
(Ulusal Çizgi Sanatları Eğitimcileri Derneği)

BÖLÜM 2
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde; araştırmanın kuramsal çerçevesi tartışılmış ve ilgili araştırmalar incelenmiştir.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Yazılı Ders Materyallerinde İllüstrasyon Kullanımının Yeri ve Öneminin araştırıldığı bir çalışmada belirttiği gibi, içinde bulunduğumuz bilgi çağında, mevcut bilginin hacmi hızlı ve etkili bir şekilde bilgiyi işleme ihtiyacını her geçen gün artırmaktadır. Bu hızlı ve yoğun bilgi işleme sürecinde "görselleştirme" günlük yaşantımız için olduğu kadar eğitim yaşantımız için de giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Çünkü birçok insanda görsel materyallerin yazıya oranla daha geniş bir kitle tarafından daha kolay anlaşılacağı düşüncesi hâkimdir. Ayrıca, görsel materyallerin bir iletişim aracı olarak yazılı materyallere göre daha evrensel olduğu söylenebilir. Winarski, ise "bir resim binlerce kelimeye eşdeğerdir" derken bir iletişim aracı olarak resimlerin ifadeci gücünden bahsetmektedir (İşler, 2003).

Bir hikâye anlatılırken insan beyni eş zamanlı olarak kelimeleri görüntülere çevirmekle meşgul olmaktadır. Örneğin "otomobil" dendiğinde, onu kafamızda şekillendirmek için bu kelimeyi harflere göre düşünmek yerine otomobilin nasıl bir şey olabileceğini beynimizde şekillendirmeye çalışırız. Hatta aşk, nefret, güç gibi soyut kavramları ifade eden kelimeleri birtakım görsel betimleme biçimleri ile bütünleştiririz. Elimize bir kitap aldığımızda ise ilk olarak ondaki resimli sayfaları çevririz. Hatta bu eğilim, resimlere daha fazla bağlı olan daha

düşük yaş ve okuryazarlık düzeyine sahip gruplarda daha belirgindir. (İşler, 2003)

Fransa, İspanya ve Afrika'da bulunan mağara resimlerinin görsel iletişimin ilk örnekleri olduğu düşünülmektedir. Uzmanlar bu resimlerin bir avdan önce şans getirmesi için ya da avdan sonra da onu kutlamak için yapıldığını düşünmektedirler. Antik Mısır medeniyetinde de güçlü bir hayvan olan boğa kanun yapıcıları simgeleyen bir sembol olarak kullanılmıştır. Gerek geçmişte gerekse günümüzde pek çok alanda bir öğreti aracı olarak resimlerden faydalanılmış ve hâlâ faydalanılmaktadır. Hatta tarihte ilk kez M.Ö. 3000 ve 2500'lü yıllarda ortaya çıkan ve ilkyazı örnekleri olarak bilinen çivi yazısının Mezopotamya'da resim şeklindeki işaretlerden doğup geliştiği bilinmektedir. Aynı şekilde M.Ö. 600 – 500 yıllarında kullanılmaya başlayan Çin yazısı da resim şeklindeki işaretlerden doğmuştur. (İşler, 2003)

Örs'e (2007) göre, bugün eğitimin nasıl gerçekleştirildiği yaşamsal sorun alanlarının başında gelmektedir. Eğitim, iki temel model üzerine odaklanmıştır. Bunlardan birincisi, şartlanmaya dayalı otoriter eğitim modeli, diğeri ise sorun tanımlamaya, diyaloga ve iletişime dayalı özgürleştirici eğitim modelidir. Otoriter eğitim modeli, ezberci eğitimi de kapsayan, bilgiyi yatırım olarak gören bir eğitim modelidir. Burada öğrenciler, pasif birer varlıktır. Eğitim sürecinin öznesi değil, nesnesidir. Öğretmen yatırımcı, öğrenciler ise yatırım nesneleridir. İletişime dayalı, diyalogcu, özgürleştirici eğitim modelinde ise öğrenci özne konumundadır. Öğretmen sadece öğreten değil aynı zamanda öğrenen, öğrenci ise sadece öğrenen değil, öğreten kişidir. Bu eğitim modelinde öğrenci aktif ve katılımcıdır. Ezberci değil, düşünen, yorumlayan, üreten ve yaratıcılığını kullanan bir varlıktır.

Örs'e (2007) göre, özgürleştirici eğitim modelinde eğitim, katılımcı ve problem tanımlamaya yöneliktir. Bu yöntemde, kotlama ve kot çözme adı verilen bir süreç izlenir. Kotlar, resim, fotoğraf, grafik veya okuma metinleri gibi çok farklı materyaller olabilir. Kullanılan materyalin katılımcılara yabancı olmaması, onların yaşamları ile ilgili olması gerekir. Katılımcılar bu kotlar üzerinde öğretmenlerinin

yardımıyla düşünürler, tartışırlar. Kotları iletişim ve diyaloglarla çözerler. Özgürleştirici eğitim modelinin önemli araçlarından biri de karikatürdür. Karikatür, öğrencinin özgürleşmesine, yorumlama yetisinin ve yaratıcılığının geliştirilmesine büyük yararlar sağlamaktadır.

Örs'ün (2007) belirttiği gibi, iletişim, bireyler arasındaki duygu, düşünce ve bilgi aktarım sürecidir. İletişim, yaşamın her alanında, kişisel, grupsal ya da toplumsal etkileşimlerle gerçekleşir. İnsanlar birbirleriyle iletişim kurmak için değişik simgeler kullanırlar. İletmek istediklerini simgeler kullanarak kotlarlar. Bu kotlar, yazılı, sözel ya da görsel öğelerden oluşabilir. Görsel bir iletişim aracı olan karikatür, duygu, düşünce ve bilgilerin çizgilerle aktarılmasını, paylaşılmasını sağlar. Karikatür kanalıyla gönderilen iletiler, insanları, toplumları, onların fikir, tutum ve davranışlarını etkiler ve değiştirir.

Uslu'ya (1999) göre eğitim sisteminde karikatürün bir araç olarak kullanılmasının gerekliliği ve önemi, karikatür sanatının bazı özelliklerinden ve eğitim bilimlerinin çeşitli bulgularından yola çıkılarak şu şekilde açıklanabilir:

> İnsanı eleştirmek, düşündürmek ve güldürmek gibi işlevleri bulunan karikatürün temelinde insanın ve toplumun eğitimi yatmaktadır. Karikatür eleştiriye dayalı bir sanattır. Eleştiri ise sorunların ve olumsuzlukların tespitini beraberinde getirir. Bu da çözüm yollarının üretilmesi için temel gerekliliktir. Bütün bunları mizah yoluyla yapmak ise karikatürün büyülü gücüdür.

Uslu'nun (1999) belirttiği gibi öğrenciler sürekli eğlence arayışı içindedirler. Çünkü gülmek ve eğlenmek onların en önemli gereksinimlerinden biridir. Bu nedenle, karikatür mizahi yönü sayesinde öğrencilerin ilgisini çeken bir sanat dalıdır. Özellikle bazı öğrencilerin dikkat süresi çok sınırlıdır, edilgen bir şekilde ders dinlemesi beklenen öğrencilerin dikkatleri çabuk dağılabilir ve çabuk sıkılabilirler. Dersin bazı bölümlerinin karikatürle işlenmesi öğrencilerin sıkılmalarını engelleyerek, daha uzun süre odaklanmalarını sağlayabilir. Uslu (1999), bu durumun öğrencilerin o dersi sevmelerinde de önemli katkısı olacağını belirtmiştir.

Uslu'ya (1999) göre, öğrenciler için karikatürdeki espriyi bulmaya, anlamaya çalışmak bir bulmacanın çözülmesi ya da yeni bir şeylerin keşfedilmesi anlamına geldiği için öğrenciler espriyi anlamaya çalışırken zihinsel bir etkinlik göstereceklerdir. Eğitimin en önemli hedeflerinden biri karşılaştığı bir olay ya da bir durum karşısında düşünebilen bireyler yetiştirmektir. Dolayısıyla bu anlamda da karikatür eğitim açısından büyük önem taşımaktadır. Öğrencilerin düşünme, algılama, anlama, fark etme gibi özellikleri karikatür sayesinde daha da geliştirilebilir.

Uslu'ya (1999) göre, konuların işlenişinde karikatür kullanıldığında, ağırlıklı olarak görme duyusuna hitap eden, zihinsel çabayı gerektiren bir eğitim süreci gerçekleşeceği için öğrenme kalıcı olabilir. Karikatür sayesinde öğrencilerin düşünce gücü gelişebilir. Olaylar arasındaki neden sonuç ilişkilerini kurmada ustalaşabilirler. Karikatür, öğrencilerin çevrelerini ve içinde yaşadıkları toplumu daha iyi tanımalarına yardımcı olabilir. Karikatür, öğrencilerin toplumsal olaylara bakış açısını geliştirebilir ve farklı bakış açıları edinmelerini sağlayabilir. Öğrencilerin eleştirme, eleştiriye açık olma, özeleştiri yapabilme, sorunları görebilme ve bu sorunlar için çözüm üretebilme gibi davranışlar kazanmasına önemli katkıda bulunabilir.

KARİKATÜRÜN TARİHÇESİ

Kütüphanelerde bulunan karikatürlerin en eskisi 1466'da adı bilinmeyen ve yapıtına E.S. imzasını atan bir Alman gravürcü tarafından yapılmıştır (Demirci, 2006).

17. yy İtalyan ressam Carraci yaptığı satirik türdeki portrelerini "Carricatura" olarak isimlendirmiş ve böylece en eski çağlardan beri duygu ve düşüncelerini başkalarına aktarmak için çizgiden faydalanan insanoğlunun çağdaş düşüncesinin değişik anlatım yolunu da bulmuştur. Zaman içinde Fransız Charles Philipon, taş baskı olanaklarından faydalanarak "La Caricature" adlı gazeteyi çıkararak karikatürün pek çok kişiye ulaşmasını sağlamıştır. Bu gelişmelerden

sonra John Leech (1817-1864) politik karikatürü kullandı ve geliştirerek yaptığı çalışmalara “Cartoon” adını verdi (Tekdemir, 1994, s33).

Ağma’ya (2006) göre, karikatür tarihi Paleolitik Çağ’a kadar götürülebilir. Ancak bugünkü anlamıyla ortaya çıkan karikatürlerin başlangıcını 17. yüzyıl olarak ifade etmek olasıdır. Önceleri sadece kişilerin portreleriyle ilgilenirken daha sonra olayları, sosyal konuları ele almış ve bu gelişmeler sırasında çizgi anlayışı ve teknik açısından da değişimler göstermiştir.

Karikatür 1: Pompei antik kentinde bir politikacının graffiti olarak yapılan karikatürü (Kaynak: Vikipedi, 2009)

Fransız ressamı Philipon, 1831'de Paris'te “LA CARİCATURE” gazetesini kurarak getirmiştir.

Demirci’ye (2006) göre, Fransızların getirdiği ve oturttuğu karikatür dergiciliği onların yakın takipçisi olan İngilizleri de etkilemiş ve İngilizler de 1841’de PUNCH adlı dergilerini yayınlamışlardır. (Bazı kaynaklarda; 1842’de çıkmış gözükür.) PUNCH, İngilizlerin en uzun ömürlü dergisi olmasının ötesinde İngiliz karikatürünün kök salmasına da öncülük etmiş bir dergidir. PUNCH, hiçbir dergide görülmeyecek bir

uzunlukta ömre sahip olmuş 1,5 yüzyıla varan bir dönem içersinde İngiltere'de adeta bir okul olmuştur.

Demirci'ye (2006) göre, karikatür, kendine özgü sadeliği ve didaktik (öğretici) tarafı nedeniyle herkes tarafından benimsenmiştir. Karikatürde insanları veya tipleri hicivli olarak canlandırma şekli ilk olarak 16. yüzyılda olmuştur. Örneğin, Carracci ve Bernini tarafından ele alınmıştır. 16. yüzyılın tanınmış karikatürlerinden birisi, küçük bir el arabasında midesini taşıyan ve bir yandan da kusan bir oburu tasvir eden Alman karikatürüdür.

Siyasi konuları gaye edinen karikatürlerin 18. yüzyılda çoğaldığını ifade eden Demirci'ye (2006) göre, Luterciliğin ortaya çıkışıyla İngiltere'de Hannover Hanedanıyla Jakobitler arasında meydana gelen olayları anlatan çizgiler önemli siyasi karikatürler arasında sayılmaktadır. Son zamanlarda uluslararası karikatürcüler arasında Fransa'da Sempe, Searle, Guérin ve Effel; İngiltere'de Low; Almanya'da da Simmel bilinmektedir. Şair ve edipliklerinin yanında Hugo ile Musset birer karikatürcüydüler.

Ağma'ya (2006) göre, daha önceki dönemlerde de örnekleri olmasına karşın, çağdaş karikatür 19. yüzyılda kitle iletişim aracı olarak gazete ve dergilerin yaygınlık kazanmasıyla gelişmiştir. Türkiye'de ortaya çıkışı da bu alandaki gelişmelerle hemen hemen aynı döneme rastlar. Tanzimat döneminden sonra gazete ve dergilerin çoğalması ve baskı tekniklerindeki ilerleme anlatım aracı olarak grafik sanatlarından yararlanmayı da birlikte getirmiş, gazetelerde, dergilerde haberleri anlatan ya da destekleyen çizimler, resimleme çalışmaları görülmeye başlamıştır. Bir süre sonra bu anlatım biçimlerinden batıda olduğu gibi eleştiri ve gülmece amacıyla yararlanma düşüncesi ortaya çıkmış ve uygulanmıştır. Giderek bu işin uzmanı sanatçılar yetişmiş, hatta yalnız bu tür çizimlere dayanan gülmece gazete ve dergileri yayımlanmıştır.

Ağma'ya (2006) göre, karikatürün altın çağı 20. yüzyıldır. Bu dönemde karikatürün sıkça kullanıldığı bir başka alan da sinemadır. Çizgi öykülerin hareketlendirilmesiyle kısa ve uzun metrajlı filmler yapılmıştır. Bilgisayar kullanımı ile çizgi film çalışmalarında hem görüntü

zenginliğinden yararlanılmış hem de zaman ve emek tasarrufu yapılmıştır.

TÜRKİYE'DE KARİKATÜR

Ağma'ya (2006) göre, karikatür Türkiye'de batı etkisi altında gelişmiş sanatlar arasındadır. Ancak bize özgü sanatlar arasında karikatürün özelliklerini taşıyan yaratı alanları da bulunmaktadır. Sözgelimi, minyatürde çizimin önemli bir yeri vardır. Bazı minyatürlerde oldukça abartılmış figürlere rastlanır. Karagöz oyununda kullanılan figürler de fazlasıyla kendine özgü, abartılmış çizgilerle gülünç tipler çizerler. Karikatürün en önemli öğesi olan gülmece ise çok eski çağlardan beri Anadolu insanının kullandığı bir dışavurum biçimidir. Hitit kabartmaları incelendiğinde, işlevi eğlencelerde insanları güldürmek olduğu anlaşılan kişileri canlandıran kabartmalara rastlanır. Nasreddin Hoca ve Bektaşi fıkraları ise daha yakın çağlardan örneklerdir. Ortaoyunu gibi gösteri sanatları özgün ve abartılı tiplerle gülmeceyi kullanan anlatım araçlarıdır. Bütün bu birikimler Türkiye'de karikatüre hazır bir ortam yaratmıştır diyebiliriz.

Başlangıç Dönemi

Ağma'nın (2006) açıklamalarına göre, Osmanlı döneminde ilk karikatür 1867'de yayımlanmıştır. 1870'te Teodor Kasap'ın yayımladığı Diyojen ise ilk Türk gülmece dergisidir. Bu dergiyi başkaları izlemekle birlikte, ilk karikatürlerin yayımlanmasından sonra uzunca bir süre karikatürsüz bir dönem yaşanmıştır. II. Abdülhamit'in baskıcı yönetimi gazete ve dergilerin çıkmasını engellemiş, çıkabilenlerde de eleştiri amaçlı gülmeceye izin verilmemiştir.

Bu dönemde Türk karikatürü Türkiye dışında yayımlanan gazete ve dergilerde yer alarak sürmüştür. 1908'de II. Meşrutiyet'ten hemen sonra bu tür yerli yayınlar yeniden çoğalmış, bu da karikatürde bir canlanmaya neden olmuştur.

İlk dönem Türk karikatürünün özelliklerinden biri çizimlerin resim gibi oluşudur. Başka bir deyişle, karikatürler gerçekçi çizimler üstüne kurulmuştur. Abartıyı sağlamak için düzenleme ve çizim özelliklerine önem verilmiş, gülmece daha çok yazıya dayanmıştır. Altyazılarda açıklamalar, karşılıklı konuşmalar yer almış, ayrıca çizimde gösterilen figürlerin üstüne de kim ya da ne oldukları yazılarak açıklama yapılmıştır.

Türkler'in dışındaki Osmanlı uyrukları batılılaşma hareketine önemli katkıda bulunmuşlardır. Özellikle Ermeni kökenli sanatçılar, tiyatro ve mimarlık alanında olduğu gibi, karikatür alanında da batı etkilerine açık çalışmalarıyla tanınırlar. İlk dönem karikatürcüleri, arasında Nişan Berberyan, Santr, Opçandassis'in yanı sıra Ali Fuat Bey gibi isimler de vardır. Bu dönemde pek çok karikatür de imzasız olarak yayımlanmıştır. II. Meşrutiyet'i izleyen dönemde ise Sedat Nuri İleri, Scarselli, A. Rigopulos, Mehmed Baha, Halit Naci, Münir Osman yer alır. Dönemin en önde gelen sanatçısı ise Cemil Cem'dir.

Klasik Karikatür Dönemi

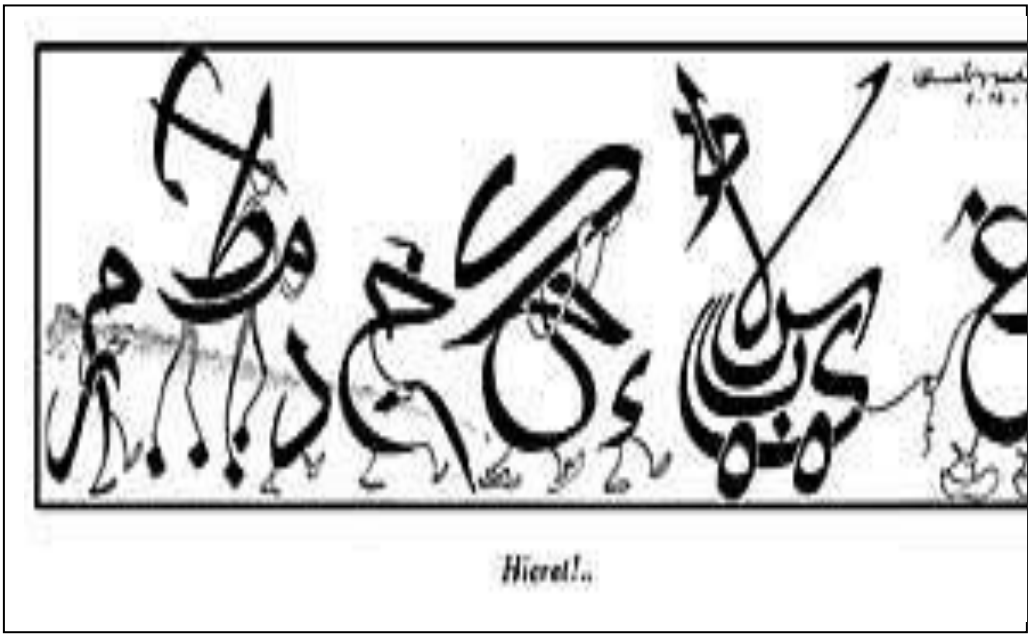
Ağma'ya (2006) göre, Türk karikatürünün ikinci dönemi cumhuriyetin kurulmasını izleyen yıllarda ortaya çıkmıştır. 1928'de yeni Türk alfabesinin benimsenmesi okuryazar sayısını çoğalttığı gibi basın yayın alanında da önemli bir canlanmaya yol açmıştır. Bu değişme ve gelişmeleri izleyen yıllarda karikatür günlük gazetelerin ayrılmaz bir parçası olmuş ve klasik Türk karikatürünün en büyük ustaları yetişmiştir.

Bu dönemin karikatürünün en belirgin özelliği çizimdeki değişmedir. Bir önceki dönemin sonlarına doğru başlayan çizimlerdeki yalınlaşma süreci bu dönemde de sürmüştür. Çizimlerde en ince ayrıntılardan vazgeçilmiştir. Karikatürün gündelik olması bu ayrıntı düzeyinde çalışmayı olanaksız kılmıştır. Dönemin bir başka çizim özelliği de insanların dışındaki varlık ve olguların da karikatür kalıpları içinde çizilmeye başlanmasıdır. Çizim düzeyindeki üçüncü gelişme ise bazısı batıdan alınmış simgelerin ve kalıpların kullanılmış olmasıdır. Örneğin şaşıran birinin şapkası uçar, birinin başının üstünde uçuşan

yıldızlar onun canının yanmış olduğunu anlatır. Yazı bu dönemde de gülmeceyi iletmede en önemli öğe olmayı sürdürmüştür.

Bu dönemde karikatürler, resimlendirilmiş birer fıkra gibidirler. Bir önceki döneme göre bu alanda da bir yalınlaşma gözlenmektedir. Artık olayın hangi ortamda geçtiği, konuşmaların kimler arasında olduğu gibi, çizimin açık seçik gösterdiği şeyler yazıyla açıklanmaz olmuştur. Eskiden olduğu gibi bu dönemde de az sayıda da olsa tümüyle yazısız anlatımların kullanıldığı olmuştur. Yeni yazıyla yayımlanan ilk karikatür albümlerinin çıkması, ilk karikatür sergilerinin açılması, ilk kadın karikatürcünün yetişmesi yaklaşık 1950'ye kadar süren bu dönem içinde olmuştur.

Ağma'ya (2006) göre, dönemin en önemli sanatçısı Cemal Nadir Güler'dir.

Karikatür 2: Cemal Nadir Güler'in "Hicret" i anlatan karikatürü (Nadir,2006)

Cemal Nadir, Türk karikatürünün resmin etkisinden uzaklaşmasına katkıda bulunması, karikatürde yerli tipler yaratması ve halka özgü mizah anlayışını karikatüre yansıtmasıyla, çağdaş Türk karikatürünün öncüsü kabul edilir. Ayrıca ilk kadın karikatürcü olan

Selma Emiroğlu'nun da öğretmenidir. Dönemin önde gelen karikatürcüleri arasında Münif Fehim Özarman, Ramiz Gökçe, Ratip Tahir Burak, Kozma Togo, Salih Erimez, Orhan Ural, Necmi Rıza Ayça bulunmaktadır.

Çağdaş Karikatür Dönemi

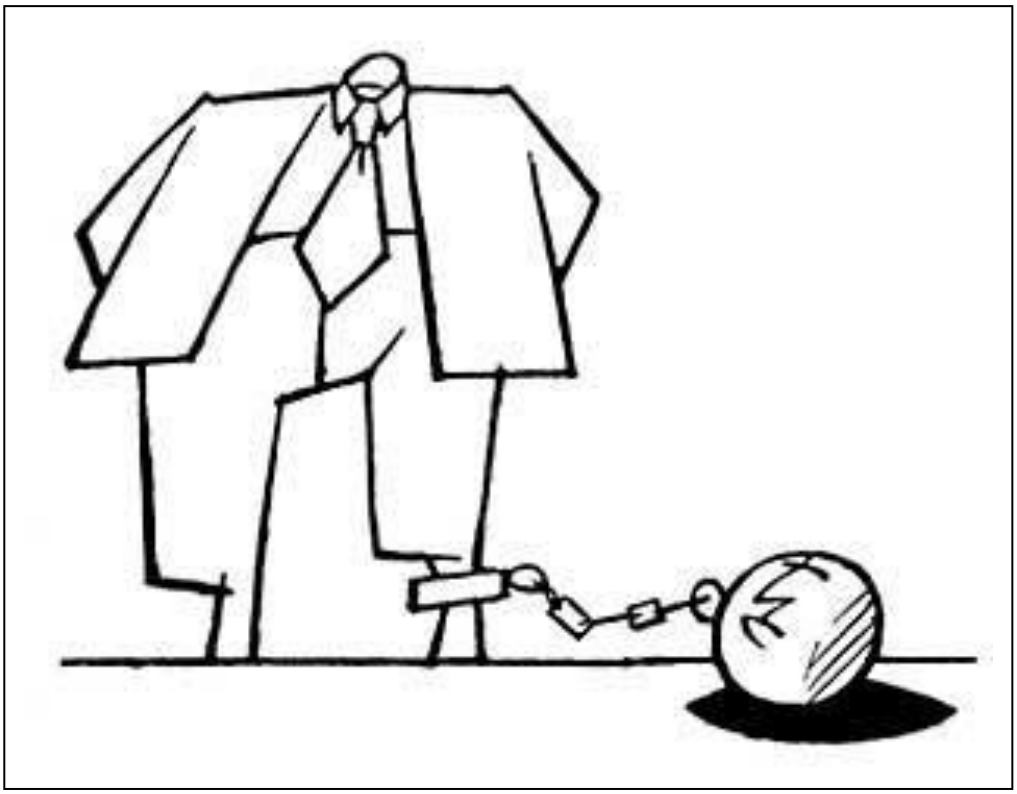
Ağma (2006)'ya göre, Türk karikatürünün üçüncü dönemi 1950'de başlar. II. Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra Türkiye'nin dış dünyaya açılmasına, siyasal ve ekonomik alanda liberalleşmesine paralel olarak basın-yayın yaşamında gözlenen canlanma ve çeşitlenme karikatüre de yansımış, Türk karikatürü yenilenip çağdaşlaşmaya başlamış, çalışmalarını uluslararası düzeyde kabul ettiren sanatçılar yetişmiştir. Yeni karikatür anlayışının en etkin olduğu dönem 1950–1960 arasıdır. Önde gelen temsilcileri günümüzde de yapıt vermeyi sürdürmekte, ayrıca pek çok genç karikatürcü günümüzde de bu dönemin ustalarının ilkelerini uygulayan yapıtlar vermektedir.

Üçüncü dönemdeki en önemli değişiklik çizimde görülmektedir. Belli bir yalınlaşma sürecinden geçmiş de olsa, ikinci dönem karikatürü anlatımı doğrudan desteklemeyen ayrıntılarla doludur. 1950 kuşağı adıyla da bilinen yeni karikatür neredeyse bir çırpıda denecek kadar hızla kendini bunlardan arındırmış, gereksiz her türlü ayrıntıyı çizimden çıkarmıştır. Çağdaş eğilimlere paralel bu gelişme bir süre sonra karikatürün çizgiyle gülmece yapma sanatı olarak tanımlanmasına yol açmıştır.

Çizgide görülen tutumluluğun benzeri yazıda da görülmektedir. Gülmeceyi ileten yazı artık kendi başına bir fıkra olmaktan çıkmış, çizimi bütünleyen, ancak onunla anlam kazanan bir öğe durumuna gelmiş, yazısız karikatür öne çıkmıştır. Bu anlayışı uygulayan en önemli sanatçılardan biri Turhan Selçuk'tur.

Turhan Selçuk, "Grafik mizah"ın karikatürün evrensel anlatımı olduğunu savundu. İlk kitabı Turhan Selçuk Karikatür Albümü`nü çıkardığı 1954 yılında Milliyet gazetesine baş karikatürcü olarak giren

sanatçı, oluşturduğu karikatür üslubunu bu dönemde geometrik bir estetiğe oturtmaya başladı ve bu tür yapıtları, kardeşiyle birlikte çıkardığı mizah dergisi Dolmuş`ta ivme kazandı. 1957`de Milliyet`te "Abdülcanbaz" adlı ünlü çizgi roman kahramanının maceralarına başladı.

Karikatür 3: Turhan Selçuk'un çizimine Örnek (Selçuk, 2006)

Dönemin diğer karikatürcüleri arasında Ali Ulvi Ersoy, Ferruh Doğan, Nehar Tüblek, Semih Balcıoğlu, Altan Erbulak, Mustafa Eremektar (Mıstık) ve Oğuz Aral da sayılabilir. Onları Yalçın Çetin, Tonguç Yaşar, Tan Oral ve Tekin Aral izlemişlerdir. Suat Yalaz daha sonra çizgi romana yönelmiştir.

Bu dönemde Türk karikatürcüleri yurtdışındaki yarışmalarda ödüller kazanmış, yapıtları yabancı gazete ve dergilerde yayımlanmış, karikatürleri albümlere, müzelere alınmıştır. Türkiye'de de ulusal ve uluslararası yarışmalar düzenlenmeye başlanmıştır. Karikatürcüler çizgi roman, canlandırma sineması diye de anılan çizgi film, kitap resimleme, afiş gibi sanat alanlarında da çalışmalar yapmışlardır. Karikatürün ne

olduğu ve ne olması gerektiğine ilişkin ilk kurumsal çalışmalara da yine bu dönemde rastlanmaktadır.

Türk karikatürü 1960'tan sonra bir duraklama dönemine girmiştir. Sanatçıların anlatım açısından yenilikler getirmeyişinin yanı sıra okuyucu ve izleyici de karikatüre daha az ilgi göstermeye başlamıştır. Gazete ve dergiler yalnız yurtdışından alınan karikatürleri ve adını duyurmuş Türk sanatçılarının yapıtlarını yayımlamış, genç sanatçıların çalışmalarına fazla şans tanımamışlardır.

Ağma (2006)'ya göre, duraklamaya neden olan etkenlerden biri karikatürün giderek soyut bir grafik sanat düzeyine gelmesi, anlatımını karmaşık simgeler ve çizim teknikleriyle iletir olmasıdır. Karikatür çizgiyle gülmece yapma sanatıdır düşüncesi yerini, karikatür güldürmez düşündürür düşüncesine bırakmış, gülmecesi sınırlı bu yaklaşım da geniş izleyici kitlesi tarafından benimsenmemiştir. Konu ya da anlatım yolu bulamayan karikatürcüler güncel olayları resimlemekten ileri geçemeyen yapıtlar üretir olmuşlardır. Bu dönemin sonlarında, 1969'da Semih Balcıoğlu, Turhan Selçuk ve Ferit Öngören'le birlikte Karikatürcüler Derneği'ni kurmuştur.

Yeni Karikatür Dönemi

Ağma (2006)'ya göre, 1970'lerin başında karikatür bir kendini yenileme sürecine girmiştir, böylece günümüze kadar süren dördüncü ve sonuncu dönem başlamıştır. Bu dönemde karikatür büyük yaygınlık kazanarak pek çok kişi, özellikle de gençler için bir anlatım, bir dışavurum aracı olmuştur. 1975'te de İstanbul'da, Tepebaşı'nda Türkiye'nin ilk Karikatür Müzesi kurulmuştur.

Dönemin özelliklerinden biri soyut anlatımlarından uzaklaşmak olmuştur. Bir başka çizim özelliği de karikatürün çizgi romana özgü anlatım tekniklerinden yararlanmaya başlamasıdır. Altyazılar ortadan kalkarak, sözlerin konuşma balonları içine alınması, çizgi romana özgü ünlem, sözcük ve işaretlerin karikatürde de kullanılması, daha devingen, canlı, çarpıcı çizimlerin araştırılması, yazarı ile çizeri ayrı ortak yapımların çoğalması karikatüre yeni bir soluk kazandırmış,

karikatürün yeniden yaygın bir anlatım aracı olarak kullanılmasını sağlamıştır.

Ağma (2006)'ya göre, dönemin gülmece açısından özelliği yazıdan kaçınmaması, dahası yüzyıllardır kullanılan bazı sözlü gülmece özelliklerine dayanarak bunu karikatüre aktarmasıdır. Ayrıca gülmece açısından bir başka önemli adım daha atmış, bilinmeyen üçüncü kişilere yönelik iğnelemeler yerine doğrudan sokaktaki insanı konu alan bir gülmeceye yönelinmiştir.

Ağma (2006)'ya göre, yazında gülmece yazarı Aziz Nesin'le başlayan, Türk insanının kendi kendisinin alaya alan gülmece yaklaşımının karikatüre katılması da bu sanata yeni bir canlılık veren en önemli etkenlerden biridir. Bu dönemin önde gelen adı, 1950 kuşağının en genç karikatürcülerinden biri olan Oğuz Aral'dır.

Karikatür 4: Oğuz Aral'ın Çizimine Örnek (Aral, 2007)

Güncel, halkın anlayabileceği basite indirgenmiş bir karikatür anlayışına önem veren Aral, kendi mizahi görüşü ve doğrultusunda birçok karikatürcü yetiştirmiştir.

"Gırgır" mizah dergisinin kurucusu ve yöneticisi olan Aral, daha sonra "Avni" dergisini çıkarmıştır. Aral, Gırgır dergisinin tirajını 300 bin

adedin üzerine çıkararak, Avrupa'nın üçüncü büyük güldürü dergisi durumuna getirmiştir.

Dönemin diğer karikatürcüleri arasında Hasan Kaçan, Behiç Pek, Latif Demirci gibi adlar sayılabilir. Engin Ergönültaş, Can Barslan, Mehmet Çağçağ, Tuncay Akgün de aynı anlayışı sürdürmüşlerdir. Yeni anlayışa ayak uydurabilen, Oğuz Aral'ın kardeşi Tekin Aral bir yandan başarılı portre karikatürleriyle tanınırken bir yandan da Türkiye'nin büyük gülmece dergilerinden Fırt'ı yönetmiştir. Kemal Aratan, Serhat Gürpınar, Yavuz Taran ise bir sonraki çizer kuşağının temsilcileridir. Bu dönemde kadın çizerlerin de sayısı çoğalmıştır. En başarılı olanlarından biri Çılgın Bediş adlı çizgi romanın yaratıcısı Özden Ögrük'tür. Bu arada bu dönemde karikatürcülüğünün yanı sıra mizah yazarlığı yapan isimler de görülmüştür. Cihan Demirci, Gani Müjde ve Metin Üstündağ gibi isimler hem çizer hem de yazar olarak diğer mizahçılardan ayrılabilir.

KARİKATÜRÜN SINIFLANDIRILMASI

Karikatürler farklı biçimlerde tanımlandıkları gibi biçimsel açıdan, yapısal açıdan ve hazırlanış amacına bağlı olarak farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalardan bazıları şöyledir;

Kazanevsky “Doğu Avrupa Ülkelerinde Karikatür Sanatının Belirli Özellikleri” adlı çalışmasında karikatürleri üç gruba ayırmıştır; ilk grup, insanoğlunun “felsefî” sorunlarını yansıtan çizimlerdir. İkincisi, toplumun sosyal yapısını eleştiren karikatürlerdir. Üçüncü grupta ise, “sessiz /sözsüz mizah” ya da “saf mizah”ı kapsayan karikatürler yer alır (Kazanevsky, 1998).

Tan Oral ise karikatürü ikiye ayırarak biri insanları düşünmeye yönelten öteki de eğlendirmeyi amaçlayan iki karikatür türünün olduğunu dile getirmiştir. (Alşaç, 2005).

Bir diğer sınıflandırmada ise karikatürler; politik (editoryal), esprili-komik (gag) ve açıklayıcı-aydınlatıcı (illustrative) biçiminde üç gruba ayrılmıştır(Uslu, 1999).

Politik Karikatürler

Güncel olaylar üzerine görsel bir yansıma ortaya konan yalnızca mizahî olmaktan öte hicvi de içeren karikatürlerdir. Genellikle karikatüristin politik bakış açılarını ortaya koyarlar.

Esprili-Komik Karikatürler

Genellikle bireyleri hicivsel olarak ele almak yerine insan tipleri ya da toplulukları ile alay eden karikatürlerdir.

Açıklayıcı-Aydınlatıcı Karikatürler

Bu tür karikatürler öğrenme materyalleri ya da reklâmlar ile bağlantılı olarak kullanılan onlara ilişkin önemli noktaları açıklayan yapıdadır. Eğitsel bir metni ya da reklâmı güçlendirmek için gerekli olan süreçlerin görsel temsillerini sağlarlar.

Uslu (1999) ise ifade tarzı, tekniği ve kurgu-yapı özelliklerine göre aşağıda yer alan sınıflandırmayı yapmıştır:

İFADE TARZINA GÖRE KARİKATÜRLER

Yazılı Karikatürler

Daha çok günlük gazetelerde yayınlanan geniş kitleleri hedefleyen ve çizgilerin yazılarla desteklendiği karikatürlerdir.

Karikatür 5: Yazılı Karikatür Örneği, Cihan Demirci (Demirci, 2006)

Yazısız (Grafik-Ciddi) Karikatürler

Uluslararası dil olma özelliği ve sanatsal kaygı taşıyan yazının mümkün olan en az ya da hiç yer almadığı karikatürlerdir.

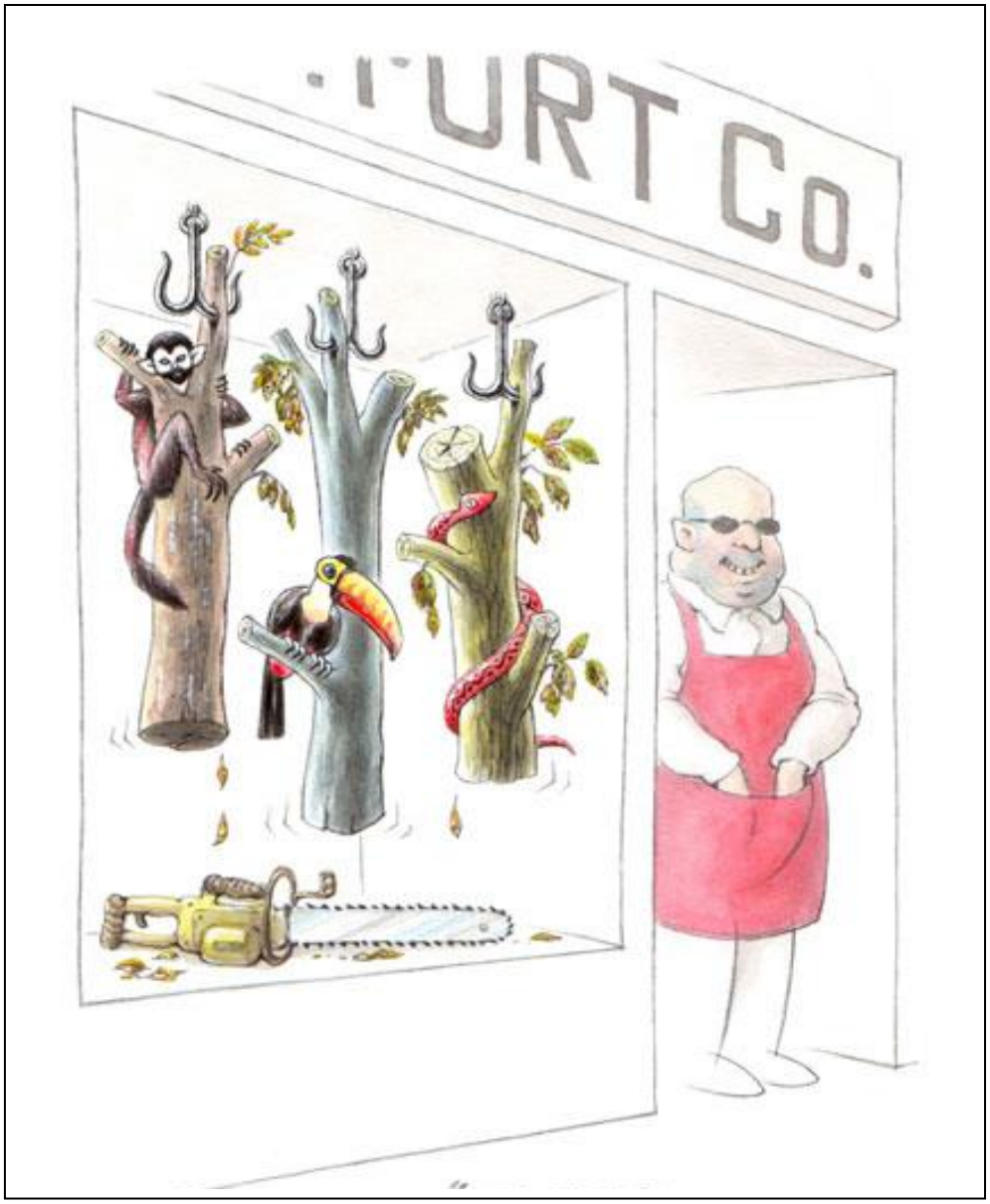

Karikatür 6: Yazısız Karikatür Örneği, Bülent Okutan (Okutan,2007)

TEKNİĞİNE GÖRE KARİKATÜRLER

Renkli Karikatürler

Yazı ve çizgilerin kuru, pastel, guaş vb. boyalar ile renklendirerek sunulduğu karikatürlerdir.

Karikatür 7: Renkli Karikatür Örneği, Eray Özbek
(Kaynak: Brazil Cartoon, 2007)

Siyah-Beyaz Karikatürler

Beyaz zemin üzerinde siyah çini mürekkebi kullanılarak üretilen karikatürlerdir.

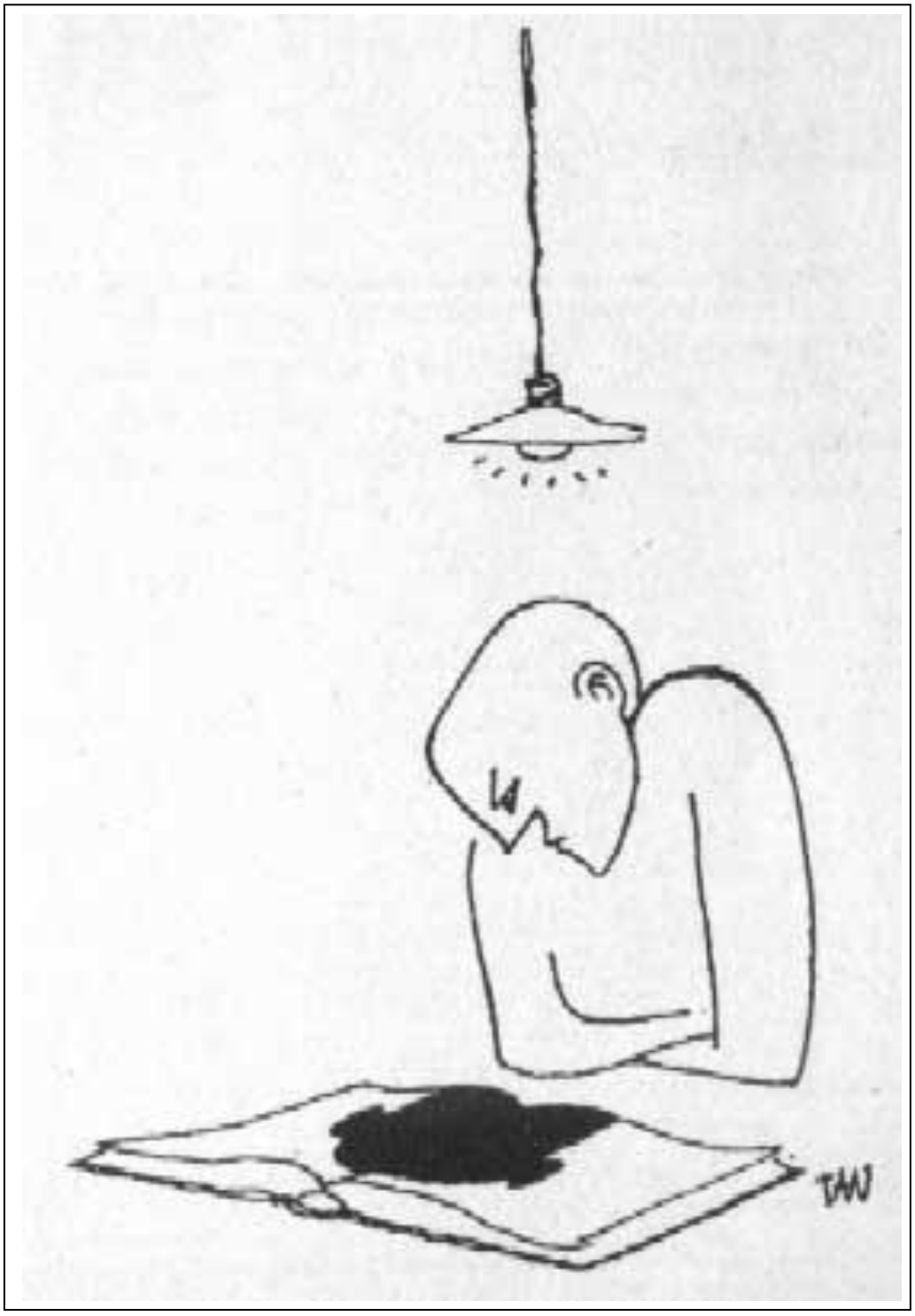

Karikatür 8: Siyah-Beyaz Karikatür Örneği, Cezmi Ermiş (Ermiş, 2007)

KURGU-YAPI ÖZELLİĞİNE GÖRE KARİKATÜRLER

Tek Kare Karikatürler

Esprinin tek bir karede (bir aşamada) anlatıldığı karikatürlerdir.

Karikatür 9: Tek Kare Karikatür Örneği, Tan Oral (Oral,2006)

Bant Karikatürler

Belirli mekânların, tiplerin bulunduğu seri olarak çizilen bir olay örgüsü içeren karikatürlerdir.

Karikatür 10: Bant Karikatür Örneği, Oğuz Aral (Aral, 2006)

Tanımlar incelendiğinde tanımlayan bireylere göre bazı açılardan farklılıklar olmasına karşın genelde vurgulanan kavramların, mizah, çizim, düşünme ve betimleme olduğu söylenebilir. Karikatürün modern öğrenme araçlarından biri olmasında, öne çıkan bu kavramların dikkat çekici biçimde bir arada kullanılmasının büyük payı vardır.

EĞİTİMDE KARİKATÜR KULLANIMI

1933 yılında Eastern Color Printing şirketi'nin iki çalışanı, popüler birçok gazetede bulunan resimli hikâyeleri bir magazin dergisinde toplayarak modern çizgi romanlara hayat vermişlerdir (Wright 2001). On yıl içinde, yaptıkları basit tasarım birkaç milyon dolarlık bir endüstriye ve Amerikan kültürünün önemli bir parçasına dönüşmüştür. 1940'lara gelindiğinde, tahminen 8-14 yaş grubunun % 95'i ve 15-18 yaş grubunun % 65'i çizgi roman okur hale gelmiştir.

Akademi dünyası onlarca yıl süren tartışmalar, araştırmalar başlatarak ve çizgi romanların eğitim açısından önemi konusunda yazılar yazarak konuyu dikkate almıştır. Pittsburg Üniversitesi'nden Sones (1944) 1935 ve 1944 yılları arasında karikatürler konusunda, eğitimle ilgili ve ilgili olmayan dergilerde yüzden fazla eleştirel makale yazıldığını belirtmiştir. 1940'ların başlarında, Sones (1944) eğitimde çizgi romanların kullanımı konusunda kendisi bir dizi çalışma yürütmüştür. Sones'un birçok çağdaşı da benzer araştırmalar başlatmışlardır. Witty 2500 öğrenci ile çizgi roman içeriği okuma çalışmasını inceleyen bir araştırma yürütürken (Sones,1944), Thorndike ve Hill çizgi romanlarda bulunan kelime dağarcığını incelemişlerdir (Dorrell, Curtis ve Rampal,1995). Eğitimciler ayrıca karikatür destekli Eğitim Programları tasarlamaya başlamışlardır. Thorndike, DC Comics ve Harold Downes ile Superman'i başrol yaptıkları dil sanatları egzersiz kitabını oluşturmak için işbirliği yapmışlardır. Birkaç yıl sonra, Pittsburg Üniversitesi Eğitim Programı Laboratuarı ve New York Üniversitesi Karikatür Çalışma Atölyesi 'Puck" adında haftalık resimli bir mizah dergisi, kullandıkları bir deneyi yüzlerce Amerikan sınıfında uygulamışlardır (Hutchinson,1949). Karikatürlerin eğitimsel kullanımı o kadar önemli hale gelmiştir ki, Eğitim Sosyoloji Dergisi (Journal of Educational Sociology) 1944 yılındaki 18. sayısının tamamını bu konuya ayırmıştır.

Eğitimciler sonunda karikatürün eğitimde kullanımı konusundaki tartışmanın her iki tarafında sıralanmışlardır. Child Study Associatiton of America (Amerika Çocuk Araştırma Birliği) Başkanı Gruenberg gibi

birçoğu, karikatürleri dizginlenmesi gereken bir güç olarak görmüşlerdir. Gruenberg (1944) “Karikatür kullanarak kavrama gücüne katkı sağlayan hemen hemen hiçbir konu yoktur” diyerek farklı konularda sayısız eğitimsel karikatür örneğini gündeme getirmiştir. Bazıları karikatürün okuma yazmaya ayak bağı olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin Nebraskalı okul müdürü Rosecrans, karikatürün okuma-anlamayı, hayal gücünü yavaşlattığına ve göz yorgunluğuna sebep olduğuna inanmıştır (Dorrell, Curtis ve Rampal, 1995). Okul kütüphanecileri ise onların çizgi romanları onaylamamalarına, karikatürlerin diğer okuma türlerinin düşmanı olarak eleştirmelerine şiddetle tepki göstermişlerdir (Dorrell, Curtis ve Rampal, 1995).

1940’ların sonunda, karikatüre karşı olanlar, çocuk suçlarını araştıran New York ‘lu psikiyatrist Wertham adında bir taraftar bulmuşlardır. Bir dizi ders ve makale yoluyla, Wertham Amerika’yı çizgi romanların çocukları maruz bıraktığı tehlikeler konusunda uyararak hükümetten düzenleme talebinde bulunmuştur. 1954’te “Masumların Baştan Çıkarılması” adlı 400 sayfalık eseri çizgi romanların şiddeti, ırksal ayrılıkları, homoseksüelliği, asiliği ve cahilliği körüklediğini ortaya koymuş ve çalışmasını zirveye taşımıştır. (Wright, 2001) Wertham “Karikatürler, okumayı sonlandıracaktır” demiştir (Dorrell, Curtis ve Rampal, 1995:226). Wertham, Amerikan biliminde her zaman önemli bir yere sahip olan Eğitim Sosyolojisi Dergisi tarafından karikatüre verilen önemin dikkatini çekecek kadar karikatür yanlısı eğitimcilere karşı çok sert davranmıştır (Wright, 2001).

1954 Nisanında, Wertham Senatosu Çocuk Suçlarını Araştırma Alt komisyonu tarafından, bir çizgi roman endüstrisi araştırmasında kilit bir rol oynamıştır. Araştırma iki buçuk aydan biraz fazla süre sonunda sonlandırıldığında, Amerikan Eğitim Kurumu Wertham’ın mesajını almış: çizgi romanlar çocuklar için zararlıdır, demiştir. Karikatürlerin eğitimsel önemi üzerine verilen burslar fiilen sona ermiştir.

1970’lere kadar öğretmenler çizgi romanları tekrar sınıfta kullanmaya cesaret edememişlerdir. Campbell dördüncü sınıf okuma programına karikatürleri dâhil eden yenilikçi birkaç kişi arasında sayılmaktadır (Koenke, 1981). Schoof da karikatürün dil sanatlarında ve

özellikle de lehçe öğretimi ve tasvir yapma öğretiminde faydalı olduğunu fark etmiştir (Koenke, 1981). Ticari gazetelerde, eğitimci Haugaard (1973) ve Alongi (1974) isteksiz okuyucular için çizgi romanların kullanımını tavsiye ederken, Brocka (1979) çizgi romanları okuma-yazmanın yeni düşmanı olan televizyona karşı yeni bir savunma olarak görmüştür.

1954 araştırmasının mirası, bununla birlikte, hala önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Karikatürleri savunan birçok eğitimci çok geçmeden onları küçümsemeye başlamışlardır. Haugaard (1973) oğlunun çizgi romanlarından birisini "kötü yazılmış, o kadar kötü ki Hamlet'in lise öğrencileri tarafından sahneye konması kadar gülünç " diyerek tarif etmiştir. En önemlisi, eğitimin karikatüre karşı yenilenmiş ilgisinin 1949 edebiyatındaki kadar açık ne derinliği ne de ısrarı vardır. Örneğin hem Haugaard hem de Brocka tavsiyelerini sadece yaşadıkları kanıtlarla desteklemişlerdir.

Eğitimin karikatürlerle olan sıkıntılı yeni ilişkisinin gerginliği 1992 yılında Spielgelman'ın Maus adlı yapıtının Pulitzer Ödülü'nü kazanan ilk çizgi roman olmasıyla oldukça rahatlamıştır (Sturm, 2001). Maus, Spiegelman'ın babasının Holocaust deneyimi biyografisi sanatsal olgunluk ve okuryazar çalışması doğrultusunda karikatür dünyasında onlarca yıl süren hareketin en bilinenidir. Haber organlarında, sonunda karikatürün yetişkin bir hale geldiğini öne süren coşkulu yazılar yazılmıştır.

Sonraki on yıl içerisinde, karikatürler yavaşça Amerikan yüksek öğrenim kurumlarındaki ders kataloglarında yerini bularak eğitim dünyasında yerini almaya başlamıştır. Karikatür kullanarak, Versaci (2001) Palomar Kolejindeki öğrencilerini eleştirel bir şekilde edebiyatın tam tarifini yapmak konusunda teşvik etmiştir. Kakalios (2001) olağanüstü popüler "Çizgi Romanlarda Bilim" adındaki fizik dersi ile medyanın dikkatini üzerine çekmiştir. Williams New York Üniversitesi Amerikan Dil Enstitüsü'nde geleneksel İkinci Yabancı Dil İngilizce ders kitaplarını Calvin ve Hobbes adındaki çizgi romanlarla değiştirmiştir (1995). Savannah Sanat ve Tasarım Koleji'nde karikatür üzerine hem önlisans hem de lisans programlarının kurulmasıyla (Sturm, 2001),

karikatür sonunda çalışmaya değer bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Şaşırtıcı olan durum, yeni bin yıldaki kütüphaneciler, karikatürleri gençleri televizyon ve video oyunlarından uzak tutan faydalı araçlar olarak gören en büyük destekçileri olmuşlardır.

2002 yılında, New York şehri Kitap Müzesi C.O.M.I.C.S adında ilk ve ortaöğretim öğrencileri için karikatürlerin yaratılması ve okunmasını öğreten 8 saatlik bir program yayınlamıştır. Ulus genelinde düzinelerce okul daha tamamlanmadan programı sipariş etmişlerdir.

Ulusal Çizgi Sanatları Eğitimcileri Derneği karikatür tabanlı eğitimin önemi konusunda kolej ve üniversiteleri ikna etmeye çalışmıştır. İnternet sitesi varolan kursların eğitim programlarını, karikatüristler ve öğretim üyeleri tarafından yazılan öğretici ünitelerini, karikatür eğitimcileri tartışma gruplarını tanıtmaktadır. NACAE gibi bir kurumun varlığı karikatürün eğitimde kullanımına ne derece değer verildiğini açıklamaktadır. NACAE, web sitesinde yaptığı açıklamada, son yıllarda çizgi romanın algılanışındaki ve yasal bir sanat biçimi olarak kabul edilmesindeki gelişmelere bakarak "çizgi roman uzun süren bir ergenlikten sonra nihayet rüştünü ispatladı" demektedir.

Amerika'da çizgi roman sektörüne ve eğitimsel çalışmalara yönelik çalışmalarda bulunan derneğin genel ve temel amaçları derneğin web sitesinde açıklanmıştır. Bu amaçlar şunlardır:

1. Amerika'da eğitim kurumlarında çizgi romanın anlaşılmasını ve kabul edilmesini hızlandırmak amacıyla ulusal bir forum oluşturmak.
2. Okullarda çizgi roman, karikatür, bant karikatür ve bant çizgi roman gibi çizgi sanatları derslerinin geliştirilmesine danışmanlık etmek, yardım sağlamak.
3. Burs, ödenek ve yayın olanağı sağlayarak genç yeteneklere destek olmak.
4. Çizgi sanatının öğretimine çeşitli ve deneysel yaklaşımları teşvik eden kaliteli bir eğitimin gelişimini desteklemek
5. Karikatüristler için iş olanakları yaratmak
6. Çizgili sanatın tarihini korumak
7. Derneğin amaçlarını geliştirmek ve gerçekleştirmek için yayıncılarla ve ilgili kurumlarla bağlantılar oluşturmak ve sürdürmek.

Bugünkü öğretmenlerin çoğu, 1940'larda bazı öğretmenlerin okuma ve hayal gücünü bastırmasından korktukları karikatürleri kullanmaktadırlar. Son olarak, Amerikan eğitim kurumunun karikatür dâhilinde bulunan kusurlardan ziyade, önemsiz tarihi sebeplerle karikatürden uzaklaşmış olduğu sonucuna varılmıştır. Aslında, yakın bir inceleme yapıldığı takdirde, bilimsel bir araç olarak karikatürün muhtelif etkileri edebiyatın içinde tema olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eğitim alanında en sık karşımıza çıkan karikatür türü Kavram Karikatürüdür. Bu tür karikatürler "Günlük olayları içeren karikatür stilindeki resimler olup bilimsel konulara alternatif bir bakış açısı öne sürer ve karakterleri birbirleri ile tartışmaya davet eder" (Keogh ve Naylor, 1998:219).

Kavram karikatürleri yapısal açıdan bilinen karikatürlerden farklı bir formatta olup içerisinde mizahi ve abartılı unsurları barındırmamasına karşın olay ve karakterlerin çizgiler ile anlatılıyor olması onlara karikatür özelliği yüklemektedir. Genellikle üç ya da daha fazla karakterin günlük bir olay hakkında karşılıklı soruları ya da fikirleri konuşma balonları biçiminde sunulmaktadır. Karikatürlere konu olan günlük olaylar fizik konularının uyarlamaları biçimindedir. Karakterlerin fikirleri eşit statüde ortaya konmakta olup günlük olaya ilişkin birbirinden farklı bakış açıları, kabul edilebilir ve akla yatkın düşünceler olarak ileri sürülmektedir. Düşünceler genellikle bireylerin fiziksel olgu, ilke ya da durumlar hakkındaki var olan yanılgılarını ve hatalı bakış açılarını da kapsamaktadır. Kavram karikatürlerinin birincil uygulama amacı bir kavram, durum ya da olay hakkında tartışma başlatmak ve beraberinde araştırmaya sevk etmektir.

EĞİTİMDE KARİKATÜR KULLANMANIN YARARLARI

Karikatürlerin eğitim aracı olarak en sık bahsedilen önemli niteliklerinden birisi öğrencileri motive etme kabiliyetidir. Haugaard (1973) oğlunu okumaya motive etmek için tek yol olduğunu paylaşarak "en büyük oğlumun isteyerek okuduğu ilk şey bir çizgi romandı". Dahası aynı olguyu diğer küçük çocukları için de anlatmıştır. Alongi (1974)

ayrıca çizgi romanların çocukları çeken etkileyiciliğini de ispat etmiştir. Kakalios'un "Çizgi Romanlardaki Bilim" dersindeki öğrenciler için, karikatür fizik dersine giriş için uygun örnek problemleri basitleştirerek kavramalarını sağlayacak yeterli motivasyon sağlamıştır. Marston karikatür aracının çekiciliğinin tam olarak doğasının dokusuyla örtüştüğünü kuramlaştırmıştır.

Resim hikâyelerinin gücü bir modern kuram sorunu değil, eski zamanlarda varolan bir gerçektir. İnsanoğlu kelimelerle düşünmeden önce, resimlerle hissetti. Biz edebiyat heveslileri için bu çok kötü, fakat resimlerin herhangi bir hikâyeyi kelimelerden daha iyi anlattığı ne yazık ki doğrudur (Sones, 1944,).

Marston'a inanmak gerekirse bütün insan ırkının resimlere karşı doğal bir ilgisi vardır. Eğitimciler sınıflarında karikatür kullanarak, çizgi romanların olağandışı motive etme gücünden faydalanabilirler (Sones, 1944).

Karikatür, resim ve görüntüden oluştuğu için temelde görsel bir araçtır. Brocka (1979) bunu karikatürlerin diğer edebi türlerin üzerinde başlıca bir avantaj olarak görür. Versaci (2001) yazı ve görselliğin karşılıklı etkileşimi olarak görür. Karikatürün öğrencileri ve resimli hikâyenin karakterleri arasında yakın ve duygusal bir bağlantı içinde ortaya çıkan, tam anlamıyla verilen konuya bir insan yüzü koyduğunu düşünür (Versaci, 2001).

Williams (1995) ESL derslerinde resimli kitapları kullanması dolayısıyla karikatürleri "kalıcı, görsel unsurlar" olarak ifade etmektedir. Film ve animasyon, karikatürlerin tersine, görsel fakat zaman alıcıdır. Film ve animasyondaki dil ve olaylar dizisi kısa süreli ve geçicidir. Dinleyicinin dışında, araç görüntünün ne kadar hızlı akıp gittiğine karar verir. Dinleyici pasif roldedir. Geleneksel yüz yüze eğitimde de bu geçerlidir; dersin hızı üzerindeki esas kontrol konuşmacı üzerindedir. Metin aracı, diğer taraftan, karikatürün görselliği dışında kalıcı bileşenini oluşturur. "Görsel kalıcılık" öyleyse, karikatüre özgüdür.

Mc Cloud (1993) bu niteliği bir başka şekilde açıklamaktadır: "Karikatür okumayı öğrenme konusunda zamanı uzaysal olarak algılamayı öğrendik, çünkü karikatür dünyasında zaman ve uzay tektir

ve aynıdır.” Bir çizgi romanda zaman, sadece okuyucunun bir sayfadan diğerine gözünü kaydırması kadar hızlı gelişir. Anlaşılmaya çalışılan bilginin hızı tamamıyla okuyucu tarafından belirlenir. Eğitimsel çevrede, bu görsel kalıcılık, eğitimin ilerleme hızının kontrolünü okuyucunu ellerine ve gözlerine bırakmaktadır.

Karikatürler dil sanatları dışında kavram ve disiplinleri de birleştirir. Örneğin, Hosler’in Darwin’i ve konuşan tek hücreli bir keneyi başrol yaptığı Sandwalk Adventures çizgi romanında, okuyuculara evrimsel biyolojiyi tanıtır (Eakin, 2002). Birçok tarih dersi eğitim programı çok önceden bahsettiğimiz Maus’u içerir (Kendricks, 2000). Belli çalışmaların ötesinde, karikatür yaratmak birkaç bilim dalını ilgilendiren bir durumdur. Okuma ve yazmaya ek olarak, karikatür tabanlı projeler çizim, bilgisayar ve araştırma becerileri geliştirebilir. Karikatür yaratımında kullanılan birçok beceri film yapımı, çizim ve hatta web tasarımına bile uygulanabilir (Sturm, 2002).

Amerikalı çocuklar popüler kültür konusunda haddinden fazla bilgiye sahiptirler. Bazı eğitimciler basitçe bu gerçeği gözardı etseler de, birçoğu bunu yeterince vurgulamaya çalışır. Morrison, Bryan, ve Chilcoat (2002) popüler kültürü eğitim programına dahil ederek, öğretmenler öğrencilerin okul içinde ve dışındaki hayatları konusunda hissettikleri ayrımları birleştirmeye çalışmaktadırlar. Hutchinson (1949) “çocuğun dışarıda süregelen yaşamıyla okuldaki yaşamı arasında bir uyum olması gerektiği konusunda hemfikirdir. Yeni öğrenme her zaman öğrenenin zaten sahip olduğu bilgilerin gelişimi ve devamıdır”. Buna ek olarak, popüler araçların dâhil edilmesi bunları ön plana çıkarır. Bu öğrencilerin medya içeriğini veya kalitesini ve doğruluğunu doğru bir şekilde değerlendirme yetisi kazandırarak, onları medyanın eleştirel tüketicileri haline getirecektir.

Öğretmenler karikatürleri kullanarak popüler kültürü sınıfa kolay ve etkin bir şekilde taşıyabilirler. Resimli kitaplar geçen yüzyıl süresince Amerikan popüler kültürünün vazgeçilmez bir parçası olarak yerini almıştır. Örnek olarak Wax (2002) , her ikisinin de çizgi roman sürümlerinin bulunduğu Örümcek Adam ve Yıldız Savaşlarına işaret eder. Ayrıca reklâmlarının çok az yapıldığı örnekleri de bulunmaktadır.

Versaci (2001) İngilizce öğretmenlerine Winick'in çizgi romanı Pedro ve Ben: Arkadaşlık, Kayıp ve Öğrendiğim Şey' i önermektedir. Pedro ve Ben, yazarın Pedro Zamaro adında sonunda hastalığa yenik düşen genç bir AIDS savaşanıyla olan dokunaklı arkadaşlığının hikâyesidir. Birçok öğrenci Winick ve Zamora'yı MTV'nin "Gerçek Dünya: San Francisco" programının konukları olmasından hatırlayacaktır. Bu tarzda karikatür kitapları aracılığıyla öğretmenler öğrencilerini "çağdaş yaşam tarzları, mitler ve değerler" çalışmalarında yönlendirebilirler (Brocka, 1979:31).

Bilindiği üzere oluşturmacılık, eğitim verilene konu hakkında kendi anlayışını ortaya koyarak, konuyu derinleştiren geliştirme yöntemidir. Öğretmeninin amacı örtmek değil, eğitirken konuyu açmaktır. Rusya'da 1914 ve sonrasında sanat ve mimaride saf sanattan yana olan oluşturmacılık akımı, önce Tatlin ve daha sonra Pevsner ve Gabo gibi oluşturmacılar tarafından kurulmuştur. Piaget ise çocukların ruhsal gelişimiyle ilgilenmiştir. Onun oluşturmacılığı öğrenmenin temeli keşfetmektir, gelecekte üretme ve yaratma becerisine sahip bireyler yetiştirilmek isteniyorsa, keşfetmeye gereken önem verilmelidir (Piaget, 1973).

Çoklu Zeka Kuramı, 1983 yılında ilk defa Gardner tarafından tanımlanmıştır. Gardner, kuramı "Frames Of Mind" adlı kitabında ayrıntılı olarak yazmıştır. Bütün dünyada Çoklu Zeka Kuramı'nı literatüre kazandıran Gardner, aslında insan beyni, algılama sistemleri üzerinde çalışmalar yapmıştır. Ona göre insan beynindeki farklı bölümler geliştirilebilirdi. Gardner, hasar görmüş insan beyinleri üzerinde de bir dizi çalışma yapmıştır. Gardner, bu çalışmalarıyla dünyada bir çığır açan bilim adamı olarak görsel sanatların yegâne sanat dalı olan karikatürü de okullarda Çoklu Zekâ Kuramı'nın içinde öğreti ve algılama olarak, sosyal aktivite çalışmaları içinde yeri olduğunu göstermiştir.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmada ele alınan “Deyim ve Atasözlerinin Öğretiminde Karikatürün Etkisi” konusunda yapılmış çalışmalar bulunamamıştır. Bu nedenle “Karikatürün Eğitimde Kullanılması”, “Dil Öğretiminde Karikatürün Kullanılması”, “Eğitimde Kavram Karikatürlerinin Kullanılması” gibi başlıklar altında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Kavramsal karikatürler, Brenda Keogh ve Stuart Naylor tarafından 1991 yılında fen öğretiminde yapılandırmacılığa dayalı yeni öğrenme- öğretme stratejisi olarak geliştirilmiştir (Keogh ve Naylor, 1999).

Kavramsal karikatür, öğrencilerin sahip olması olası kavram yanılgılarının ya da düşünce biçimlerinin, insan ya da hayvan figürleriyle tartıştırıldığı ya da düşündürüldüğü çizimleri içerir. Genellikle üç ya da daha fazla karakterin bir konuda yaptıkları tartışmanın resimle ifadesi şeklinde olur. Her bir karakter, farklı bir fikri savunur. Fikirlerden biri doğru olan düşünce biçimini temsil ederken, diğerleri kavram yanılgısını ya da alternatif düşünce biçimlerini içerir (Kabapınar, 2003).

Kavram karikatürleri fen ve fizik öğretiminde özellikle ilköğretim 6.- 8. sınıflarda kullanılmakta olup önemli bir diğer kulanım alanı da ilgili alanların öğretmen yetiştirme programlarıdır. İngiltere’de ‘Kavram Karikatürü Kullanılarak Oluşturmacı Bir Ölçme’ adlı bir araştırmada fen alanı öğretmen eğitiminde kavram karikatürleri kullanımının öğretmen adaylarının görevlerinin ilk yıllarında ya da onlarla yapılan değişik çalışmalarda sahip oldukları olumsuz tutumları azaltmada, var olan bilimsel bilgilerini yeniden yapılandırmalarında, sınıfta öğrenme-öğretme ve ölçmeye yönelik bir model oluşturmalarında olumlu sonuçlara ulaşılmıştır (Keogh ve Naylor 1999).

Yoong yaptığı araştırmada eğlence ve dikkat çekme yönü öne çıkan sekiz farklı tipteki karikatürü 43 kişilik bir örneklemde kullanarak karikatürler ile matematik tutumları arasında ne gibi ilişkiler olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Söz konusu araştırmada öğrencilerin farkına vardıkları bazı noktalar şunlardır (Yoong, 2001, 75):

- Mizah ile matematik yapmak matematiği daha kolay, kullanışlı, anlamlı ve günlük hayatta kullanılabilir kılmaktadır.
- Karikatürlerin eğlenceli olması rahat düşünmeyi ve matematikle daha ilgili olmayı sağlar.
- Her şeyin içerisinde biraz mizahın yer alması onların hatırlanmasını kolaylaştırır.
- Matematik çalışmaktan nefret eden insanlar için karikatürler yararlı ve eğlencelidir.

Aynı araştırmada, kullanılan ölçme araçları yardımıyla elde edilen verilere göre karikatürler ile matematik tutumları arasında yüksek ilişkiye sahip bazı bulgular; ev ödevlerini yaparken yaşanan mutluluk ile bir şeyin neden öyle olduğunu bilme; matematiğin eğlenceli olması ile ilginç olması; ev ödevlerini tamamlamadaki mutluluk ile matematiğin ilginç olması biçiminde ifade edilmiştir. Bulgular karikatürlerin üstlendikleri rolleri özellikle matematiğin eğlenceli olması ve yapılan çalışmalardan mutluluk duyulması yönlerinde yerine getirdiğini ortaya koymuştur.

Hutchingson'un haftalık mizah dergisi Puck etrafında kurulan programı ile yaptığı deneyinde, araştırılan öğretmenlerin % 74 'ü motivasyon için karikatürü faydalı bulurken, % 79 'u bireysel katılımı artırdığını iddia emiştir. Hatta bir öğretmen çizgi romanların öğrenmeyi çok kolaylaştırdığını belirtmiştir (Hutchinson, 1949). DC Comics, Thorndike ve Downes Superman dil sanatları çalışma kitabını sınıfa tanıttıklarında, öğrenciler arasında bir haftalık bir ödevi bir akşamda tamamlamalarını sağlayan sıradışı bir ilgi gösterildiğini belirtmişlerdir (Sones, 1944,).

Karikatürleri metinle karşılaştıran bir çalışmada, Sones (1944) karikatürün görsel niteliğinin öğrenmeyi artırdığını ortaya koymuştur. Sones 6. sınıftan 9. sınıfa 400 kadar öğrenciyi, sınıflarına ve zekâlarına göre iki gruba ayırarak ilk gruba hem resim hem de metin içeriğine sahip karikatürlerle bir hikâye sunmuş; ikinci gruba, sadece metin sunumu yapmıştır. Daha sonra, her iki gruba da hikâyenin içeriği konusunda bir test uygulanmıştır. Bir hafta sonra, uygulama tersine

çevrilmiş: birinci gruba metin ve ikinci gruba karikatür verilmiştir. Her iki grup tekrar test edilmiştir.

Sonunda, Sones (1944) resim bağlantısı lehinde güçlü bir eğilimin her iki sonuç grubunda da görüldüğünü ortaya koymuştur. Birinci testte, ilk grup belirgin şekilde ikinci gruptan daha yüksek not almıştır. İkinci testte, ikinci grup ilk gruptan belirgin ölçüde fazla gelişim göstermiştir. Sones, birinci gruptaki çocukların karikatürleri okuduktan sonra doyuma ulaştığını, böylece metinden daha fazlasını öğrenemedikleri sonucunu çıkarmıştır. İkinci gruptakiler karikatürdeki materyalleri tekrar okuyuncaya kadar doyuma ulaşamamışlardır. Sones (1944) karikatürlerin görsel niteliğinin özellikle düşük ve orta zekâ seviyeli öğrencilere yardımcı olduğunun farkına varmıştır.

Sones'un ortaya koyduğu sonuçlar, bugün çoklu zekâ eğitimi konusunda eğitimciler arasındaki eğilimin de habercisi olmuştur. "Birçok okul öğretimindeki bir varsayım, bütün çocukların yazılı materyalleri eşit etkinlikte okuyacağıdır. Bu uygulamanın anlamsızlığı aşikârdır" diye açıklama yapmıştır(Sones, 1944). Görsel öğrenenler görsel ortamlardan faydalanırlar. Farklı öğrenme mizacındaki öğrencilerin ilgisini çekme mücadelesinde, karikatür etkili bir araç olarak kendini kanıtlayabilir.

Karikatür karışık bilim alanları ve kavramlar arasında bir orta adım olarak işlev görür. Birçok dil sanatları eğitmeni büyük bir başarıyla karikatürü bu anlamda kullanmıştır. Koenke (1981) özellikle okumaktan hoşlanmayan ve başarısızlık korkusuna sahip olan öğrencileri okuma disiplini doğrultusunda yönlendirebildiğini belirtmiştir. Pittsburg Üniversitesi'nde bir çalışma karikatürlerin, okumayı düzeltme konusunda yardımcı olduğunu desteklemiştir (Sones, 1944).

Hutchinson'un deneyinde (1949), birçok öğretmen karikatürün özellikle özel sınıflarda veya sıradan sınıflardaki yavaş öğrenen çocuklar için faydalı olduğunu keşfetmişlerdir.

Haugaard (1973) okuma konusunda isteksiz oğlunu arzulu bir Jules Verne ve Ray Bradbury 'ye dönüştürmesiyle çizgi romanlara olan güveni artırmıştır.

Versaci (2001) karikatürlerin orta nokta niteliğini daha ileriye taşımıştır. Versaci, karikatürleri kullanarak, bir edebi kavramı düşünüp,

değerlendirip, sorgulamaları için öğrencilerini teşvik etmiştir. Karikatürler nadiren edebi değerlendirildiği için, Versaci olgun temalardan faydalanarak, iyi yazılmış karikatürlerle öğrencilerini şaşırtmayı başarmıştır. Sonra Versaci öğrencilerini edebi değer konusunda bir tartışmaya yönlendirerek karikatürdeki tartışmaların klasik romanlardakilerden daha canlı olduğunu fark etmiştir. Bu durumun olası sebebini karikatürlerin klasik eserlerin eleştiri ötesinde olmalarına bağlamıştır. Versaci, karikatür yoluyla, kitapların edebi değerleri ve edebi yapıtların oluşumu konusunda öğrencilerini eleştirel düşünmeleri için cesaretlendirmiştir.

Hürriyet Gösteri Dergisi Kasım 2005 sayısında "Yeni eğitim sisteminde karikatürün yeri" adı altında dosya konuyu yayımlamıştır. Konunun uzmanlarına aşağıda yer alan üç soru sorulmuştur:

Karikatür ve eğitim konusunda ne düşünüyorsunuz?

Milli Eğitim Bakanlığı bu yıl ilköğretim 3. 4. 5. sınıflarda Türkçe dersi programlarına karikatürü araç olarak koymayı düşünüyor. Bunun eğitim sistemine katkıları ne olabilir?

Sizce karikatürün eğitimde farklı kullanım biçimleri neler olabilir? Bunların işlevleri konusunda ne düşünüyorsunuz?

14 sayfalık dosya konusuna karikatür konusunda bilgisine başvurulanlar aydınlatıcı cevaplar vermişlerdir. Karikatür Eğitmeni Yavuz eğitmenlik yaptığı okullardaki öğretmelerle görüştüğünde ve öğrencileri izlediğinde karikatür adına ortaya çıkanları maddeler halinde sıralamıştır:

- Karikatür, henüz okuma-yazma bilmeyen öğrenciler olan anasınıfı öğrencilerine de faydalıdır.
- Karikatür, aynı okulda farklı sınıflarda eğitim alan öğrenciler için faydalıdır. Farklı yaş gruplarının çalışması aynı sınıfta rahatlıkla yapılabilir.
- Karikatür, öğrenciye tartışma fırsatı verir ve motivasyon kazandırır.
- Karikatür, fen derslerinde özellikle deneylerde çizgisel anlatım ve çözümlerde kullanılabilir.

- Karikatür, öğrencide mantığı geliştirir, doğru sorgulamayı öğretir. Dahası, kavrama ve algılamayı pekiştirir.
- Karikatür, öğrenci için sıkıntı veren dersleri neşeli hale getirir. Karikatür, yer aldığı kitapları tek düzelikten kurtarır ve görsel zenginlik kazandırır.
- Karikatür, okulda kulüp faaliyetleri içinde yer aldığında: Öğrenci düşüncesini kendi çizgisiyle anlattığından, kendine ait bir eser yarattığının farkına varır.

Örs (2005)'e göre, yapılan çeşitli araştırmalar, görsel unsurlarla desteklenen ikna ve öğretim uygulamalarının çok daha etkili ve başarılı olduğunu ortaya koymuştur. Öğrenme ve güdüleme kuramlarına göre hareketli, farklı, ilgi çekici imge ve semboller, bireylerin zihninde daha fazla yer etmekte, hatırlanmaları daha kolay olmaktadır. Bir eğitim bilimcisi olan Dale'nin tasarladığı öğrenme konisine göre, yüzlerce sayfanın okunması ile anımsanan sadece yüzde 10 iken, izlenen bir filmin ardından yüzde 50'si hatırlanmaktadır. Bu bağlamda, görsel bir iletişim aracı olan karikatürün eğitim-öğretim uygulamalarında kullanımının başarılı sonuçlar sağlayacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

BÖLÜM 3
YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yürütülmesinde izlenen model, çalışmanın evren ve örneklemi, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırmada deneysel modellerden sontest kontrol gruplu model kullanılmıştır. “Sontest kontrol gruplu modelde yansız atama ile oluşturulmuş iki grup bulunur. Bunlardan biri deney diğeri kontrol grubu olarak kullanılır. Gruplara, yalnızca sontest uygulanır (deney sonu ölçme yapılır). Modelin imgesel görünümü aşağıdaki çizelgede yer almaktadır

Çizelge 2. Araştırma Modelinin Sembolik Gösterimi

G_1	R	X	$O_{1.2}$
G_2	R		$O_{2.2}$

Çoğu denemelerde öntestin uygulanması ya olanaksız ya da gereksizdir. Grupların yansız atama ile oluşturulması, deney öncesi benzerliği sağlamak için yeterli sayılabilir. Böylece de deney öncesi ölçmenin iç ve dış geçerlik üzerindeki olumsuz etkileri önlenebilir. Bu modelde “X”in etkisi $O_{1.2}$ ve $O_{2.2}$ ölçmelerinin karşılaştırılması ile saptanır(Karasar, 2004).

ÇALIŞMA GURUBU

Uygulama İhsan Doğramacı Vakfı Özel Bilkent İlköğretim Okulu'nun 4. sınıfların 4 şubesinde uygulanmıştır. İhsan Doğramacı Vakfı Özel Bilkent İlköğretim Okulu'nun 4A ve 4C sınıfları kontrol grubu 4B ve 4D sınıfları da deney grubu olarak yansız olarak belirlenmiştir. (Okulda sınıflar rasgele oluşturulmuştur, başarılı öğrencilerin ayrı bir sınıfa toplanma gibi bir durumu yoktur.)

VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmaya başlamadan önce sınıflar arasında okuduğunu anlama ve sözcük bilgisi başarısı açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığı, eğer varsa bu farklılığın kimin lehinde ve hangi oranda olduğunun belirlenmesi gerektiği düşünülmüştür. Eğer böyle bir farklılık tespit edilirse bu sonucun çalışmayı etkilememesi için çeşitli önlemlerin alınması gerekebileceği düşünülmüştür. Bu nedenlerle her iki gruba da okuduğunu anlama ve sözcük bilgisini ölçmeyi amaçlayan standart bir test uygulanmıştır. Uygulanan test sonucunda gruplar arasında okuduğunu anlama ve sözcük bilgisi açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Dördüncü sınıf düzeyine uygun çeşitli metinler belirlenmiş, bu metinlerde geçen ya da metnin iletisiyle örtüşen deyim ve atasözleri belirlenmiştir. Belirlenen metinlerle ilgili okuduğunu anlama, dilbilgisi, sözlü ve yazılı anlatım çalışmaları hazırlanmıştır. Ayrıca, belirlenen deyim ve atasözlerinin karikatürleri karikatürist Bülent Okutan tarafından çizilmiştir. Resim Öğretmeni tarafından deney grubundaki öğrencilere karikatür bilgisi ve çizimi dersleri verilmiştir.

Metinler, deney ve kontrol grubunda aynı sırayla işlenmiştir. Hazırlanan okuduğunu anlama, anlatım, dilbilgisi ve yazma ile ilgili çalışmalar her iki gruba da uygulanmıştır.

Deney grubunda bazen metinler okunduktan sonra bazen de dersin başında Bülent Okutan'ın çizdiği karikatürler öğrencilere

gösterilmiş, gösterilen karikatürün iletisi tartışılmış ve hangi deyim ya da atasözünü anlattığı buldurulmuştur. Metinlerde geçen deyim ve atasözleri ile eş, yakın ya da zıt anlam içeren farklı deyim ve atasözlerinin karikatürleri de öğrencilere çizdirilmiştir.

Bu işlemlerin ardından veri toplama aracı olarak okuduğunu anlama, deyim ve atasözlerinin anlamlarını kavrama ve yerli yerinde kullanma davranışlarını belirlemeyi amaçlayan bir test hazırlanmış ve her iki gruba da aynı gün aynı saatte uygulanmıştır. Uygulanan sontestin sonuçları SPSS'te Mann Whitney U testi yapılarak karşılaştırılmıştır.

VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 13.00 programında çözümlenmiştir. Veriler ile ilgili yorumlar her iki grupta da son test ortalamaları alınarak Mann Whitney U – Testi ile yapılmıştır.

Tek Örnekli Kolmogorov – Smirnov Testine göre normal dağılmadığı görülmektedir ($p=.023< .05$). Bu nedenle parametrik olmayan Mann Whitney U – Testi yapılmıştır.

Mann- Whitney U Testi, t-testinin parametrik olmayan bir dengi-alternatifidir ve iki bağımsız örneklem ölçümlerinin dağılımlarının birbirinden manidar bir farklılık gösterip göstermediğini kararlaştırma olanağı verir. Bu test genelde t-testinin örneklem varyanslarının homojenlik sayıtlısının ihlal edilmesi durumunda uygulanır. 1987'de yapılan bir araştırmada t-testinin sayıtlıları çiğnense de bu testin Null hipotezinin testini, iki örneklem grubunun sayıları farklı ve daha küçük örneklemin varyansı daha büyükse, en iyi sağladığı bulunmuştur (Balcı, 1995).

BÖLÜM 4
BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, önceki bölümde açıklanan yöntemle toplanan verilerin araştırmanın alt problemlerini test amacı ile yapılan analizlerin sonunda elde edilen bulgulara ve yorumlarına yer verilmiştir.

BİRİNCİ ALT PROBLEMLE İLGİLİ BULGULAR

"Deyimlerin anlamlarının kavranmasında karikatür kullanımının öğrenme üzerinde etkisi nedir?" şeklinde ifade edilen araştırmanın ilk problemi için araştırmaya katılan tüm öğrencilerin başarı testinde deyimlerle ilgili sorulara verdikleri cevaplar analiz edilmiştir. Her soru için iki grubun başarı yüzdeleri ayrı ayrı verilmiştir.

Deyimlerle ilgili birinci soruda öğrencilerden "Burnu havada olmak, Burnu büyümek, Burnunda tütmek, Burnu Kaf dağında olmak" deyimlerinin anlamları arasındaki farklılığı bilmeleri beklenmektedir. Sorulan soru aşağıda verilmiştir:

Aşağıdaki deyimlerden hangisi anlamca diğerlerinden farklıdır?

A) Burnu havada olmak
B) Burnu büyümek
C) Burnunda tütmek
D) Burnu Kaf dağında olmak

Çizelge 3. Birinci Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Deyim	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**
Burnu havada olmak Burnu büyümek Burnunda tütmek Burnu Kaf dağında olmak	22 (%70.97)	12 (%40.00)

Çizelge 3 e göre deney grubundaki öğrencilerin % 70.97'si, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 40.00'ı "Burnu havada olmak, Burnu büyümek, Burnunda tütmek, Burnu Kaf dağında olmak" deyimlerinin anlamları arasındaki farklılığı bilmektedir. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %30.97 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir.

Deyimlerle ilgili ikinci soruda öğrencilerden "Burnu büyümek, Burnunda tütmek, Gözü kalmak, Ağzı açık kalmak" deyimlerinin anlamları arasındaki farklılığı bilmeleri, "Burnunda tütmek" deyimini anlamına uygun şekilde kullanarak cümleyi tamamlamaları beklenmektedir. Soru aşağıda verilmiştir:

"Annemi çok özledim, o kadar özledim ki ……"

Yukarıdaki cümlenin sonuna aşağıdaki deyimlerden hangisi getirilebilir?

A) Burnu büyümek
B) Burnunda tütmek
C) Gözü kalmak
D) Ağzı açık kalmak

Çizelge 4. İkinci Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Deyim	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**
Burnunda tütmek	26 (%83.87)	24 (%80.00)

Çizelge 4'e göre deney grubundaki öğrencilerin % 83.87'si, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 80.00'i "Burnu büyümek, Burnunda tütmek, Gözü kalmak, Ağzı açık kalmak" deyimlerinin anlamları arasındaki farklılığı bilmekte ve "Burnunda tütmek" deyimini anlamına uygun şekilde kullanarak cümleyi tamamlayabilmektedir. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %3.87 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir.

Deyimlerle ilgili üçüncü soruda öğrencilerden "Akla karayı seçmek, Bana mısın demek, Etekleri tutuşmak, Peşinde koşmak"

deyimlerinin anlamları arasındaki farklılığı bilmeleri, “Bana mısın dememek” deyimini anlamına uygun şekilde kullanarak paragrafı tamamlamaları beklenmektedir. Sorulan soru aşağıdaki tabloda verilmiştir:

“Köpeği yoldan kaldırmak için denemediğim yol kalmadı. Başını okşadım, sevdim, elimdeki ekmekten bir parça kopardım ona doğru tuttum ki kalksın çekilsin yoldan. Olmadı, köpek kalkmak nedir bilmedi. Arkadaki araçlar kornaya bastılar belki sesi duyunca kalkar dedim yine olmadı. Ben de asmasından tuttum, çektim yine olmadı. O kadar uğraştık köpek ……..…. .”

Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki parçanın sonuna getirilebilecek en uygun deyimdir?

A) Akla karayı seçmek.
B) Bana mısın dememek.
C) Etekleri tutuşmak.
D) Peşinde koşmak.

Çizelge 5. Üçüncü Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Deyim	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**
Bana mısın dememek	27 (%87.10)	21 (%70.00)

Çizelge 5’e göre deney grubundaki öğrencilerin % 87.10’u, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 70.00’i “Akla karayı seçmek, Bana mısın dememek, Etekleri tutuşmak, Peşinde koşmak” deyimlerinin anlamları arasındaki farklılığı bilmekte ve “Bana mısın dememek” deyimini anlamına uygun şekilde kullanarak paragrafı tamamlayabilmektedir. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %17.10 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir.

Deyimlerle ilgili dördüncü soruda öğrencilerden “Burnu havada olmak, Tatlı dilli olmak, Taşı gediğine koymak, Suratı sirke satmak,” deyimlerinin anlamları arasındaki farklılığı bilmeleri, “Suratı sirke satmak” deyimini anlamına uygun şekilde kullanmaları beklenmektedir. Sorulan soru aşağıdaki tabloda verilmiştir:

"Mahmut yetenekli bir iş adamı ama yüzü hiç gülmüyor, her zaman sinirli gibi görünüyor."

Mahmut için aşağıdaki deyimlerden hangisi kullanılabilir?

A) Burnu havada olmak
B) Tatlı dilli olmak
C) Taşı gediğine koymak
D) Suratı sirke satmak

Çizelge 6. Dördüncü Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Deyim	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**
Suratı sirke satmak	27 (%87.10)	23 (%76.67)

Çizelge 6 ya göre deney grubundaki öğrencilerin % 87.10'u, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 76.67'si "Burnu havada olmak, Tatlı dilli olmak, Taşı gediğine koymak, Suratı sirke satmak," deyimlerinin anlamları arasındaki farklılığı bilmekte ve "Suratı sirke satmak" deyimini anlamına uygun şekilde kullanmaktadır. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %10.43 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir.

Deyimlerle ilgili beşinci soruda öğrencilerden "Dudak bükmek" deyiminin anlamına uygun şekilde kullanıldığı cümleyi bulmaları beklenmektedir. Sorulan soru aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Aşağıdakilerden hangisi "dudak bükmek" deyimine uygun bir tümcedir?

A) Ayşe ruj sürmek için dudaklarını büktü.
B) Elif yaptığım yemeğe dudak büktü.
C) Islık çalarken dudağını büktü.
D) Bebek dudaklarını bükerek ağladı

Çizelge 7. Beşinci Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Deyim	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**
Dudak bükmek	28 (%90.32)	23 (%76.67)

Çizelge 7 ye göre deney grubundaki öğrencilerin % 90.32'si, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 76.67'si "Dudak bükmek" deyiminin anlamını bilmekte ve "Dudak bükmek" deyiminin anlamına uygun şekilde kullanıldığı cümleleri ayırt edebilmektedir. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %13.65 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir.

Deyimlerle ilgili altıncı soruda öğrencilerden "Güler yüzlü, tatlı dilli olmak, Gözü açık olmak, Gözü dışarıda olmak, Aklı beş karış havada olmak" deyimlerinin anlamları arasındaki farklılığı bilmeleri ve "Güler yüzlü, tatlı dilli olmak" deyimini anlamına uygun şekilde kullanmaları beklenmektedir.

"O iyi bir insandır ve onu tanıyanlar da bunu bilir. Her zaman kibardır, kimseye kötü davranmaz, herkese gülümser. Onunla konuşmaktan herkes hoşlanır."

Yukarıda anlatılan kişi için ne söylenebilir?

A) Güler yüzlü, tatlı dilli.
B) Gözü açık
C) Gözü dışarıda
D) Aklı beş karış havada

Çizelge 8. Altıncı Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Deyim	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**
Güler yüzlü, tatlı dilli olmak	28 (%90.32)	23 (%76.67)

Çizelge 8'e göre deney grubundaki öğrencilerin % 90.32'si, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 76.67'si "Güler yüzlü, tatlı dilli olmak, Gözü açık olmak, Gözü dışarıda olmak, Aklı beş karış havada olmak" deyimlerinin anlamları arasındaki farklılığı bilmekte ve "Güler yüzlü, tatlı dilli olmak" deyimini anlamına uygun şekilde kullanmaktadır. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %13.65 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir.

Deyimlerle ilgili yedinci soruda öğrencilerden "Burnunda tütmek, Burnundan solumak, Dudak bükmek, Burnu büyümek" deyimlerini uygun duygu ifadeleri ile eşleştirebilmeleri beklenmektedir.

Aşağıdaki deyimlerle duygular eşleştirilmiştir. Bu eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Burnunda tütmek- özlemek
B) Burnundan solumak- sinirlenmek
C) Dudak bükmek- beğenmemek
D) Burnu büyümek- sevinmek

Çizelge 9. Yedinci Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Deyim	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**
Burnu büyümek	21 (%67.74)	13 (%43.33)

Çizelge 9 a göre deney grubundaki öğrencilerin % 67.74'ü, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 43.33'ü "Burnunda tütmek, Burnundan solumak, Dudak bükmek, Burnu büyümek" deyimlerini uygun duygu ifadeleri ile eşleştirebilmektedir. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %24.41 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir.

Deyimlerle ilgili sekizinci soruda öğrencilerden “el” sözcüğünün deyim olarak kullanıldığı cümleyi ayırt etmeleri beklenmektedir

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “el” sözcüğü deyim olarak kullanılmıştır?

A) Kardeşimin elinden tutup parka gittim.

B) O, eli açık biri olarak bilinirdi.

C) Soğuktan üşümüş ellerime eldiven giymiştim.

D) Babam “El elden üstündür” dedi.

Çizelge 10. Sekizinci Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Deyim	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**
Eli açık olmak	27 (%87.10)	25 (%83.33)

Çizelge 10 a göre deney grubundaki öğrencilerin % 87.10’u, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 83.33’ü “el” sözcüğünün deyim olarak kullanıldığı cümleyi ayırt edebilmiştir. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %3.77 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir.

Deyimlerle ilgili dokuzuncu soruda öğrencilerden “Tepesi atmak, Küplere binmek, Burnundan solumak, Burun kıvırmak” deyimleri arasından “öfkeyle” ilgili olmayan deyimi ayırt etmeleri beklenmektedir.

Aşağıdaki deyimlerden hangisi öfkeyle ilgili değildir?

A) Tepesi atmak

B) Küplere binmek

C) Burnundan solumak

D) Burun kıvırmak

Çizelge 11. Dokuzuncu Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Deyim	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**
Burun kıvırmak	25 (%80.65)	17 (%56.67)

Çizelge 11 e göre deney grubundaki öğrencilerin % 80.65'i, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 56.67'si "Tepesi atmak, Küplere binmek, Burnundan solumak, Burun kıvırmak" deyimleri arasından "öfkeyle" ilgili olmayan deyimi ayırt edebilmiştir. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %23.98 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir

Deyimlerle ilgili onuncu soruda öğrencilerden "yüzü gülmek, yüzü sirke satmak, yüzü asılmak, yüzünden düşen bin parça olmak" deyimleri arasından farklı anlamda olan deyimi ayırt etmeleri beklenmektedir.

Aşağıdaki deyimlerden hangisi anlamca diğerlerinden farklıdır?

A) yüzü gülmek

B) yüzü sirke satmak

C) yüzü asılmak

D) yüzünden düşen bin parça olmak

Çizelge 12. Onuncu Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Deyim	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**	**Toplam (n=61)**
Yüzü gülmek	21 (%67.74)	11 (%36.67)	32 (%52.46)

Çizelge 12 ye göre deney grubundaki öğrencilerin % 67.74'ü, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 36.67'si "yüzü gülmek, yüzü sirke satmak, yüzü asılmak, yüzünden düşen bin parça olmak" deyimleri arasından farklı anlamda olan deyimi ayırt edebilmiştir. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %31.07 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir

Deyimlerle ilgili on birinci soruda öğrencilerden "tatlı" sözcüğünün deyim olarak kullanıldığı cümleyi ayırt etmeleri beklenmektedir.

Aşağıdakilerden cümlelerden hangisinde “tatlı” sözcüğü deyim olarak kullanılmıştır?

A) Yemekten sonra tatlı yedim.

B) Şu küçük kız ne kadar tatlı.

C) Tatlı tatlı güldü.

D) Tatlı dilli insanlardan herkes hoşlanır.

Çizelge 13. On Birinci Deyim sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Deyim	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**
Tatlı dilli olmak	25 (%80.65)	23 (%76.67)

Çizelge 13’e göre deney grubundaki öğrencilerin % 80.65’i, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 76.67’si “tatlı” sözcüğünün deyim olarak kullanıldığı cümleyi ayırt edebilmiştir. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %3.98 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir.

Atasözleri ile ilgili birinci soruda öğrencilerin “İyi dost kara günde belli olur, Akıl akıldan üstündür, Damlaya damlaya göl olur, Bir elin nesi var, iki elin sesi var” atasözlerinin anlamlarını bilmeleri ve anlamına uygun şekilde kullanmaları beklenmektedir.

İKİNCİ ALT PROBLEMLE İLGİLİ BULGULAR

“Atasözlerinin anlamlarının kavranmasında karikatür kullanımının öğrenme üzerinde etkisi nedir?” şeklinde ifade edilen araştırmanın ikinci problemi için araştırmaya katılan tüm öğrencilerin başarı testinde atasözleri ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar analiz edilmiştir. Her soru için iki grubun başarı yüzdeleri ayrı ayrı verilmiştir.

Atasözleri ile ilgili birinci soruda öğrencilerin “İyi dost kara günde belli olur, Akıl akıldan üstündür, Damlaya damlaya göl olur, Bir elin nesi var, iki elin sesi var” atasözlerinin anlamlarını bilmeleri ve anlamına uygun şekilde kullanmaları beklenmektedir.

“Tek başına bir kişi,
Yapamaz bir çok işi.
Birleşirse bireyler,
Oluşur dünyalar”

Yukarıdaki şiir için söylenebilecek en uygun atasözü hangisidir?

A) İyi dost kara günde belli olur.

B) Akıl akıldan üstündür.

C) Damlaya damlaya göl olur.

D) Bir elin nesi var, iki elin sesi var.

Çizelge 14. Birinci Atasözü sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Atasözü	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**
Bir elin nesi var, iki elin sesi var	26 (%83.87)	22 (%73.33)

Çizelge 14’e göre deney grubundaki öğrencilerin % 83.87’si, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 73.33’ü “İyi dost kara günde belli olur, Akıl akıldan üstündür, Damlaya damlaya göl olur, Bir elin nesi var, iki elin sesi var” atasözlerinin arasından verilen duruma uygun atasözünü seçebilmiştir. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %10.54 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir

Atasözleri ile ilgili ikinci soruda öğrencilerin “Sakla samanı gelir zamanı, Ev alma komşu al, İyi dost kara günde belli olur, Dost acı söyler” atasözlerinin anlamlarını bilmeleri ve verilen duruma en uygun atasözünü seçmeleri beklenmektedir.

"Bir gün bir çiftçinin ineği hastalanmış. Çiftçi veteriner aramaya koyulmuş. Komşusunun evinde telefon varmış. Komşusundan telefon açmak için izin istemiş ancak komşusu izin vermemiş. İnek de orada ölmüş. Aradan yıllar geçmiş, o telefon açmaya izin vermeyen komşusunun oğlu bir gün hastalanmış. Kendi telefonu bozuk olduğu için bir zamanlar kendisinden yardım isteyen komşusuna (çiftçiye) gitmiş. Komşusu da ona …… demiş."

Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki parçanın sonuna getirilebilecek uygun atasözü değildir?

A) Sakla samanı gelir zamanı.
B) Ev alma komşu al.
C) İyi dost kara günde belli olur.
D) Dost acı söyler.

Çizelge 15. İkinci Atasözü sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Atasözü	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**
İyi dost kara günde belli olur	21 (%67.74)	13 (%43.33)

Çizelge 15'e göre deney grubundaki öğrencilerin % 67.74'ü, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 43.33'ü "Sakla samanı gelir zamanı, Ev alma komşu al, İyi dost kara günde belli olur, Dost acı söyler," atasözlerinin arasından verilen duruma uygun atasözünü seçebilmiştir. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %24.41 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir

"Herkesin düşüncesi birbirine benzemez. İyi düşüncelerden daha iyi düşünceler de vardır."

Yukarıdaki açıklama hangi atasözünü anlatmaktadır?

A) Akıl kişiye sermayedir.
B) Akıl olmayınca başta, ne kuruda pişer ne yaşta.
C) Akılsız dostun olacağına akıllı düşmanın olsun.
D) Akıl akıldan üstündür.

Çizelge 16. Üçüncü Atasözü sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Atasözü	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**
Akıl akıldan üstündür	29 (%93.55)	26 (%86.67)

Çizelge 16'ya göre deney grubundaki öğrencilerin % 93.55'i, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 86.67'si "Akıl kişiye sermayedir, Akıl olmayınca başta, ne kuruda pişer ne yaşta, Akılsız dostun olacağına akıllı düşmanın olsun, Akıl akıldan üstündür" atasözlerinin arasından verilen duruma en uygun atasözünü seçebilmiştir. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %6.88 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir.

Atasözleri ile ilgili dördüncü soruda öğrencilerin "Erken kalkan yol alır, El elden üstündür, Komşu komşunun külüne muhtaçtır, Birlikten kuvvet doğar" atasözleri arasından verilen açıklamaya en uygun atasözünü seçmeleri beklenmektedir.

"Köylüler yollarına düşen kayayı kaldırmak için hep birlikte uğraştılar. Sonunda başardılar, kayayı parçalayıp yolu açtılar."

Yukarıdaki durum için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Erken kalkan yol alır.
B) El elden üstündür.
C) Komşu komşunun külüne muhtaçtır.
D) Birlikten kuvvet doğar.

Çizelge 17. Dördüncü Atasözü sorusu ile ilgili öğrenci yüzdeleri

Atasözü	**Deney grubu (n=31)**	**Kontrol grubu (n=30)**
Birlikten kuvvet doğar	20 (%64.52)	13 (%43.33)

Çizelge 17'ye göre deney grubundaki öğrencilerin % 64.52'si, kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 43.33'ü "Erken kalkan yol alır, El elden üstündür, Komşu komşunun külüne muhtaçtır, Birlikten kuvvet doğar" atasözleri arasından verilen açıklamaya en uygun atasözünü seçebilmiştir. Bu sonuca göre bu soruda deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden %21.19 farkla daha başarılı oldukları görülmektedir

Deney ve kontrol gruplarına uygulanan başarı testi Mann-Whitney U testi ile değerlendirilmiştir. Deney ve kontrol gruplarının son testte elde ettikleri başarılara ilişkin bulgular çeşitli açılardan karşılaştırılarak sonuçlar arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığı test edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ VE DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEMLE İLGİLİ BULGULAR

Çizelge 18. Öğrencilerin Başarı Ortalamaları

	N	Ortalama	Standart Sapma	En Düşük	En Büyük
Puan	61	72.35	19.81	13.33	100.00

Deney grubu 31, Kontrol grubu 30 toplam 61 öğrencinin başarı ortalamaları 72.35'tir. Tek Örneklemli Kolmogorov-Smirnov Testine göre dağılımın normal bir dağılım olup olmadığına bakılmıştır.

Çizelge 19. Tek Örneklemli Kolmogorov-Smirnov Testi

		Puan
N		61
Normal Parametre [a b]	Aritmetik Ortalama	72,3497
	Standart Sapma	19,80782
Üst Sınır	Tam	0,191
Farklar	Olumlu	0,081
	Olumsuz	-0,191
Kolmogorov-Smirnov Z		1,494
Anlamlılık 2 yönlü		0,023

a Test Dağılımı normal

b Veriden hesaplanan

Tek Yönlü Kolmogorov – Smirnov Testine göre normal dağılmadığı görülmektedir (p=.023 < .05). Bu nedenle Mann Whitney – U Testi yapılmıştır.

Çizelge 20. Ortalama, Standart Sapma, Standart Hata Ortalama Değerleri

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata Ortalamaları
Puan	**Deney**	31	64.22	22.93	4.19
	Kontrol	30	80.22	12.11	2.17

Çizelge 21. Deney ve Kontrol Gruplarının son test başarı puanına göre U-Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	31	37.31	1156.50	269.50	0.004
Kontrol	30	24.48	734.50		

Çizelge 21 de gösterilen Mann- Whitney U test sonuçlarına göre deney grubu ile kontrol grubu başarı puanları açısından arasında anlamlı fark vardır (U= 269.50, p< .05). Başarı puanları açısından deney grubunun başarı puanın ($\overline{X}$=37.31) kontrol grubunun başarı puanı ortalamasından ($\overline{X}$ = 24.48) yüksek olduğu görülmektedir. Yani uygulanan deneysel işlemin deyim ve atasözlerinin öğretiminde etkili olduğu belirlenmiştir. Başka bir anlatımla deyim ve atasözlerinin öğreniminde karikatür destekli öğretim alan deney grubunun başarı düzeyi kontrol grubuna göre daha yüksektir.

Uygulama süresince Sever (2006)'in belirttiği gibi karikatürlerin, öğrencilerin ilgisini derse yöneltmelerine, ilgilerini sürekli kılmalarına katkı sağladığı gözlenmiştir. Uygulama sürecinde deney grubu öğrencilerinin branş derslerinin uygulayıcı tarafından alınıp Türkçe dersi yapılması öğrencilerde hiçbir olumsuz tutuma yol açmadığı gibi öğrencilerin derse katılımının çok yüksek olduğu gözlenmiştir.

Sever (2006)'in belirttiği bir diğer durum karikatürlerin, öğretimde incelenen metnin iletisini / iletilerini destekleyen görsel bir metin olarak kullanılabilmesidir. Uygulama süresince seçilen karikatürlerin metindeki iletiyi destekler nitelikte seçilmesi öğrencilerin metindeki iletiyle karikatür arasında bağ kurmasını sağlamıştır. Deney grubu öğrencilerinin başarı testi puanlarının yüksek oluşu metinlerdeki iletinin karikatürlerin iletisiyle desteklenerek öğrenmedeki kalıcılığın artmasını sağlamış olabilir.

Uslu (2007) dersin karikatürle işlenmesinin çocukların sıkılmalarını engelleyerek daha uzun süre odaklanmalarını sağlayacağını aynı zamanda o dersi sevmelerinde de önemli katkısı olacağını ifade etmiştir. Uygulamada öğrencilerin dersin çok zevkli geçtiğini ifade etmeleri bu açıklamayı destekler niteliktedir.

Uslu (2007) öğrencilerin bir karikatürü inceledikten sonra, onunla ilgili yorum yapmaya çalışmalarının ifade güçlerini geliştireceğini, öğrencilerin, incelenen karikatürden anladıklarını sözlü ya da yazılı olarak ifade etmelerinin bu becerinin gelişmesine önemli katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Uygulama sonunda uygulayıcı, sınıfın Türkçe öğretmeniyle görüştüğünde öğrencilerin yazılı ve sözlü ifadelerinde gelişme olduğunu belirtmiştir. Türkçe öğretmeni resim öğretmeni ile işbirliği yaparak çeşitli deyim ve atasözlerinin karikatürlerini öğrencilere çizdirmiş ve sergilemiştir.

BÖLÜM 5
SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde elde edilen bulgulara dayalı olarak araştırmada ulaşılan sonuçlara ve eğitimde karikatür kullanımına ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Araştırmada, İhsan Doğramacı Vakfı Özel Bilkent İlköğretim Okulu 4. sınıf öğrencilerinin, düzeye uygun seçilen deyim ve atasözlerinin anlamlarını kavramalarında karikatürün etkisini incelemek amacıyla çeşitli karikatürlerden yararlanılan dersler işlenmiştir. Çalışma son test kontrol gruplu modele uygun olarak İhsan Doğramacı Vakfı Özel Bilkent İlköğretim Okulu 4. sınıf öğrencilerinden oluşturulan deney ve kontrol gruplarına uygulanarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Değerlendirme SPSS 13.00 paket programı kullanılarak yapılmıştır.

SONUÇ

İhsan Doğramacı Vakfı Özel Bilkent İlköğretim Okulu 4. sınıf öğrencilerinin, düzeye uygun seçilen deyim ve atasözlerinin anlamlarını kavramalarında karikatürün etkisi araştırılan çalışmada önce deney ve kontrol grupları arasında okuduğunu anlamaya yönelik bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre gruplar arasında okuduğunu anlama açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu sonuca göre deney ve kontrol gruplarının denk olduğu söylenebilir.

Deney grubunda yer alan deneklerin uygulanan başarı testi aritmetik ortalamaları, kontrol grubunda yer alan deneklerin aritmetik ortalamalarından daha yüksektir. Bu sonuca bağlı olarak deyim ve atasözlerinin öğretiminde karikatürün etkili olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç araştırmanın genel amacı olan “İhsan Doğramacı Vakfı Özel Bilkent İlköğretim Okulu 4. sınıf öğrencilerinin, düzeye uygun seçilen deyim ve atasözlerinin anlamlarını kavramalarında karikatürün etkisini incelemek” konusunda karikatürün öğrenmede etkili olduğu sonucunu sağlamıştır.

Bu genel amaç doğrultusunda cevap aranmaya çalışılan "deyimlerin anlamlarının kavranmasında karikatür kullanımının öğretim üzerinde etkisi nedir?" sorusu uygulama sonucundaki başarı testinde deyimlerle ilgili olan sorularda deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerine göre daha başarılı olduğu gözlendiği için karikatür kullanımının deyimlerin anlamlarının kavranmasında etkili olduğu söylenebilir. Benzer şekilde "Atasözlerinin anlamlarının kavranmasında karikatür kullanımının öğrenme üzerinde etkisi ne düzeydedir?" sorusu da aynı başarı testindeki atasözleri ile ilgili sorulara verilen yanıtlardaki başarı ortalamaları karşılaştırıldığında deney grubunun daha başarılı olduğu gözlendiği için atasözlerinin anlamlarının kavranmasında karikatür kullanımının etkili olduğu söylenebilir.

"Karikatür kullanılarak deyimlerin ve atasözlerinin anlamlarının kavranmasında deney ve kontrol gruplarının son test sonuçları arasında anlamlı bir fark var mıdır?" sorusu her iki amaç için de başarı testi sonuçlarına göre deney ve kontrol grupları arasında anlamlı fark gözlendiği için sağlanmıştır denilebilir.

ÖNERİLER

Karikatür deyim ve atasözlerinin öğreniminde etkili bir araçtır. Araştırma süresince incelenen çalışmaların da işaret ettiği gibi karikatür konuya uygun şekilde ele alındığında her derste etkili olabilir.

Kullanılacak karikatürlerin konuya uygunluğu, eğitsel olup olmadığı öğretmenler tarafından incelenmeli, kullanılması düşünülen karikatürlerin konuya uygun iletiler içerip içermediği, öğrencilerin yaş ve gelişim düzeylerinin karikatürlerdeki iletiyi algılamaya uygun olup olmadığı tartışılmalı, öğrencilerin gelişim düzeylerine ve konuya en uygun karikatürler seçilerek derslerde kullanılmalıdır.

Öğrencilerin, yazılı karikatürlere oranla yazısız karikatürler üzerinde daha fazla düşündükleri bu durumun Türkçe dersinde özellikle ifade becerilerinin gelişimine daha çok katkı sağladığı gözlenmiştir.

Karikatürle işlenecek derslerde bir çizere ait hazır bir karikatürün öğrencilerle incelenmesi ya da karikatürün öğrencilere çizdirilmesi durumu işlenecek konuya göre belirlenirse karikatürün etkisinin farklılık göstereceği, karikatür eğitimi verilen öğrencilerin kendi çizimlerini kullanabilecekleri derslerin planlanmasının başarıyı artırabileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin, karikatürü gösterilen deyimleri bulmakta zorlanmadıkları ancak karikatürü gösterilen atasözlerini bulmakta zorlandıkları gözlenmiştir. Bu durumun atasözlerinin cümle yapısında oluşlarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu nedenle karikatürlerin deyimleri öğrencilere buldurma aşamasında, atasözlerinin öğreniminde ise atasözü öğrenildikten sonra öğrenmenin kalıcılığını sağlama aşamasında kullanılmasının daha etkili olabileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin kendi çizdikleri karikatürle öğrenmede başkasının çizdiği karikatürle öğrenmeye göre daha aktif bir katılım ve daha yüksek bir motivasyon gösterdikleri gözlenmiştir.

Türkçe dersi gerek sözel anlatım gerekse yazılı anlatım uygulamalarında karikatür işlevsel bir araç olarak kullanılabilir. Öğrenciler kendi çizdikleri karikatürleri veya karikatüristlere ait karikatürleri öğrendikleri deyim ve atasözünü kullanacakları birer öykü yazarak açıklayabilirler. Arkadaşlarının çizdiği karikatürleri açıklayan yazılar yazarak aynı düzeydeki öğrencilerin birbirlerinin ürünlerine katkıda bulunması sağlanabilir.

Bu araştırmada, deyim ve atasözlerinin öğreniminde karikatürün etkisi incelenmiştir. Deyim ve atasözlerinin öğreniminde öğrencilerin deyim ve atasözlerine uygun karikatürü çizmelerinin mi yoksa deyim ve atasözlerine uygun karikatürleri öğrencilerin yorumlamasının mı öğrenmede kalıcılığı artırdığını belirlemek için yeni deneysel araştırmalar yapılmalıdır. Bu sayede Türkçe öğretiminde karikatürün hangi kullanımının dersin öğrenilmesinde daha etkili olduğu belirlenerek derste karikatür kullanımının yaygınlaştırılması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Ağma, A. (2006). "Karikatür nedir? Karikatür tarihi ve bilgiler" -*Asıl Mizah*, http://tr.wikipedia.org/wiki/Karikat%C3%BCr adlı web sayfasından 26 Şubat 2008 tarihinde erişilmişitir.

Aksan, D. (2002). Anadilimizin Söz Denizinde. Ankara: Bilgi Yayınevi

Aksoy, Ö.A. (1988). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. İstanbul: İnkılap Yayınları

Alongi, C. (1974). Response to Kay Haugaard: Comic books revisited. *Reading Teacher, 27,* 801-803.

Alsaç, Ü. (2005). Karikatürde Gülmece Üstüne Gözlemler. Karikatür ve Mizah. Web: http://www.nd-karikaturvakfi.org.tr/katalog2004.htm adlı web sayfasından 18 Şubat 2007 tarihinde erişilmiştir.

Aral, O. , Karikatürler, Bant Karikatür Örneği, http://www.karikaturculerdernegi.org/karikaturculer.asp?id=4147#x adlı web sayfasından 04 Ocak 2009 tarihinde erişilmiştir.

Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. (2005). İstanbul: Milliyet Yayınları

Ateş, K. (2000). Öğretemediğimiz Türkçe. İstanbul: Cumhuriyet Kitap Kulubü

Aydın, S. (2005). Mizahı Sınıf İçinde Rahat ve Etkin Kullanabilmemiz İçin Ona Bakış Açımızı Gözden Geçirmeliyiz. Hürriyet Gösteri, Sayı 275, sayfa 79.

Balcı, A. (1995), Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler. Ankara.

Bezci, Şenol. (2007). Çizgi Roman ve Akademi. http://www.seruven.org/inceleme.php?id=82 adlı web adresinden 30 Nisan 2007'de alınmıştır.

Birinci, N. (2004).Eğitim Türkçe'nin Tam Orta Yerinde. Web: http://aksiyon.com.tr adlı web sayfasından 01 Haziran 2004 tarihinde erişilmiştir.

Brocka, B. (1979). Comic books: In case you haven't noticed, they've changed. *Media and Methods, 15* (9), 30-32.

Chapman, L., H., (1992), "A world of Images", s.85. Massachusrtts.

Demirci, C. (2006), Karikatürün Tarihine Yolculuk, http://www.karikaturculerdernegi.org/detay.asp?id=4167 adlı web sayfasından 03 Ocak 2009 tarihinde erişilmiştir.

Demirci, C., Cihan Demirci (2006), http://www.karikaturculerdernegi.org/karikaturculer.asp?id=4530#x adlı web sayfasından 03 Ocak 2009 tarihinde erişilmiştir.

Demirkaya, M. (2008), Karikatür, http://resimusti.ucoz.com/publ/4-1-0-5 adlı web sayfasından 30 Nisan 2008 tarihinde erişilmiştir.

Dorrell, L., Curtis, D., & Rampal, K. (1995). Book worms without books? Students reading comic books in the school house. *Journal of Popular Culture, 29,* 223-234.

Eakin, E. (2002, November 30). Pow! Splat! Take that, you Darwin disparagers! *The New York Times,* pp. 11.

Efe, H. (2002). Okullarda Karikatür, Eğitimde Biz. İzmir: İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Yayını

Ermiş, C., Siyah-Beyaz Karikatür Örneği, http://www.karikaturculerdernegi.org/karikaturculer.asp?id=5935 adresinden 05 Ocak 2009 tarihinde erişilmiştir.

Gruenberg, S. (1944). The Comics as a Social Force. *Journal of Educational Sociology, 18,* 204-213.

Güler, C. N. (2006) "Hicret" karikatürü, Web Adresi: http://www.karikaturculerdernegi.org/karikaturculer.asp?id=4050#x adlı web adresinden 02 Ocak 2009 tarihinde erişilmiştir.

Gürkan, T. & Gökçe, E. (1999). Türkiye'de ve Çeşitli Ülkelerde İlköğretim. Ankara: Siyasal Kitabevi

Haugaard, K. (1973). Comic books: Conduits to culture? *Reading Teacher, 27,* 54-55.

Hengirmen, M. (2002) Ana Dil Bilincinin Geliştirilmesi. Web: http://www.tdb.org.tr adlı web sayfasından 05 Eylül 2005 tarihinde erişilmiştir.

Hepçilingirler, F. (2004). Türkçe Dilbilgisi. İstanbul: Remzi Kitabevi http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/157/isler.htm adlı web sayfasından 09 Ocak 2007'de erişilmiştir.

Hutchinson, K. (1949) An experiment in the use of comics as instructional material. *Journal of Educational Sociology, 23,* 236-245.

İşler, A.Ş. (2003) .Yazılı Ders Materyallerinde İllüstrasyon Kullanımının Yeri ve Önemi. Milli Eğitim Dergisi, Sayı 157

Kabapınar, F. (2003). Oluşturmacı Fen Öğretimi. Aktif Öğrenme ve Öğretme Yöntemleri Semineri Ders Notları. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi- EAUM

Kakalios, J. (2002, October). Adding Pow! to your physics class with comic-book lessons. *Curriculum Review*, pp. 14-15.

Karasar, 2004. Bilimsel Araştırma Yöntemi. 13. Baskı. Ankara: Nobel Yayınları

Karikatür. http://tr.wikipedia.org/wiki/Karikat%C3%BCr adlı web sayfasından 24 Nisan 2007' de erişilmiştir.

Karikatürler. Web: http://fusionanomaly.net/cartoons.html, adlı web sayfasından 16 Mart 2007'de erişilmiştir.

Kendricks, N. (2000, February 25). Comic-book artist uses work to take serious look at how hard life can be. *The San Diego Union - Tribune,* pp. E-8.

Keogh B., Naylor, S. (1999). "Concept Cartoons, Teaching and Learning in Science: An Evaluation" International Journal of Science Education, vol. 21, no. 4, pp. 431-446.

Koenke, K. (1981). The careful use of comic books. *Reading Teacher, 34,* 592-595.

Mc Cloud, S. (1993). *Understanding comics: The invisible art.* Northampton, MA: Kitchen Sink Press.

MEB.(2000). İlköğretim Okulu Ders Programları 3.Sınıf. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

MEB. (2005). İlköğretim Türkçe Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. sınıflar). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi

Morrison, T., Bryan, G., & Chilcoat, G. (2002). Using student-generated comic books in the classroom. *Journal of Adolescent & Adult Literacy, 45,* 758-767.

Munis, E., (1971) "Evrimi ile Yazı Sanatı", Yeni Kitap Basım Evi, İkinci Baskı, Konya.

Mutluay, R. (1990). 105 soruda Halk Edebiyatı. İstanbul: Sabah Yayınları

National Association of Comics Art Educators, http://www.teachingcomics.org/ adlı web sayfasından 12 Nisan 2003'te erişilmiştir.

Okutan, B. , Renkli Karikatür Örneği, Bülent Okutan, http://www.karikaturculerdernegi.org/karikaturculer.asp?id=5209#x adlı web sayfasından 03 Ocak 2009 tarihinde erişilmiştir.

Oral, T. Tek Kare Karikatür Örneği, Tan Oral, http://www.karikaturculerdernegi.org/karikaturculer.asp?id=4157#x adlı web sayfasından 05 Ocak 2009 tarihinde erişilmiştir.

Örs, F. (2007) Eğitim ve Karikatür. Efe Hasan (Editör) .*Karikatür ve Eğitim.* İzmir

Örs, F., (2005) Eğitimde Karikatürün Yeri, Hürriyet Gösteri, Sanat Edebiyat Dergisi, Kasım, Sayı: 275, s. 80, İstanbul, 2005.

Özbek, E. (2007) Renkli Karikatür Örneği, http://www.brazilcartoon.com/ adlı web sayfasından 05 Ocak 2009 tarihinde erişilmiştir.

Özdemir, E. (2002). Türkçe Öğretiminde Çağdaş Yöntemler. Ankara: İhsan Doğramacı Vakfı Özel Bilkent İlköğretim Okulu Program Geliştirme Birimi Yayını

Özer, A. (1999). İletişimin Dili Karikatür. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

Rozental, İ. (2005). Karikatür Öğrencinin Dil Mantığını Geliştirmesini, Dünyaya İlgisinin Artmasını Sağlar. Hürriyet Gösteri, Sayı 275, sayfa 75.

Selçuk, T. Web Adresi: http://www.karikaturculerdernegi.org/karikaturculer.asp?id=4159#x 02 Ocak 2009 tarihinde erişilmiştir.

Senemoğlu, N. (2002). Gelişim Öğrenme ve Öğretim. Ankara: Gazi Kitabevi

Sever, S. (2007). Türkçe Öğretiminde, Sanatsal Bir Uyaran Olarak Karikatürün Kullanılması, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Nisan 2007, s.223-229, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.

Sever, S. (2008). Çocuk ve Edebiyat. İzmir: Tudem Yayınları

Sones, W. (1944). The comics and instructional method. *Journal of Educational Sociology, 18,* 232-240.

Sturm, James. (2001, April 5). Comics in the classroom. *The Chronicle of Higher Education,* pp. B14-5.

Süvarioğlu, S. (2000). Yaratıcılık ve Mizah. Web: http:// www.kho.edu.tr/yayinlar/btym/yayinlistesi/yayınlar/yayın2000/230- adlı web sayfasından 11 Aralık 2003'te erişilmiştir.

Tekdemir, M. (1994). Çizgi Film- Mizah İlişkisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994

Topuz, H. (1986). İletişimde Karikatür ve Toplum. Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Basımevi

Uğurel, I. ve Morali, S. (2006). Karikatürler ve Matematik Öğretiminde Kullanımı, Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi, sayı :170, sayfa: 32, Web : http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/170/index3-icindekiler.htm adlı web sayfasından 29 Nisan 2007'de erişilmiştir.

Uslay, Y., (1975) "Yazı Sanatı", Marifet Ofset, İzmir.

Uslu, A. (Ekim 1999). Karikatür Sanatı ve Karikatür Ürünleri. Denizli Sempozyum Metinleri. Web: http://www.huslu.8k.com/yazi1.htm adlı web sayfasından 29 Nisan 2007' de erişilmiştir.

Versaci, R. (2001). How comic books can change the way our students see literature: One teacher's perspective. *English Journal, 91 (2),* 61-67.

Wax, E. (2002, May 17). Back to the drawing board; Once-banned comic books now a teaching tool. *The Washington Post,* pp. B.01.

Williams, N. (1995). *The comic book as course book: why and how.* Long Beach, CA: Annual Meeting of the Teachers of English to Speakers of Other Languages. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 390277)

Winarski, D., (1997), "Susan Jeffers: Art of A Thousand Words." Teaching K-8 27, 4, s.36 – 38.

Wright, B. (2001). *Comic book nation: The transformation of iouth Culture in America.* Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

Yang, Gene. (December 2003). History of Comics in Education. http://www.humblecomics.com/comicsedu/history.html adlı web sayfasından 30 Nisan 2007 de erişilmiştir.

Yavuz, K. Karikatür, Oluşturmacılık ve Çoklu Zeka Kuramının Neresinde? Web: http://www.kamilyavuz.net/haberler.html adlı web sayfasından 24 Nisan 2007 de erişilmiştir.

Yoong, W. K. (2001). "Mathematics Cartoons and Mathematics Attitudes" Studies in Education, 6, pp. 69-80.

EK 1.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışmada Kullanılan Metinler

BİZİM TEKİR NEREDE?

Hoca'nın canı bir gün eti bol yahni ister. Kasaba gidip iki kilo et alır, eve getirir.

Hoca'nın karısı yemeği pişirirken komşular çıkagelir. Gözü gönlü tok, eli açık olan kadıncağız komşularına, pişen yemeği ikram eder. Komşular, yahninin tamamını yiyip evlerine dönerler.

Bütün gün, yahni özlemiyle akşamı zor eden Hoca, evine döner. İştahla oturur sofraya. Biraz sonra karısı önüne bir tabak bulgur pilavı koymaz mı? Hoca öfkeyle sorar, ne olup bittiğini.

Karısı:

- Efendi, eti bizim Tekir yedi, der.

Bu sözü duyan Hoca sinirlenerek Tekir kediyi yakalar. Alır eline teraziyi, tartar kediyi. Tekir tam iki kilo gelir.

Hoca:

- Hatun! Şu gördüğün bizim Tekir tam iki kilo geldi. Söyle bakalım, bizim et nerede? Eğer et bu ise bizim Tekir nerede?

Erçağın AKBAL

HİÇ

Hoca, Akşehir'de kadılık yaparken iki adam çıkagelmiş.

Birisi:

- Kadı Efendi, bu adam benim hakkımı vermiyor. Kendisinden davacıyım, demiş.

Hoca sormuş:

- Bu adam senin hakkını nasıl yedi?

Adam başlamış anlatmaya:

- Bu adam sırtındaki odunla yürürken yolda yuvarlandı. Benden yardım istedi. "Yardıma gelirsem bana ne vereceksin?" diye sordum. Bana, "Hiç!" diye yanıt verdi. Hemen yardımına koştum. Yerden kaldırdım. Dağılan odunlarını topladım. Yeniden sırtına yükledim. Söz verdiği hiç'i istedim, vermedi. Ben hiç'imi istiyorum, demiş.

- Haklısın, demiş Hoca. Bu adam senin hiç'ini vermelidir.

Davacıyı yanına çağırmış. Oturduğu pöstekiyi göstererek:

- Kaldır bakalım, pöstekinin altında ne var? Demiş.

Adam, pöstekiyi kaldırıp altına bakmış. Bir şey göremeyince:

- Hiç! Diyerek dudak bükmüş.

"Hiç" sözünü duyan Hoca, hemen taşı gediğine koymuş:

- Daha ne duruyorsun, demiş. Al hiç'ini git.

Hazırlayan: Yüksel Ocaklı

Nasrettin Hoca

ANNEANNEMİN SANDIĞI

Anneannemin bir sandığı var, ama çok eski. Yanları kırmızı kadifeyle kaplı. Bazı yerlerine parlak sarı tenekelerden oymalar, süslemeler yapılmış. Anahtarı bile, şimdiki anahtarlara hiç benzemez.

Bu sandığın içinde neler bulunmaz ki... Diyelim kalemimiz bitti, biz kalem diye kıvranıyoruz... Anneannem hemen kalkar gider... Az sonra elinde ufacık bir kurşun kalemle çıkar gelir:

- Atmıştınız, der. İyi ki saklamışım. Ne demişler; sakla samanı, gelir zamanı.

Silgimiz bulunmaz, silgi bulur getirir. Düğme bulunmaz, anneannem sandığından düğme çıkarıp getirir. Hatta kareli kâğıt getirir. Evet evet, o gün bana kareli kağıt öyle gerekli oldu ki... Pazar günü de her yer kapalı. Dönüp duruyorum evin içinde. Sandıkta kareli kâğıt olmayacağını bildiğim için de sormuyorum. En sonunda anneannem sorduğunda:

- Yoktur sandığında, dedim.
- Sen söyle hele, dedi.

Bir kağıdın üzerine, kareli kağıdın nasıl olduğunu çizip gösterdim.

- Bu mu? Dedi anneannem.
- Evet bu, dedim.

Anneannem odasına gitti. Fazla sürmedi, on dakika sonra elinde bir defterle geldi.

- İşte bundan mı? Diye oda kapısından seslendi.

Baktım kareli bir defter... Defterin son sayfaları boştu. Anneannemin boynuna sarıldım.

- Yaşa anneanneciğim! Sağ ol anneanneciğim! Dedim.

Anneannem gülümseyerek cevap verdi:

- Siz defter bitti diye kaldırıp atmışsınız, ama ben aldım sakladım. Yaa, gördünüz mü? Ne demişler; sakla samanı, gelir zamanı...

Muzaffer İZGÜ
Anneannem Askere Gidiyor
(Kısaltılmıştır.)

ERKEN KALKMAK

Yabancı ülkelere gitmiş olanlar görmüşlerdir; orada gün erken başlar. Sabaha karşı, uykunuz kaçıp da treninizin penceresinden baktığınız olmuşsa, geçtiğiniz şehrin, kasabanın ya da köyün pencerelerini ışıklı görüp ilkin yadırgamışsınızdır. Eloğlu erkenden ayaktadır. Bunca uygarlık yan gelip yatmakla elde edilmemiştir. Bunun kefareti gece gündüz çalışmaktır. Yedide iş başı yapabilmek için, beş buçukta kalkmak gerekir. Beş buçukta kalkabilmek içinse, en geç onda yatmak… Gece hayatı, işsiz güçsüz mirasyedilerin harcıdır. Çalışanlar dünyasında, günün hareket işaretini, saat beş buçuk gongu verir.

Kol işçisi, fikir işçisi, asker, öğrenci, tüm erkenci dostlarım bilirler; sabah saatlerinin verimliliği tartışılmaz. Her dildeki atasözleri bunun ortak tanığı değil midir? “Erken kalkan aç kalmaz”, “Erken kalkan aldanmamış”, “Erken eken, erken biçer”, “Gün erken kalkanlarındır.” Almanlar, sabahın ağzında altın olduğunu söylerler. İngilizler, erken yatıp erken kalkmanın sağlıklı, varlıklı ve akıllı yapacağını atasözlerinde vurgularlar. Dostum rahmetli Sabahattin Eyüboğlu; “Sabahı, müezzinlerden önce yakalamak gerekir.” derdi. Hocam, rahmetli Muhsin Ertuğrul ise, hiçbir gün “güneşi uyurken üzerine doğdurmamış” olmasıyla övünürdü.

Sabah erken kalkmayanlar, estetik bakımdan da çok kayıptadırlar: Erken yatıp gece karanlığında ilk insanın yalnızlığını ve korkusunu duymazlar; karanlıktan maviliğe geçilen o sihirli sürede de ilk umut iyimserliğini, içinizin güvenle, sevinçle ısınışını, dünyaya ve insanlara açılışını yaşamazlar.

Haldun Taner

GÜLER YÜZ, TATLI DİL

Güzel konuşmak bir sanattır. Güzel ve etkili bir konuşma ile açamayacağımız kapı yoktur. Başkalarıyla kolay ve sağlıklı bir ilişki kurmanın en iyi yolu tatlı dil, güler yüzdür. Arkadaşlık, dostluk ve barış ancak böyle sağlanabilir. Şu hikâye güler yüzlü, tatlı dilli olmanın önemini anlatan güzel bir örnektir:

"Dükkânları karşı karşıya olan iki balcı varmış. Bunlardan birisi dükkânında her zaman en iyi cins bal bulundurumuş. Karşı komşusu daha düşük kalitede bal sattığı halde dükkânı dolup dolup boşalırmış. Bizimki ise boş oturup dururmuş. Bu duruma üzülen balcı, kendisinin neden bu kadar çok bal satamadığına akıl sır erdiremiyormuş. Bir gün şehirde yaşayan ve arada bir kendisine uğrayan yaşlı ve bilge bir kişiye durumu anlatmış. Bilge:

- Dostum, demiş, sen bal satıyorsun ama suratın sirke satıyor."

YOLDAKİ KAYA

Bir gece yarısı Karapınarlılar korkuyla uyandılar. Koskocaman bir kaya yerinden kopmuş, yuvarlana yuvarlana gelmiş, köyün yolu üstünde durmuştu. Yoldan gidip gelmek iyice güçleşmişti. Hep birlikte kaldırmayı denediler. Olmadı. Bir milim bile oynatamadılar. Sonra kayayı parçalamak için dinamit aradılar, yoktu. Birkaç genç iri balyozlarla kayayı parçalamaya giriştiler. Bir parça bile koparamadılar. Şaşırıp kaldılar. Köyü dışarıya bağlayan tek yol neredeyse tıkanmıştı.

Kalabalık kayanın yanına çökmüş, bir yol arıyorlardı. Demirci Mehmet'in aklına bir çare geldi. Yanındakilere:

- Benim dükkânda iki kalın demir çubuk var. Onları getirip kaldıraç gibi kullanalım. Bir esnetir, bir yerinden oynatırsak aşağıya yuvarlayabiliriz, dedi.

Hemen dükkana koştular. Kocaman iki kalın demir çubuğu getirdiler. Kayanın altına soktular. Kaldıraç gibi kullanmayı denediler. (1)Demirci Mehmet zorlanıyor:

- Olmadı, bu yolla da kayayı yerinden oynatamayacağız, dedi.

Başka yollar düşünmeye başladılar. Ne yapıp edip bu kayayı yerinden oynatmak zorundaydılar. Köyün yaşlılarından Halil Ağa:

- Katırların gücünden yararlanalım, dedi. Bir urganla kayayı bağlayıp katırlara çektirelim, böylece yerinden oynatırız.

Hemen üç katır buldular. Kayanın gövdesine bağladıkları katırlarla çektirmeyi denediler, daha ilk zorlanışta urgan koptu. Bu da sonuç vermedi.

Kalabalığın arasında Sessiz İsmail dedikleri genç bir köylü vardı. (2) Konuşmayı sevmeyen, içine kapanık biriydi. Yanındakilere:

- Ben bir yol buldum, dedi. Onu denersek bu kayayı parçalarız. Bakın büyük bir ateş yakıp kayayı iyice kızdıracağız. Sonra üzerine kovalarca su atacağız. Kızgın kayaya soğuk sular dökülünce kayada yarıklar, çatlaklar oluşur. Böylece parçalarız.

Olur mu, olmaz mı diye tartışıp sonra büyük bir ateş yaktılar. Ateşin etrafında dört dönüyorlardı. Alevler kayanın dört yanını sarmıştı. Belki üç dört saat alevlerin içinde pişirdiler kayayı. Sonra tenekeler, kovalarla sular boşalttılar üzerine. Her su atışta "Cozzz!" diye sesler çıkıyordu. Karanlık basıncaya kadar çalıştılar.

Ertesi sabah yine toplandılar. Gerçekten büyük çatlaklar açılmıştı kayada. Balyozlarla giriştiler. Kolayca parçaladılar kayayı. Parçaları sağa sola yuvarlayıp yolu açtılar: Herkes: (3)

- Aşk olsun Sessiz İsmail'e, amma da akıllıymış, boşa demiyorlar "Akıl akıldan üstündür" diye, ne kadar doğruymuş, dediler.

Emin Özdemir

Öyküleriyle Atasözleri

Sontest

ADI SOYADI: **SINIFI/ NO:**

1) Aşağıdaki deyimlerden hangisi diğerlerinden farklıdır?

A) Burnu havada olmak

B) Burnu büyümek

C) Burnunda tütmek

D) Burnu kaf dağında olmak

"Tek başına bir kişi,
Yapamaz birçok işi.
Birleşirse bireyler,
Oluşur dünyalar"

2) Yukarıdaki şiir için söylenebilecek en uygun atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

A) İyi dost kara günde belli olur.

B) Sakla samanı gelir samanı.

C) Damlaya damlaya göl olur.

D) Bir elin nesi var iki elin sesi var.

"Bir gün bir çiftçinin ineği hastalanmış. Çiftçi veteriner aramaya koyulmuş. Komşusunun evinde telefon varmış. Komşusundan telefon açmak için izin istemiş ancak komşusu izin vermemiş. İnek de orada ölmüş. Aradan yıllar geçmiş, o telefonu açmaya izin vermeyen komşusunun bir gün oğlu hastalanmış. Kendi telefonu bozuk olduğu için bir zamanlar kendisinden yardım isteyen komşusuna (çiftçiye) gitmiş. Komuşusu da ona ..... demiş"

3) Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki parçanın sonuna getirilebilecek uygun atasözü değildir?

A) Sakla samanı gelir zamanı.

B) Ev alma komşu al.

C) İyi dost kara günde belli olur.

D) Dost acı söyler.

"Annemi çok özledim, o kadar özledim ki……."

4) Yukarıdaki cümleyi aşağıdaki deyimlerden hangisi getirilirse tümce anlamlı olur?

A) Burnu büyümek

B) Burnunda tütmek

C) Gözü kalmak

D) Ağzı açık kalmak

"Köpeği yoldan kaldırmak için denemediğim yol kalmadı. Başını okşadım, sevdim, elimdeki ekmekten bir parça kopardım ona doğru tuttum ki kalksın çekilsin yoldan. Olmadı, köpek kalkmak nedir bilmedi. Arkadaki araçlar kornaya bastılar belki sesi duyunca kalkar dedim yine olmadı. Ben de asmasından tuttum, çektim yine olmadı. O kadar uğraştık köpek …….. ."

5) Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki parçanın sonuna getirilebilecek en uygun deyimdir?

A) Akla karayı seçmek.

B) Bana mısın demememek.

C) Etekleri tutuşmak.

D) Peşinde koşmak.

6) Aşağıdakilerden hangisi "dudak bükmek" deyimine uygun bir tümcedir?

A) Ayşe dudağını boyarken dudaklarını büktü.

B) Elif yaptığım yemeğe dudak büktü.

C) Islık çalarken dudağını büktü.

D) Bebek dudaklarını bükerek ağladı.

"Mahmut yetenekli bir iş adamı ama yüzü hiç gülmüyor, her zaman sinirli gibi görünüyor."

7) Mahmut için aşağıdaki deyimlerden hangisi kullanılabilir?

A) Burnu havada olmak

B) Tatlı dilli olmak

C) Taşı gediğine koymak

D) Suratı sirke satmak

"Köylüler yollarına düşen kayayı kaldırmak için hep birlikte uğraştılar. Sonunda başardılar, kayayı parçalayıp yolu açtılar."

8) Yukarıdaki durum için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Erken kalkan yol alır.

B) El elden üstündür.

C) Komşu komşunun külüne muhtaçtır.

D) Birlikten kuvvet doğar.

"Herkesin düşüncesi birbirine benzemez. İyi düşüncelerden daha iyi düşünceler de vardır."

9) Yukarıdaki açıklama hangi atasözünü anlatmaktadır?

A) Akıl kişiye sermayedir.

B) Akıl olmayınca başta, ne kuruda pişer ne yaşta.

C) Akılsız dostun olacağına akıllı düşmanın olsun.

D) Akıl akıldan üstündür.

10) Aşağıdaki deyimlerle duygular eşleştirilmiştir. Bu eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Burnunda tütmek – özlemek

B) Burnundan solumak – sinirlenmek

C) Dudak bükmek – beğenmemek

D) Burnu büyümek – sevinmek

11) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "el" sözcüğü deyim olarak kullanılmıştır?

A) Kardeşimin elinden tutup parka gittim.

B) O, eli açık biri olarak bilinirdi.

C) Soğuktan üşümüş ellerime eldiven giymiştim.

D) Babam " El elden üstündür." Dedi

12) Aşağıdaki deyimlerden hangisi öfkeyle ilgili değildir?

A) Tepesi atmak

B) Küplere binmek

C) Burnundan solumak

D) Burun kıvırmak

13) Aşağıdakilerden cümlelerden hangisinde "tatlı" sözcüğü deyim olarak kullanılmıştır?

A) Yemekten sonra tatlı yedim.

B) Şu küçük kız ne kadar tatlı.

C) Tatlı tatlı güldü.

D) Tatlı dilli insanlardan herkes hoşlanır

14) Aşağıdaki deyimlerden hangisi anlamca diğerlerinden farklıdır?

A) yüzü gülmek

B) yüzü sirke satmak

C) yüzü asılmak

D) yüzünden düşen bin parça olmak

"O iyi bir insandır ve onu tanıyanlar da bunu bilir. Her zaman kibardır, kimseye kötü davranmaz, herkese gülümser. Onunla konuşmaktan herkes hoşlanır."

15) Yukarıda anlatılan kişi için ne söylenebilir?

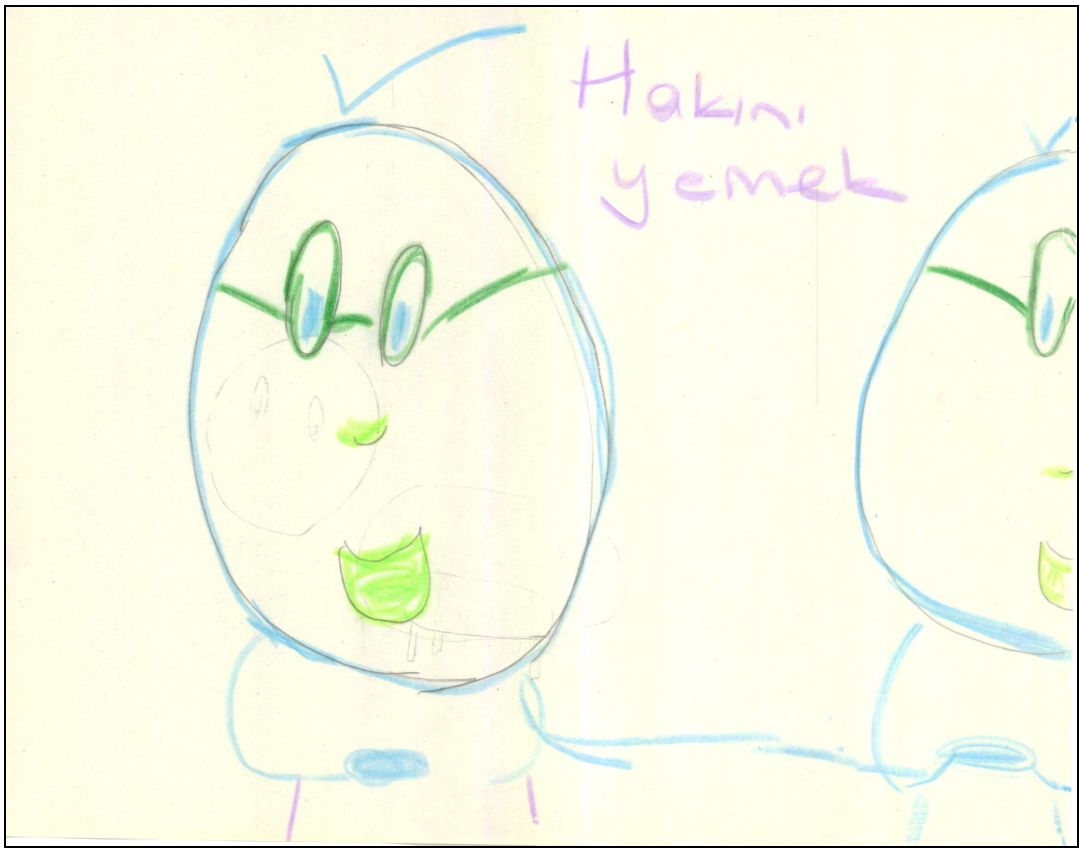
A) Güler yüzlü, tatlı dilli.

B) Gözü açık

C) Gözü dışarıda

D) Aklı beş karış havada

EK 2.
ÖĞRENCİ ÇİZİMLERİ

Hakını
yemek

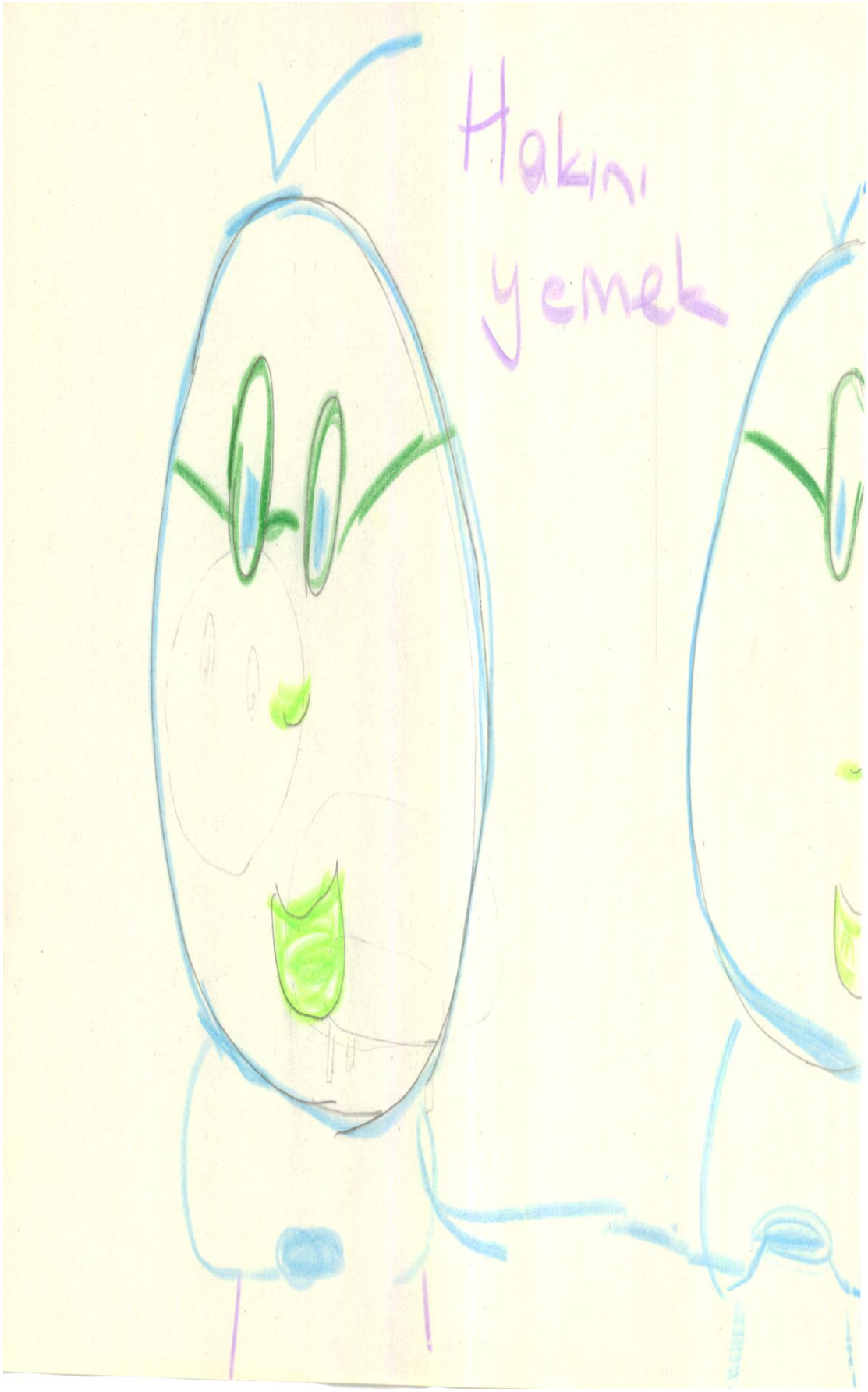

Annem
çok
özledim
Burnun-
dar
tütmek

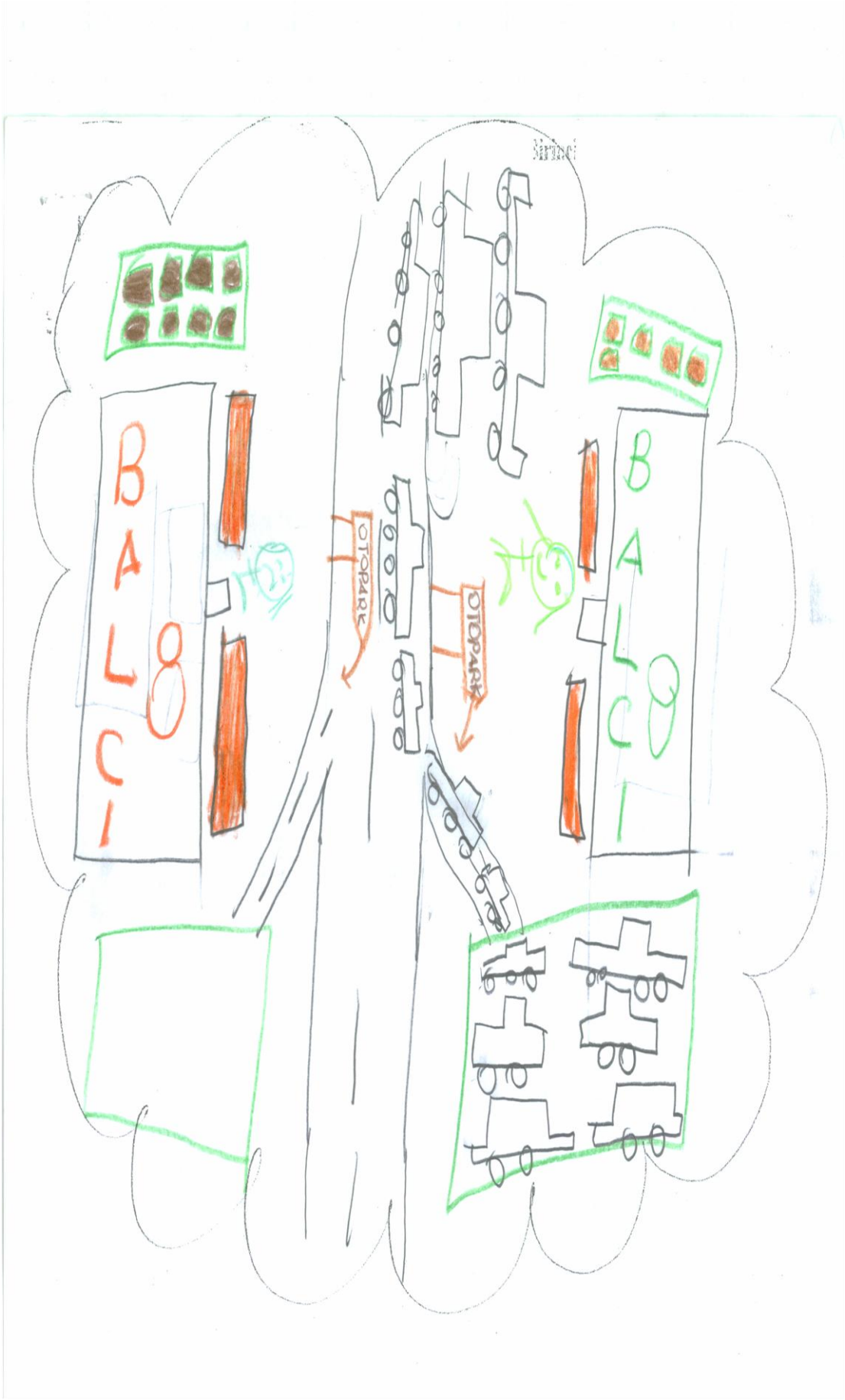
Ev alma komşu al.

Ev
alma
Komşu
al
satılık
Satılık

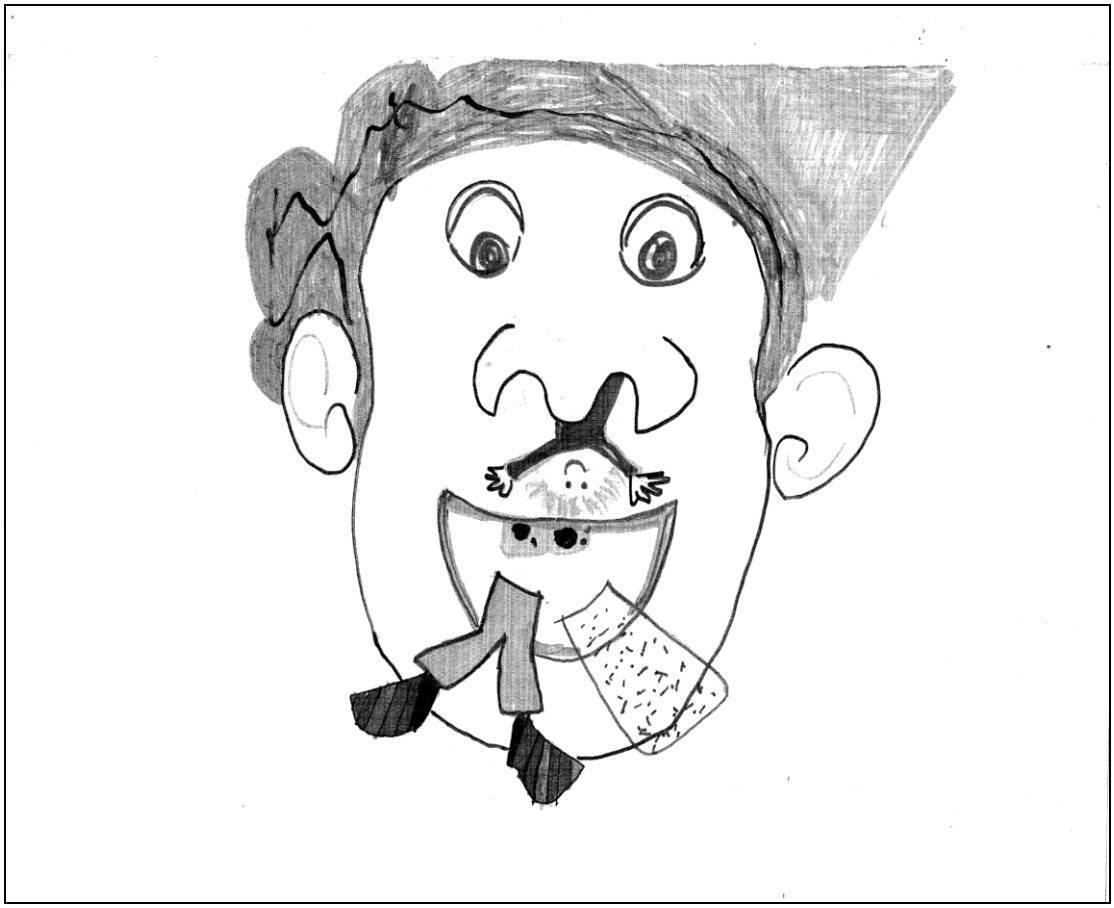

Hakını
yemek

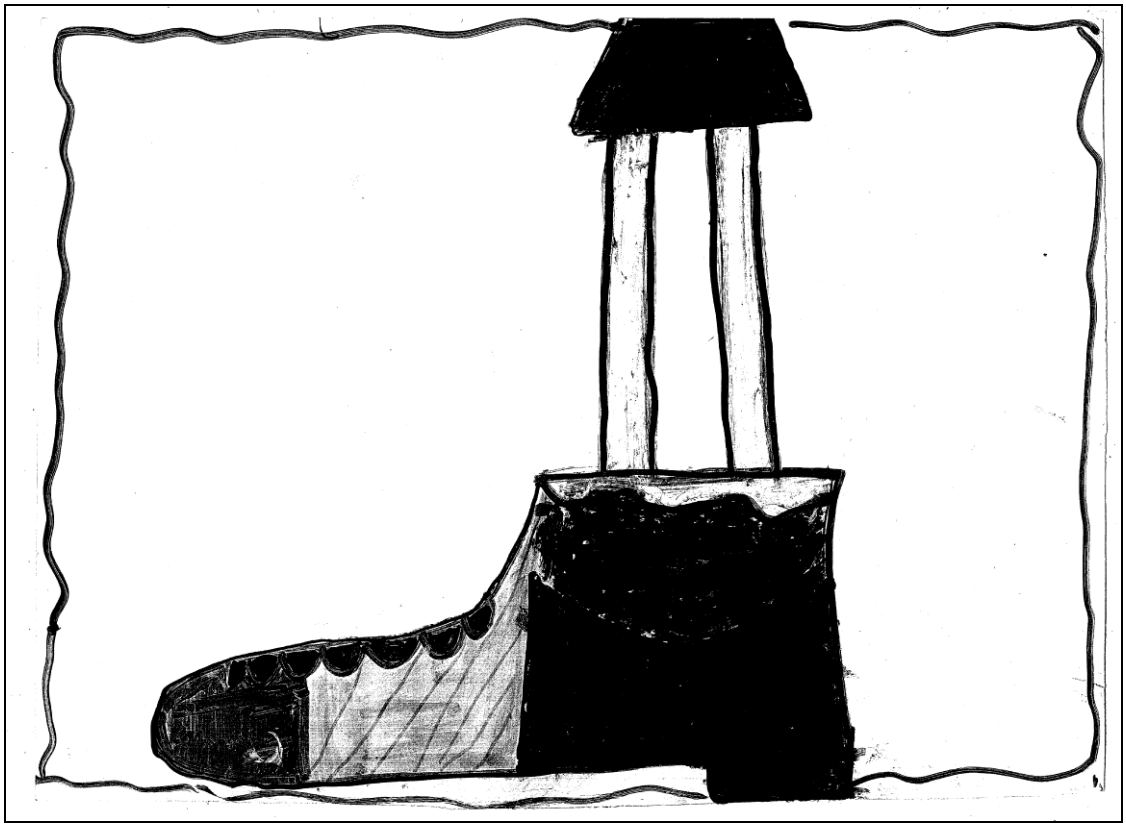

Ay burnumdan soluyor
I Love You

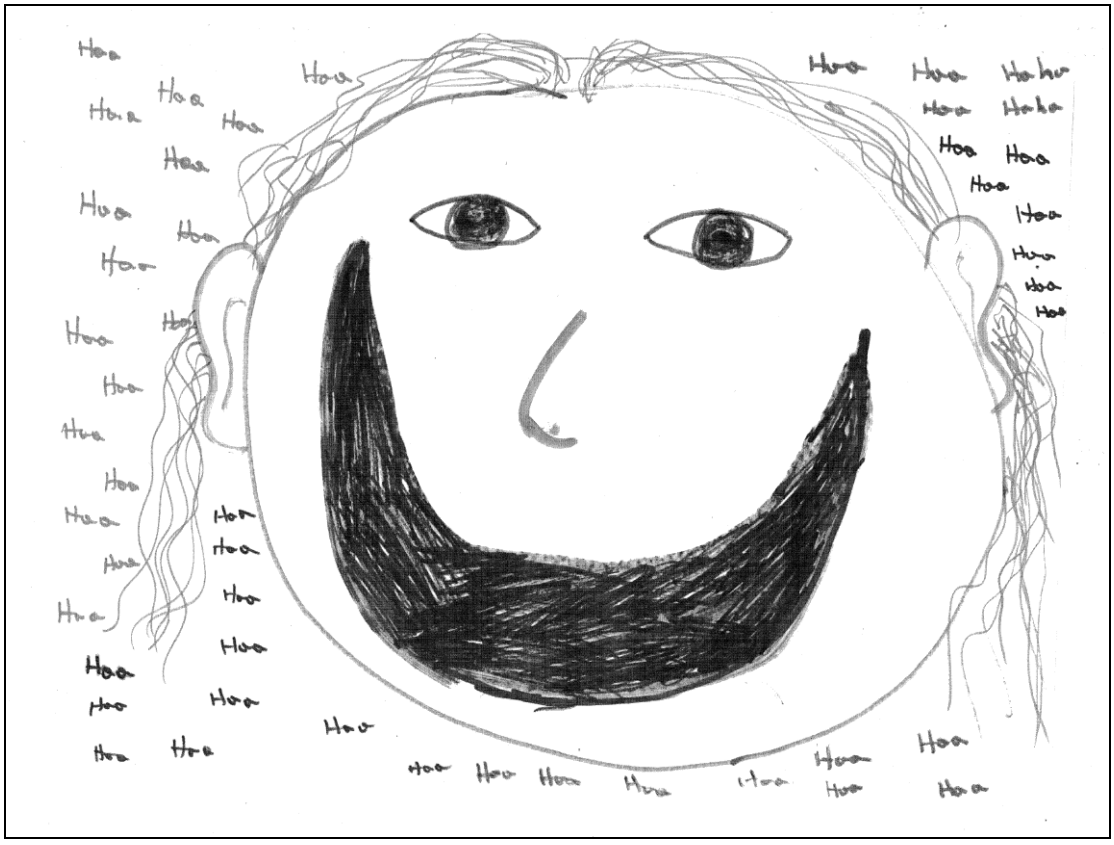

BALCI
OTOPARK
OTOPARK
BALCI

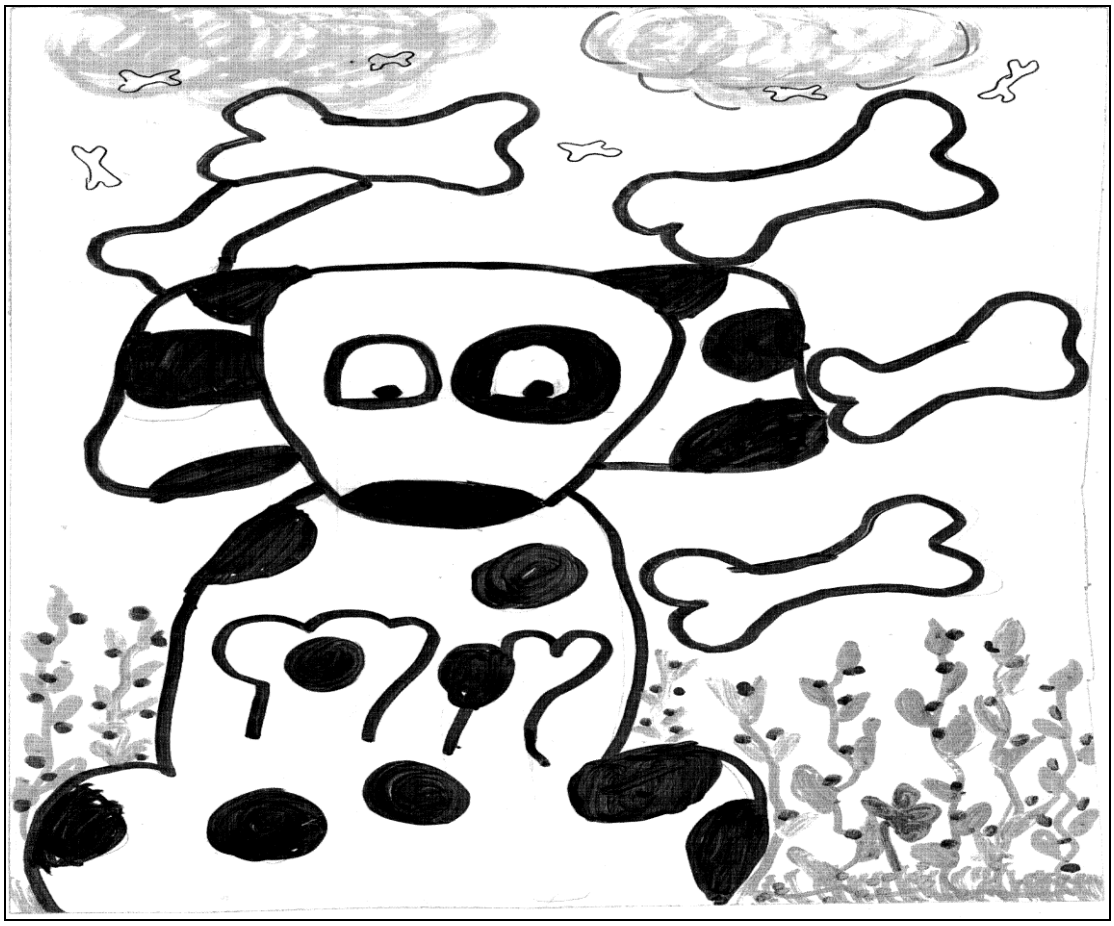

GIRÇ
GURÇ
GARÇ
GORÇ
Cem Zaim

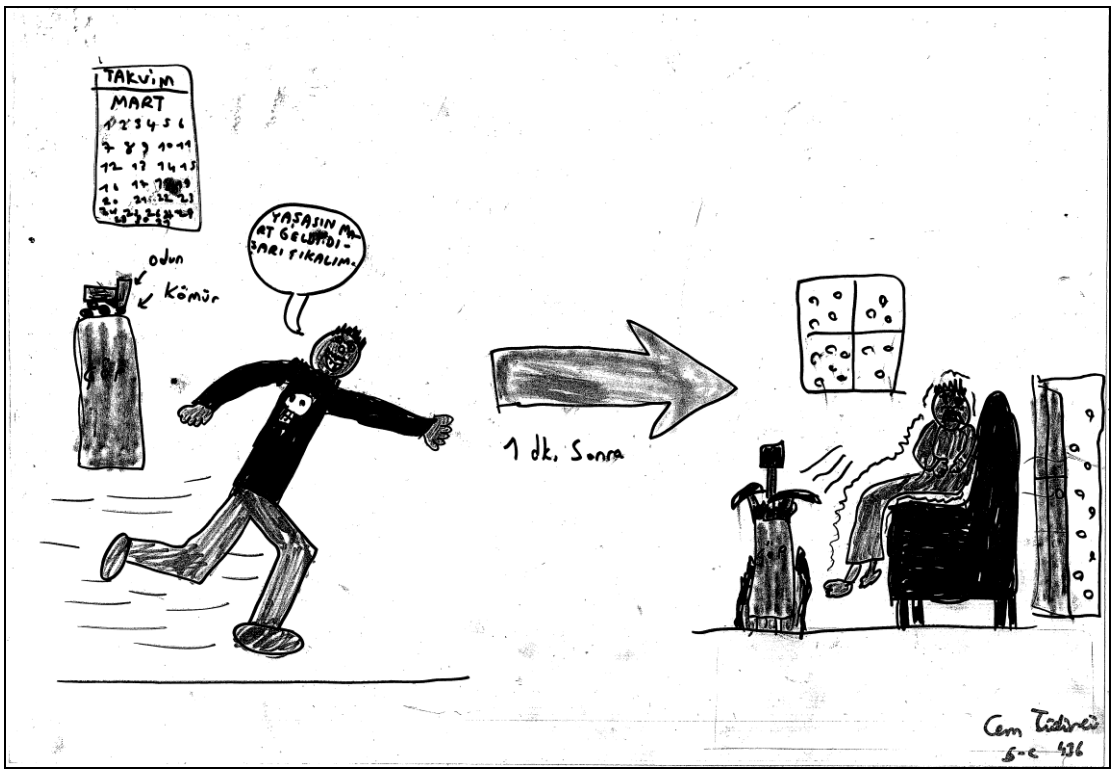

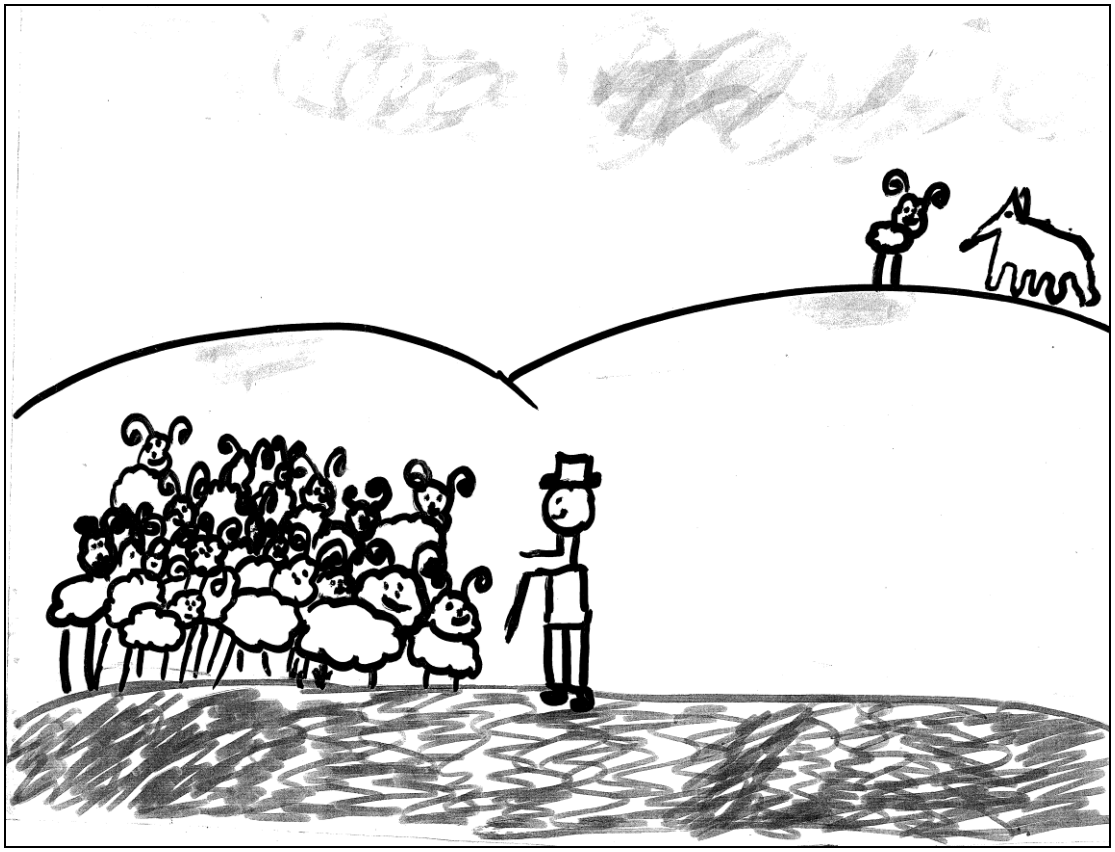

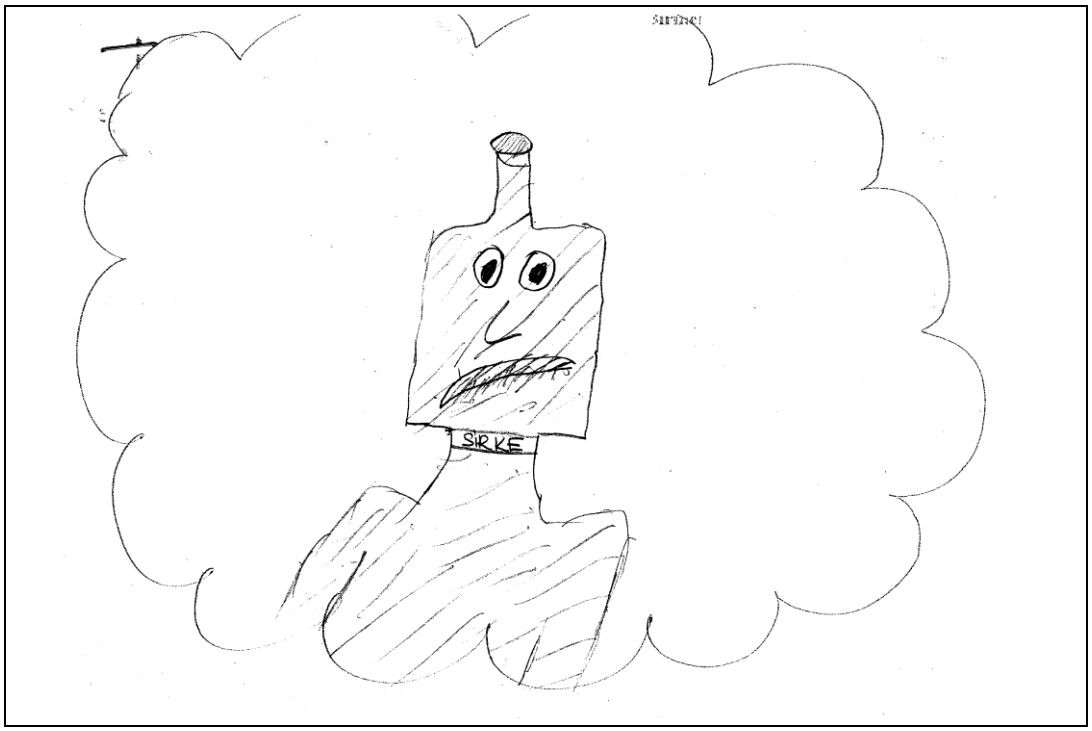

Hee
Hee
Hee

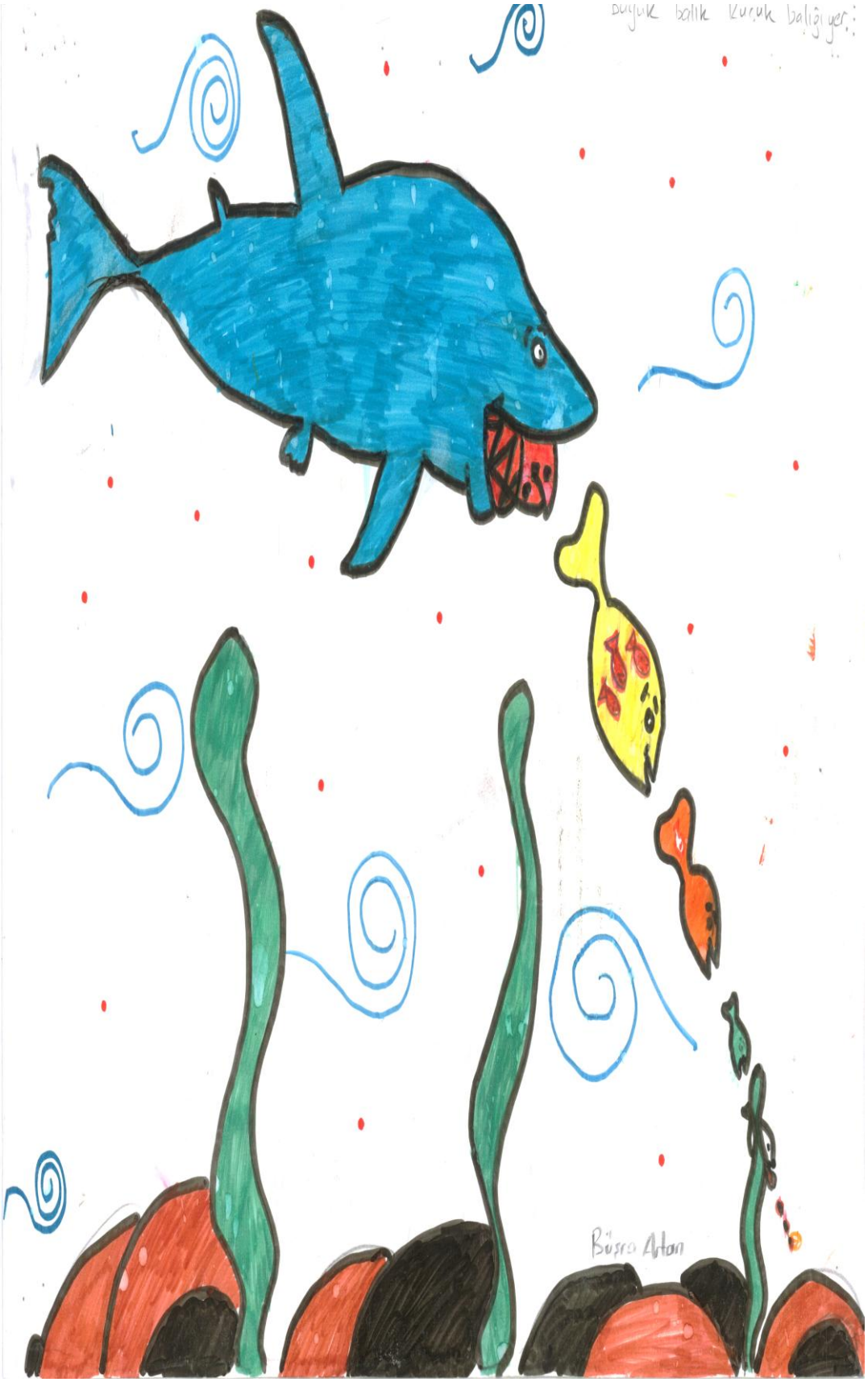

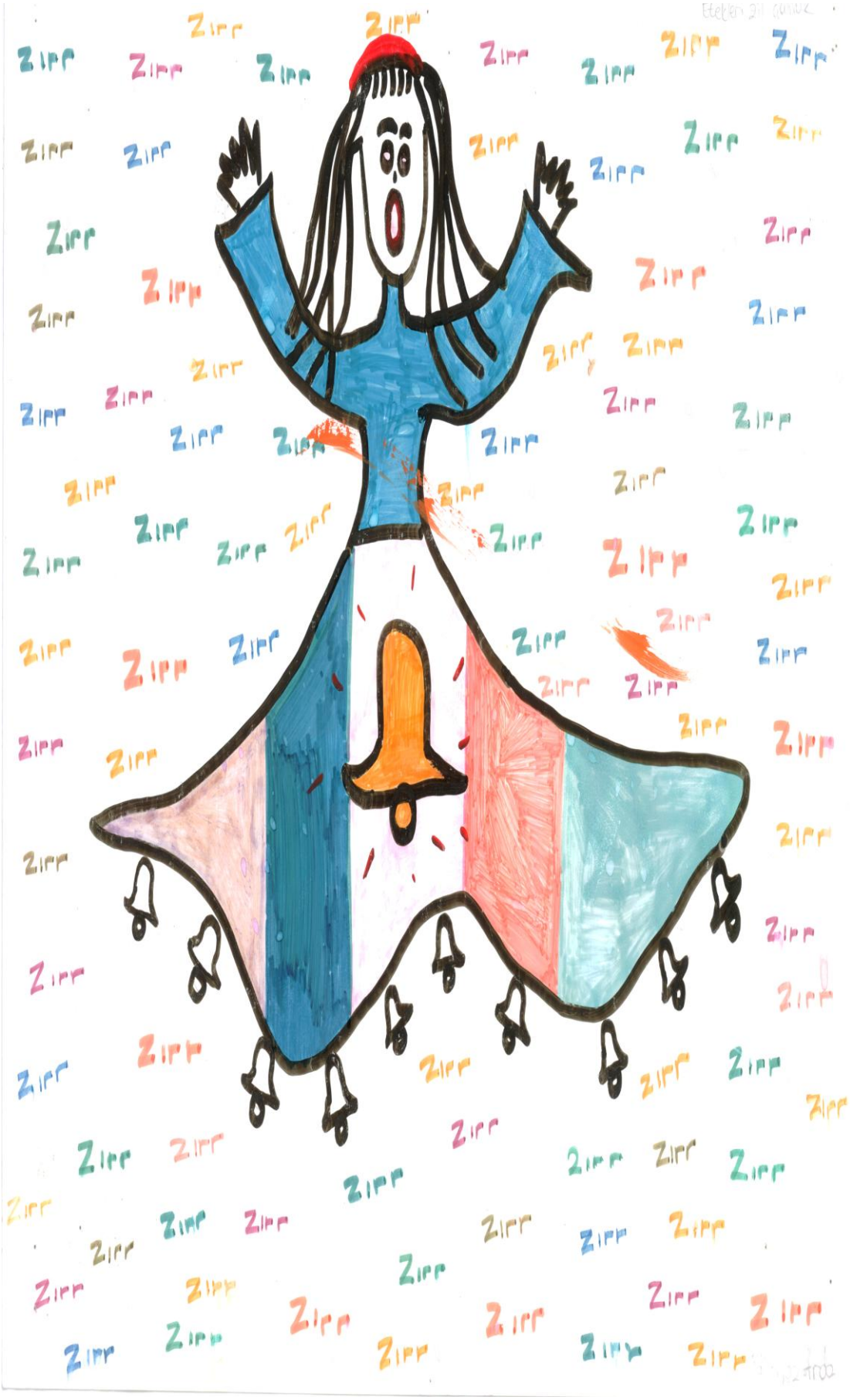

TAKVİM
MART
YAŞASIN MART GELDİ- SARI FIKALIM.
odun
kömür
1 dk. Sonra
Cem Tüdrek
5-c 436

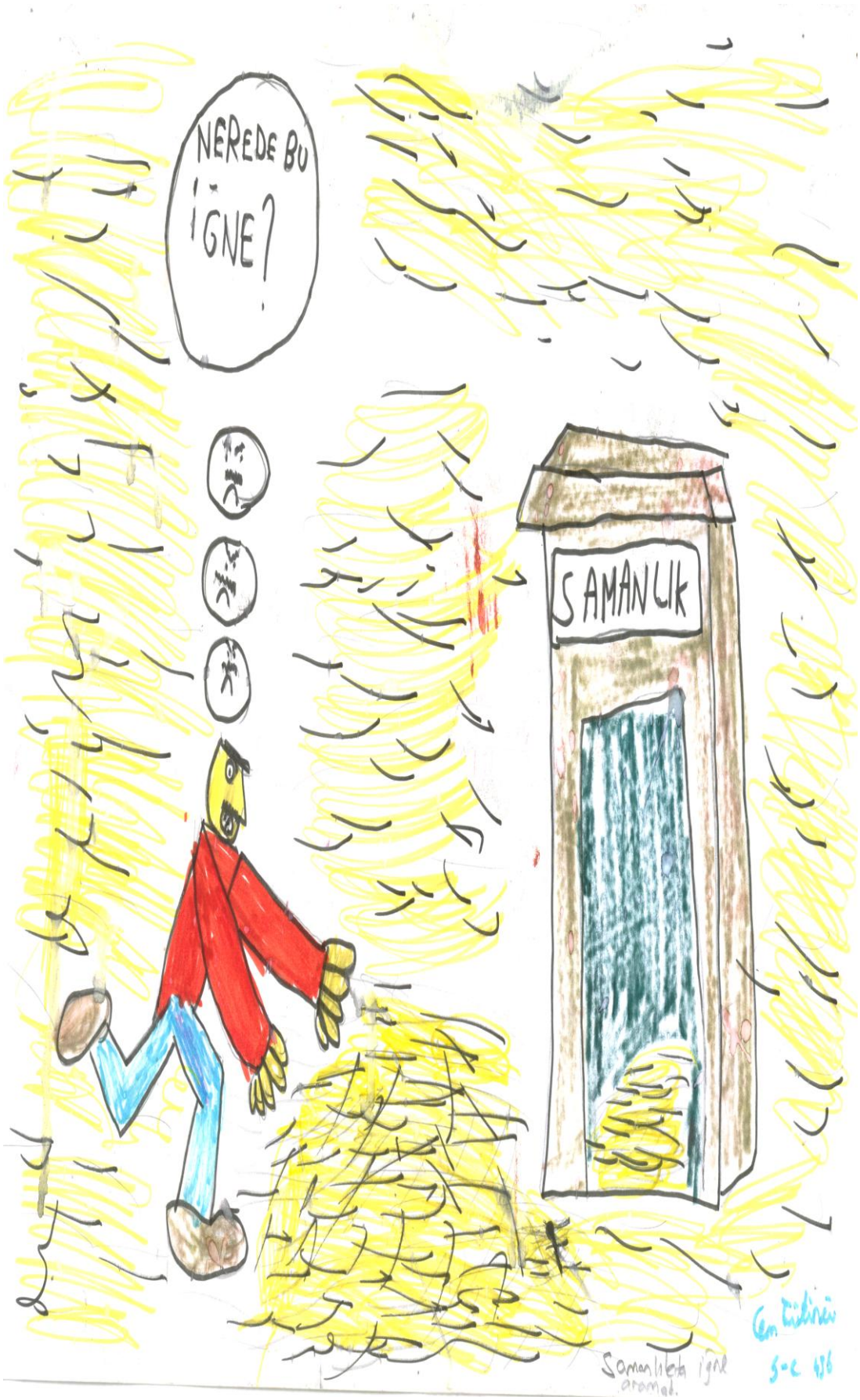

SIRKE

Sarmisağı gelin etmişler,
kırk yıl kokusu gitmemiş.
Fırat Aktaş

büyük balık küçük balığı yer.
Büşra Aktan

Zirr

NEREDE BU İĞNE?
SAMANLIK
Samanlıkta iğne aramak.

EK 3.
ATASÖZLERİNİN VE DEYİMLERİN KARİKATÜRLERİ (BÜLENT OKUTAN)

SİRKE
500

1858
8895
24
2690
11370,25
6530
224
32
3611
24349
8632
365
51232
12
185
9631=8
24367
283
6572
4=8?
38=4
7142
8895-95=8800
431
5263+287=?
63 00

12
3
6
9

